

Jules Verne

Város a levegőben

Fordította: Zigány Árpád

TARTALOM

I. FEJEZET.

A hosszú kirándulás.

II. FEJEZET.

A bolygó tüzek.

III. FEJEZET.

A végpusztulás.

IV. FEJEZET.

Az őserdőben.

V. FEJEZET.

Az első nap.

VI. FEJEZET.

Előre, délnyugatnak!

VII. FEJEZET.

Az üres kunyhó.

VIII. FEJEZET.

Doctor Johansen.

IX. FEJEZET.

A Johansen-folyón lefelé

X. FEJEZET.

Ngora!

XI. FEJEZET.

Márczius 19-dike.

XII. FEJEZET.

A fák alatt.

XIII. FEJEZET.

A város a levegőben.

XIV. FEJEZET.

A Vagdi-törzs.

XV. FEJEZET.

Három heti tanulmányozás.

XVI. FEJEZET.

Ő Felsége Mszelo-Tala-Tala.

XVII. FEJEZET.

Johansen doctor története.

XVIII. FEJEZET.

Erőszakos megoldás.

I. FEJEZET.

A hosszú kirándulás.

- Hát az amerikai Kongó? - kérdezte Max Huber - arról még nem is beszéltünk!...
- Nincs is mit beszélnünk róla, kedves Max - felelte John Cort. - Mert minek jönnénk mi, amerikaiak, Afrikába gyarmatosítani, mikor elég területünk van otthon is?
- Ej, kedves John barátom, ha önök mind így gondolkoznak, akkor Európa lassankint egészen magának foglalja el Afrikát, a mi körülbelül három milliárd hektárnyi terület!... S mialatt az angolok, németek, hollandusok, portugálok, francziák, olaszok, spanyolok és belgák megdagodnak afrikai gyarmataikból, addig az amerikaiaknak ugyancsak felkopik az álluk.
- Higyje el, kedves Max, hogy Amerika nem sokat törődik sem az európaiakkal, sem az afrikai gyarmatokkal.
- Pedig kár. Mert Afrikának ebben a részében, a hol már három hónap óta kalandozunk...
- De csupa szórakozásból, Max!...
- Jól van: merő szórakozásból... De, ismétlem, az Egyesült-Államok gyönyörű gyarmatot alapíthatnának ezen a vidéken. A föld termékeny, az éghajlat egészséges; a nagy folyók, számos mellékfolyóikkal soha sem száradnak ki...
- Még ebben a pokoli hőségben sem? - kérdezte John Cort, verejtékező homlokát törülgetve:
- Hát még ez is hőség? - felelte Max Huber vállat vonva. - Most csak március van, s ön már is panaszkodik?... hát még mi lesz majd júliusban és augusztusban, mikor a napsugarak úgy égetnek, mint az eleven parázs?...
- Akkorra már otthon leszünk Librevilleben, s az árnyas, hűvös faktóriában hamar kiheverjük e három havi kirándulás fáradtságát.
- A fáradtság még hagyján, John, - viszonzá Max Huber - csak legalább valami eredménnyel is járt volna!
- Hogy-hogy, eredménnyel?...
- Hát csak úgy, hogy kevés érdekes tapasztalatot, kevés kalandot értünk, s bár az utazás maga elég változatos volt, én mégis többet vártam tőle.
- Micsoda?... Még többet? - csodálkozott John Cort, az amerikai. - Hát nem elég, hogy több száz mérföldnyi területét bejártuk ennek az ismeretlen vidéknek, hogy szembe szálltunk néhány ellenséges, rabló szerecsen-törzsszel, hogy nyilaik záporára golyózáporral feleltünk, hogy vadásztunk oroszlánokra meg lybiai párduczokra, s annyi elefántot lőttünk Urdax barátunknak, hogy agyaraikból az egész világ zongoráit újra lehetne billentyűzni?... És ez még mind kevés önnek?
- Kevés is, nem is - felelte Max Huber, a francia. - A közép-afrikai utazók, például, mind végig csinálták ugyan ezt... Akárki elolvassa Barth, Burton, Speke, Grant, Livingstone, Stanley, Serpa Pinto, Cameron, Brazza, Gallieni, de Maistre útleírásait...
- Itt a kocsni nagyot zökent és félbeszakította a híres Afrika-utazók lajstromát, mely csak úgy ömlött Max Huber ajkairól. John Cort fölhasználta a szünetet és hirtelen közbe vágott:
- Ön tehát arra számított, hogy valami egészen különös, nem mindennapi kalandunk is lesz?

- Úgy van, John.
- Olyas valami, a mi nem volt előre látható?
- Nem ez a helyes szó; mert olyat, a mi nem volt előre látható, eleget megértünk az úton.
- Tehát valami rendkívülit várt?
- Ez az, barátom: valami rendkívülit, a mi a csodával határos, a mi még senkivel sem történt meg.
- E szerint a mi utazásunk mindennapi történet?
- Úgy van, John barátom.
- S egy csöppet sem érdekes?
- Azt nem mondom, hanem...
- Hanem érdekesebb lenne, úgy-e, ha utazásunkat az oroszok gyomrában, vagy valamelyik emberevő törzs pecsenye-nyársán végeznők be?
- Nem, John, nem: ennyire már magam sem hajhászom a rendkívülit; de legyen őszinte ön is és mondja meg: földöztek-e föl, láttunk-e valami olyant, a mit az előttünk erre járt utazók már szintén nem láttak és nem földöztek föl?...
- Valóban nem, Max.
- Na lássa! Én pedig azt reméltem, hogy szerencsésebb leszek.
- A mi késik, nem múlik, Max! S lehet, hogy ez az öt-hat hét, míg Librevillebe érünk...
- Ugyan, ugyan! - méltatlankodott Max Huber. - Ez már csak közönséges karaván-út... tört csapáson, ismert úton járunk, mint a békés polgárok hajdan a delizsánczon!
- Ki tudja?... - mondta John Cort.

E perczen a kocsik megállt egy domb alján, a hol éjszakára akartak megpihenni. Hét óra lehetett csak, de mivel az Egyenlítőhöz közel az estszürkület nagyon rövid ideig tart, s tudták, hogy nemsokára rájuk borul a sötét éjszaka, mégis meg kellett állniok, hogy tanyát üssenek.

A kocsiban csak a kirándulók utaztak és sem árukkal, sem eleséggel nem terhelték meg. Amolyan bútorszállító-kocsi-féle volt, négy hatalmas keréken és hat ökör húzta; az ajtaja elül volt, oldalt pedig apró ablakokat vágtak rajta. A két részre osztott kocsi belsejében hátul a két fiatal ember lakott: az amerikai John Cort és a francia Mag Huber; első felében pedig egy portugál kereskedő, Urdax, meg a «foreloper», a kinek Khamis volt a neve. A foreloper - a mi angolul annyi, mint karaván-vezető - kameruni szerezsen volt, nagyon jól értette a mester-ségét, s biztosan kalauzolta a karavánokat Ubangi forró vidékein.

A mindenféle pántokkal szilárdan megvasalt és roppant erősnek épített kocsin meg sem látszott, hogy már három hónappal ezelőtt elindult Librevilleből, a Francia-Kongó fővárosából. Onnan keletnek tartott, s a Tsad-tóba szakadó Bahar-el-Abiad folyó fölött szelte át Ubangi alföldjét. Nevét ez a terület az Ubangi folyótól kapta, mely a Kongó egyik legnagyobb jobb parti mellékfolyója. Keletre fekszik a Német-Kameruntól, de nincsenek biztos határai. A rajt élő nép örökké háborúskodik, öli, irtja, sőt föl is falja egymást, mint például a mbuttu-törzs, a Nílus és a Kongó medenczéi közt. S az a legirtózatosabb, hogy a kannibálok leginkább a gyermekeket eszik meg. Ezért a misszionáriusok mindent elkövetnek, hogy akár erővel, akár pénzéért minél több gyermeket megmenthessenek ettől a szörnyű sorstól; misszióikba viszik, a Sziramba-folyó partjaira, s ott keresztény hitben nevelik őket.

Meg kell még jegyeznünk, hogy Ubangiban a szerencsen gyerek a szó szoros értelmében váltópénz: vele fizetnek mindenféle áruért, s ezért az a leggazdagabb, a kinek legtöbb gyermeke van.

A portugál Urdax nem kereskedni, csereberélni ment az Ubangi alföldre: ő csak elefántokra vadászott, mert elefántcsontot akart hazavinni. Mindamellet többször akadt baja a vad kongónégerekkel, s gyakran megesett, hogy az elefántoknak szánt golyót az ellenséges indulatú szerencsenekre kellett pazarolnia. De szerencsére e csetepatékban a karaván egyetlen egy embere sem veszett el.

Sőt a Bahar-el-Abiad forrásvidéke táján John Cort és Max Huber még meg is szaporították a karavánt: néhány üvegáruért egy kis szerencsen fiút vásároltak a bennszülöttektől, a kik éppen föl akarták falni rablott zsákmányukat. A fiú tíz éves lehetett, de már izmos kis ficzkó volt és szinte alig hitte az ember, hogy szerencsen. A bőre csaknem világos volt, a haja szőke és nem gyapjas fekete, az orra nem tompa, hanem hajlott sorsor, az ajka nem duzzadt, hanem vékony és finom metszésű; a szeme csupa okosság volt és megmentőit a gyermek fiúi hálájával szerette. A két jó barát is nagyon megszerette Llangát - így hívták a fiút - s mindketten megfogadták, hogy soha többé meg nem válnak tőle.

Mihelyt a kocsi megállt, a tikkadt ökrök legott leheveredtek a fűbe. Llanga pedig, a ki jó darabon gyalog jött, oda szaladt barátaihoz, a kik épen leszálltak a kocsiról.

- Elfáradtál-e, Llanga? - kérdezte John Cort.

- Nem!... Nem!... Jók a lábak... Llanga szeret szaladgálni - felelte a kis szerencsen mosolyogva.

- No, akkor mehetünk vacsorálni - szólt Max Huber.

A karaván poggyászát, eleségét, meg az elefántcsontot a gyalogjáró szerencsen-csapat vitte. Ötven tagbaszakadt, izmos ficzkó majdnem mind kameruni néger, baktatott a kocsi után, s most lerakta terhét a kis domb aljában, melyen néhány lombos, árnyékos tamarind emelte koronáját az ég felé.

Ezeket a szerencseneket az egész útra megfogadják és nagyon jól fizetik. De meg is szolgálják bérüket, mert a szinte izzó nap egész nap a fejükre és hátukra tűz, a heveder kimarja vállukon a húst, lábukat véresre törí a rög és a kő, úgy hogy európai ember egy napig sem bírná azt a fásztó teherhordást, melyben e nyomorultak egész életüket töltik. Az Urdax emberei mind kipróbált, válogatott emberek voltak, s meg sem látszott rajtuk, hogy már három hónap óta úton vannak.

A foreloper jól megválasztotta az éjjeli szállást. A tamarindok árnyékában hűvösen maradt a fű és a rázástól eltörődött utasok kényelmesen elnyújtózkodtak a puha fekvőhelyen; amodább, vagy egy kilométernyire a halomtól, fölcsillant egy kanyargó folyó tükre is, mely kétségkívül az Ubangi mellékfolyója volt.

Mindjárt, hogy a szerencsenek lerakták terhüket, tüzet is gyújtottak; Khamis kiosztotta az eleséget, s nemsokára érezni lehetett a nyárson sülő pecsenye finom illatát. Egy órával később már elköltötték a vacsorát is és lassankint az egész karaván aludni czihelődött.

De a foreloper előbb fölosztotta az éjszakai őrseget emberei között. Kijelölte, hogy kik és mily időben váltják föl egymást, mert ezen a vidéken folyton résen kell lenni, - még pedig nemcsak a néglábú, hanem a kétlábú fenevadak ellen is.

Urdax, a portugál, körülbelül ötven éves, de nagyon edzett és tapasztalt elefánt-vadász volt. Mivel az egész expedíciót ő szervezte, természetesen ő volt a karaván feje is, melynek vezetését, mint már mondtuk, a szerencsen Khamis vállalta el. Ez az értelmes, elszánt néger, élete delén volt: még nem múlt harminczöt éves és gyermekkora óta folyton ily karavánokkal járt; útítársai föltétlenül megbízhattak benne.

A három európai elbeszélgetett vacsora után. Mivel útjuk nagyobbik és veszedelmesebb felét már megtették, s közeledtek Libreville felé, természetes, hogy jó kedvük is volt, - különösen Urdaxnak, a ki már előre számítgatta a nagy nyereséget és legjobban sietett.

- Innentől kezdve - mondta a portugál - délnyugatnak kell tartanunk.

- Ha másért nem, már csak azért is, - helyeselte John Cort - mert láttam, hogy a déli szemhatárt roppant erdőség zárja el, a melynek se vége, se hossza.

- Úgy van, - felelte a portugál - ezt meg kell kerülnünk, még pedig nyugat felé...

- Hátha keresztül vágánk rajta? - kérdezte Max Huber.

- Két héttel megrövidíthetnők az utunkat, - mondta Urdax - de hát ez lehetetlen. Mert az a rengeteg járhatatlan.

- Ugyan, ugyan! - tamáskodott a francia.

- Lehet, hogy gyalogszerrel keresztül mehetnénk rajta, - szólt ismét Urdax - ámbár ez sem bizonyos, mert még senki sem járt benne. De kocsival és poggyásszal... szó sincs róla!

- Azt mondja, Urdax, hogy még senki sem járt benne?

- Lehet, hogy megkísértették, Max úr... de hogy sikerült volna, arról nem tudok. Legalább sem Kamerunban, sem Kongóban senki sem merne rá vállalkozni. Hisz esztelenség volna neki vágni, mikor sem út, sem ösvény nincs benne! Sőt talán még fejszével sem igen lehetne utat vágni a vadon bozótban.

- Ej, ön túloz, Urdax! - szólt Max Huber kételkedve.

- Akár túloz, akár nem: *ne törődjünk ezzel a rengeteggel!* - mondta John Cort. - Én szívesebben megkerülöm, minthogy keresztül menjek rajta.

- S arra sem kíváncsi, hogy mit talál benne?

- Ugyan mit találhatnék, Max?... Talán bizony elbűvölt országokat, tündérpalotákat, valami eldorádót, ötlábú ragadozókat, vagy háromlábú embereket?...

- Miért ne, John?... De meg kellene nézni!

- Mivel azonban Urdaxnak ez eszébe sem jut...

- Nem ám! - szólt közbe a portugál - mert bemenni talán könnyű lenne, de megeshetnék, hogy nem tudnánk többé kijönni.

- Akkor hát, kedves Max, - tréfált az amerikai - menjünk aludni, s álmában, nem bánom, kutassa át azt a rengeteget... ámbár talán még így sem tanácsos vállalkozni rá.

- Korán nevet még, John! - felelte a francia - az nevet legjobban, a ki utoljára nevet... Különben magam is azt mondom, hogy legokosabb lesz, ha most csakugyan aludni megyünk.

Valóban ez is volt a legokosabb; s miután Llanga kihozta a kocsiból a takarókat, a két jó barát leheveredett a tamarindok alá és jól beburkolózott, Llanga pedig, mint a hűséges eb, lábukhoz feküdt.

Urdax és Khamis lefekvés előtt még egyszer körüljárták a karavánt, meggyőződtek, hogy minden rendben van, s aztán ők is visszamentek a tamarindok alá.

Nemsokára az egész tábor aludt, s talán az ágyúlövés sem ébresztette volna föl az elcsigázott karavánt... Elaludtak az örök is, a mi nem volt csoda a fárasztó, tikkasztó nap után, s tíz óra után már egy lélek sem volt ébren... Nem volt tehát senki, a ki megláthatta volna azt a gyanús fényt, mely ide-oda mozgott a rengeteg szélén.

II. FEJEZET. A bolygó tüzek.

A domb, melynek aljában a karaván aludt, körülbelül két kilométernyire lehetett a rengeteg szélétől, a hol a bolygó tüzek mozogtak. Vagy egy tucat ily bolygó tüzet lehetett volna megolvasni, s valószínű volt, hogy valamely nomád, bennszülött törzs ütött tábort az erdő szélén... De akkor miért mozogtak ezek tüzek?... Hol itt, hol ott villantak föl, s körülbelül száz ölnyi területen mozogtak ide s tova.

Bizonyos azonban, hogy a vadak, ha csakugyan azok voltak, egyelőre semmit sem tettek az alvó karaván megtámadására, s viszont a karavánból sem vette észre őket senki. Szerencsére Llanga úgy féltizenegy tájban fölébredt. A fiú megfordult fektében, s a mint félálmában a szeme kinyílt, az egyik bolygó tűznek a világa épen belesütött. Ettől rögtön fölébredt, s megdöbbenve dörzsölte a szeméit.

Semmi kétség! a mit látott, valóban tűz volt!

Az első pillanatban nagyon megijedt, mert azt hitte, hogy ezt a tüzet csak a nomád szerencsének gyűjthették. S félelme nem is volt indokolatlan, mert az Ubanginak ezen a tájékán gyakran megfordulnak a kóbor, fosztogató szerencsen-bandák.

Llanga nem akarta felkelteni Max Hubert és John Cortot, hanem nesztelenül oda mászott a vezetőhöz, gyöngéden fölrázta, s mikor Khamis fölült, némán az imbolygó tüzekre mutatott.

A foreloper pár pillanatig a mozgó fényre nézett, s aztán hevesen rákiáltott a portugálra:

- Urdax!

- Mi az, Khamis? - kiáltott a portugál nagyot horkantva, s legott talpra ugrott.

- Nézzen oda!

S karját kinyújtva az erdő szegélye fölé mutatott.

- Talpra! - ordította a portugál torkaszakadtából.

Pár másodpercz múlva úgy nyüzsgött a karaván, mint a megbolygatott méhkas. Mindnyájan megdöbbenve bámultak a különös tüzekre, s mindnyájan érezték, hogy Llanga nélkül talán roppant veszedelem érte volna az egész tábor.

Max Huber és John Cort, meg Urdax és Khamis már együtt voltak és tanácskoztak. Az idő féltizenegyre járhatott. A felhős, sötét, csillagtalan éjszakában húsz lépésnyire sem lehetett látni, csak dél felé villantak föl ezek a különös, érthetetlen bolygó tüzek, melyekből most már vagy ötvenet számlálhattak meg.

- Azok ott vadak, - mondta Urdax - valószínűleg budzsók, a kik gyakran bejárják az Ubangi meg a Kongó partjait.

- Annyi bizonyos, hogy ezek a lángok nem maguktól gyúltak ki - jegyezte meg Khamis.

- De hol vannak, a kik meggyújtották? - kérdezte Max Huber. - Én nem látok senkit és semmit; s ha ezek a tüzek égő fáklyák, látnunk kellene azok alakját is, kik ide-oda hordozzák.

- Csak azért nem látjuk, - felelte Khamis - mert az erdőben, a fák sötét árnyékában mozognak.

- Mi az ön véleménye? - kérdezte John Cort Urdaxtól.

- Az, hogy a vadak rajtunk ütnek, s készülődünk kell a védelemre.

- De miért nem ütöttek rajtunk eddig, és észrevétlenül?... Miért fődözik föl ittlétüket az áruló fáklyákkal?

- A feketék nem úgy gondolkoznak, mint a fehérek, - felelte Urdax - s azzal, hogy elárulták ittlétüket, éppen nem csökkentik a veszedelmet, a melyben forgunk.

A portugálnak igaza volt, s ezt mindnyájan átlátták; készülődtek tehát a harcra, az utolsó csöpp vérig. Mert az Ubangi-melléki vad törzsek nem kérnek, de nem is adnak kegyelmet. Kegyetlenségük szinte hihetetlen, s az alföld belseje felé csupa emberevő törzsek laknak. A misszionárius atyák tudják is ezt, de azért bátran indulnak szent munkájukra és Isten nevében a halállal is dacolnak, csak hogy megtéríthessék e fenevadakat. Ez a legtalálhatóbb elnevezés: fenevadak; mert valóban emberarcú vadállatok ezek a négerék az egyenlítői Afrikában, a hol a gyöngeség bűn, s az erő minden!

E vadak közt még mindig szokásos az emberáldozat. A rabszolgákat lemészárolják gazdáik sírján, a tíz és tizenhat év közt levő foglyokat fölfalják, s egyes törzsfőnökök egész életükben sem esznek másféle húst. E mellett tolvajok és rablók is. Meglesik a karavánokat, leölik az egész társaságot, s aztán mindenüket elrabolják. Nem félnek a puskától, mert ha nincs is oly gyilkos fegyverük, mint az európaiaknak, a számuk mindig túlnyomó, s ezer meg ezer fekete ördög mégis csak diadalmaskodik az alig száz főnyi karavánokon.

Urdaxnak is elégszer akadt baja e kiránduláson a vadakkal, de mindedig baj nélkül visszaverte a kisebb számú támadókat, s egyetlen emberét sem vesztette el. Most már közel volt útja végcéljához: még csak ezt a nagy erdőt kellett megkerülnie, hogy az Ubangi jobb partjára érjen; onnan tutajon mennek tovább a Kongó-folyóig, a hol már semmitől sem kell tartaniok, mert lépten-nyomon találkozhatnak európaiakkal.

De vajjon eljutnak-e odáig épségben?... Vagy útjuk utolsó felében fognak-e áldozatul esni a fosztogató bandáknak?... Fogas kérdés volt, a melyre senki sem tudott megfelelni; de az bizonyos volt, hogy életüket drágán adják, s a portugál egyre parancsokat osztogatott és fölállította embereit.

A három európai meg Khamis voltak középen, s a füben jobbról is, meg balról is a szerencsen poggyászvivők hasaltak a kik közt szintén kiosztottak vagy egy tuczat puskát. Mindnyájan lehetőleg védett helyre vonultak, hogy a vadak mérgezett nyilai el ne találják őket.

Vártak. Sehonnan semmi nesz. Úgy látszott, hogy a támadók nem mozdulnak az erdőből, bár a bolygó tüzek egyre mozgottak a rengeteg szélében.

- Szurokfenyő-fáklyák, - mondta Urdax - látni a sötét sárga füstjükről és vérvörös lángjukról.

- Én is azt hiszem, - felelte Max Huber - csak azt nem értem, hogy miért járnak-kelnek ott a vadak, s miért nem támadnak már?

Ez valóban érthetetlen is volt. De hát ki tudná eltalálni a szerencsenek eszejárását és szeszélyeit?

Félóra múlt el így, szorongó várakozásban. Mindenki feszült figyelemmel hallgatózott, kémlelte a vidéket, még pedig nem csupán a bolygó tüzek irányában, hanem kelet és nyugat felé is, a honnan a mély sötétségben szintén megtámadhatták a karavánt. De a vidék, az erdő kivételével, minden irányban pusztaság és csöndes volt.

Tizenegy óra tájban Max Huber halkán, de elszántan mondta társainak:

- Ki kell kémlelni az ellenséget.

- Ez céltalan munka - felelte John Cort. - Sokkal okosabb, ha napkeltéig talpon maradunk és várjuk őket.

- Várni!... várni! - bosszankodott Max Huber - ha legalább még alhatnánk!... De így! hat-hét óra hosszat várni, puskával a kézben, álmatlanul, izgatottan!... Szó sincs róla!... Sokkal jobb, ha mindjárt tisztában vagyunk azzal, a mi következik... Lehet, hogy a vadaknak eszük ágában sincs bennünket megtámadni: s ebben az esetben én szívesen aludnám még pár órát reggelig.

- Mit gondol, Urdax? - kérdezte John Cort a portugáltól, ki gondolkozva hallgatott.

- A terv nem rossz, - felelte - de fölötte óvatosaknak kell lennünk...

- Én ajánlkozom, hogy kikémlelem a vadakat - mondta Max Huber.

- S én szintén elmegyek önnel, - tette hozzá Khamis - ha Urdax úr megengedi.

- Ez mindenesetre jó lenne...

- Akkor megyek én is - ajánlkozott John Cort.

- Nem, barátom, - mondta Max Huber - ön csak maradjon itthon. Két ember is elég... Különben úgy sem megyünk nagyon messzire. S ha látjuk, hogy esetleg jönnek, rögtön visszafutunk.

- Nézzék meg jól a puskáikat...

- Oh, az enyém rendben van! - felelte Khamis. - Különben a kémszemlében aligha vesszük hasznát... A fő az, hogy meg ne lássanak.

- Én is azt hiszem - hagyta helyben a portugál.

Max Huber és Khamis elindultak tehát az erdő felé. Lassan, óvatosan mentek, de sehol semmi gyanúsat sem láttak. De alig voltak ötven lépésnyire a tábortól, mikor megpillantották Llangát, a ki észrevétlenül utánuk szökött.

- Mit akarsz itt? - rivallt rá Khamis bosszúsan.

- Úgy van, Llanga: miért jöttél utánunk? - kérdezte Max Huber.

- Takarodjál viasza!... egy-kettő! - parancsolta a foreloper.

- Oh, Max úr! - könyörgött a fiú - hadd menjek én is...

- Nincs szükségünk rád - mondta Khamis haragosan.

- Oh, Max úr! - ismételte Llanga könyörögve.

- Hát hadd maradjon itt, ha már eljött! - mondta Max Huber a vezetőnek. - Olyan szemei vannak, mint a vadmacskának: lehet, hogy hasznát vehetjük.

- Úgy van!... jó szemem van... jó szemem!...

- Maradj hát itt mellettem - szólt Max - és jól kinyisd a szemedet!

Lassan lopóztak előre. Negyed óra múlva már fele úton voltak a tábor meg a rengeteg közt.

Az imbolygó tüzek ennyivel közelebből sokkal élénkebben világítottak, de akárhogy nézték is, sem a foreloper, sem Max Huber, sem a «vadmacskaszemű» Llanga nem látták a rejtélyes alakokat, a kik e fáklyákat ide-oda hurczolták. Pedig Max Huber már messzelátóval is vizsgálta őket.

Valószínűleg igaza volt Khamisnak, hogy azért nem látni őket, mert a fák sűrű árnyékában mozognak.

A dolog nagyon érthetetlen volt. Egyáltalában semmi jel sem mutatta, hogy a vadak támadni szándékoznak: de akkor, - ha csak éjjeli pihenőre húzódtak meg az erdőben, - mire való volt ez a fáklyás kivilágítás?... Talán valami éjszakai ünnepet ültek?

- Most már az is kérdés, - szólt Max Huber - hogy vajon tudnak-e rólunk, s észrevették-e karavánunkat?

- Lehet az is, hogy már csak éjjel értek ide, - felelte Khamis - s mivel akkor már nem égtek a mi tábortüzeink, talán meg sem láttak bennünket... De reggel, hajnalhasadáskor bizonynal észrevesznek...

- Hacsak kereket nem oldunk addig - mondta Max Huber.

Most ismét némán és még óvatosabban közeledtek az erdőhöz. Negyed óra múlva már alig voltak néhány száz méternyire az első fáktól. De még mindig nem láttak semmi gyanúsat: sehol egy árnyék a síkon, semmi nesz, a mi veszedelmet gyanítottatott volna... de viszont azokat a rejtélyes lényeket sem látták, a kik a fáklyákkal jártak-keltek az erdőben.

- Még közelebb menjünk? - suttogta Max Huber.

- Minek? - felelte Khamis. - Ez már meggondolatlanság lenne. S most már én is hiszem, hogy nem vették észre karavánunkat, s ha még ma éjjel odább állunk...

- De én szeretném tudni, mi ez...

- Jobb lesz, uram, ha vissza megyünk - intette őt a foreloper.

Max Huber azonban már előbbre ment, s Khamisnak kénytelen-kelletlen követnie kellett őt... S talán mind a hárman bementek volna az erdőbe is, ha Khamis hirtelen meg nem állítja őket.

- Egy lépést se tovább! - szólt fojtott hangon.

Mi volt ez?... Mit látott a foreloper?... Vagy mi történt, a mitől megdöbbenett?... Talán a vadak támadásra készültek?...

Ezt nem lehetett tudni, de annyi bizonyos volt, hogy az erdőben történt valami. A bolygó tüzek hirtelen eltűntek a fák mögött, a sötét rengeteg homályában...

- Vigyázz! - sűgta Max Huber.

- Vissza! - felelte Khamis épp oly halkán.

Mindketten lövésre kapták puskáikat és éppen haza felé akartak indulni, midőn hirtelen különös dolgot láttak. Az imbolygó tüzek ismét előbukkantak, csakhogy...

- Szavamra! - kiáltott föl Max Huber - ez már csakugyan majdnem rendkívüli!...

A fáklyák vörös tüze ötven-száz lábnyi magasságban lobogott a fákon, s hol eltűnt, hol ismét kibukkant a sűrű lombok közül. S a legrendkívülibb az volt, hogy sem Max Huber, sem a foreloper, sem Llanga most sem látták a titokzatos, rejtélyes fáklyahordozókat!

- Hátha lidércz-tüzek? - kiáltott föl Max Huber.

Khamis a fejét rázta. Ez a vidék nem volt mocsaras, s a lidércztűz különben sem száll oly magasra a fák közé.

De hát ha szerencsének voltak, akkor miért menekültek a fákra fáklyáikkal: s ha menekültek, miért vitték magukkal az áruló fáklyákat is és miért nem oltották el inkább?

Erre a kérdésre ismét nehéz, sőt lehetetlen volt megfelelni.

- Menjünk előre! - mondta Max Huber.

- Fölösleges - felelte Khamis. - Nem hiszem, hogy ma éjszaka veszedelem fenyegetse a karavánt; legjobb hát, ha vissza megyünk és megnyugtadjuk barátainkat.

- Sokkal jobban megnyugtathatjuk őket, Khamis, ha megtudjuk, miféle ördögös tüzek ezek itt...

- Nem, Max úr: ne legyünk túlságosan vakmerők... Körülbelül bizonyos, hogy egy nomád törzs ütött itt tanyát... Csak azt nem tudjuk, miért gyújtották e fáklyákat, s miért menekültek a fákra... De lehet, hogy a tűzzel a fenevadakat akarják távol tartani tanyájuktól, s az is lehet, hogy ugyancsak a fenevadak elől menekültek a fákra...

- A fenevadak elől?... De hisz a párducok, hiénák, oroszlanok ordítanak: s mi egyéb neszt sem hallunk, mint az égő szurokfenyő sístergő pattogását... E zsványok még utóbb fölgyújtják az egész erdőt... Tudni akarom, mi ez...

És előre ment, Llanga meg utána...

A foreloper habozott, hogy kövesse-e a vakmerő francziát, a kit nem bírt visszatartani. Érezte, hogy nem hagyhatja cserben, s ezért nyomban utána eredt, bár magában kárhoztatta ezt a céltalan vakmerőséget.

Alig tett azonban pár lépést, midőn hirtelen megállt, ugyanabban a pillanatban, a melyben Max Huber és Llanga is megálltak, még pedig háttal az erdőnek... Most már nem a fáklyákkal törődtek, a melyek, mintha vihar oltotta volna ki őket, egyszerre mind elaludtak, úgy hogy az erdőben koromsötét lett.

Szemben a rengeteggel, a messze síkról távoli zaj, vagy helyesebben hosszasan elnyújtott bőgés, valami trombitálásféle közeledett feléjük, mintha gigászi orgonán játszanának a mérhetetlen alföld túlsó szélén.

Talán vihar támadt, s a távoli égzengés tompa dörrenései hullámzanak végig a síkon?...

Nem!... Ez a zúgó, morajló harsogás nem a mennydörgés visszhangja volt, hanem csakis négy lábú állatok rettenetes torkából törhetett elő. Különb is a szemhatáron sehol sem volt nyoma a készülő viharnak: a cikázó villámok, az orkán futárai, sehol sem szaggatták meg az égen úszó sötét felhők keblét.

- Mi ez, Khamis? - kérdezte Max Huber.

- Gyorsan a karavánhoz! - felelte a vezető.

- Talán bizony?... - kiáltott föl Max Huber.

Lélegzetét visszafojtva figyelt a távoli zajra, s most már élesebben hallotta a trombitálást, mely néha mély bőgésként zúgott át a levegőn, néha meg élesen sivített, mint az induló vonat füttyentése.

- Előre, a hogy a lábaink bírják! - kiáltott a foreloper.

III. FEJEZET. A végpusztulás.

Öt percbe sem telt, hogy Max Huber, a foreloper és Llanga megfutották a másfél kilométert a karavánig.

Egyetlen egyszer sem néztek vissza, s most már azzal sem törődtek, hogy a szerencsének, miután eloltották fáklyáikat, nem üldözik-e őket. Az erdő egyébként csöndes volt, de annál nagyobb veszedelem közeledett a síkság túlsó feléről.

Mire a két ember és a gyerek a karavánhoz ért, ott már tetőfokra hágott a rémület: s volt is okuk az ijedtségre, mert az ellen, a mi fenyegette őket, sem a bátorság, sem az ész mit sem használhatott. Szembeszállni vele - örülség lett volna... Menekülni kellett, - ha ugyan volt még rá idő.

Max Huber és Khamis a dombtól ötven lépésnyire találkoztak az amerikaival és a portugállal.

- Elefántcsorda! - kiáltotta a foreloper.
- Az! - felelte Urdax - s negyed óra múlva a nyakunkon lesznek.
- Meneküljünk az erdőbe - tanácsolta John Cort.
- De hát a bennszülöttek? - kérdezte a portugál.
- Nem láthattuk őket! - felelte Max Huber.
- Pedig bizonyára ott kell lenniök?
- Mindenesetre, mert nem láttuk őket elmenni.

Körülbelül félmérföldnyire sötét tömeg hullámozott, hömpölygött a síkon, néhány száz ölnyi szélességben. Olyan volt, mint mikor a part közelében fölemelkedik egy roppant hullám, s harsogva tör előre a sziklák felé... A föld már remegett a szörnyű csorda dobogó lábaitól, s a tamarindok lombjai susogva verődtek össze a nagy rázkódtatástól. A bögés pedig irtózatossá, vérfagyasztó lett: a száz meg száz vastagbőrű egyszerre trombitált, s ez a fülrepestő hangverseny olyan volt, mintha száz meg száz vadászkürtöt tele tüdőből egyszerre fújának meg.

E tömérdék állatokra még akkor is veszedelmes vadászni, ha nem csordákban járnak. Ha sikerül egyet-egyet magánosan meglepni, akkor meg lehet kísérteni a szerencsét, s ha a vadász a szeme és a füle közt találja el, akkor nem igen érheti veszedelem, mert az állat rendszeren rögtön holtan rogyik össze. De ha már négy-öt elefánt van együtt, akkor a legnagyobb óvatosság mellett is nagy veszély érheti a vadászt. És tíz-tizenöt felbőszült elefánttal szemben minden ellentállás hiábavaló: - tízszer annyi embert is legázolnak, agyontipornak egy szempillantásban.

S ha százával rohannak rá valamely karavánra, épp úgy nem lehet őket megállítani, mint a lavinát, mely falvakat söpör el, vagy a tájfunnt, mely a hajókat több kilométernyire belódítja a szárazföldre a nyílt tengerről.

Mindamellet az elefánt végzete kikerülhetetlen: a napjai már meg vannak számlálva. Szenvedélyes kapzsisággal vadásszák, mivel egy-egy elefánt agyara átlag száz frankot ér. De Foa becslése szerint évente mintegy 40,000 darabot lőnek csak Afrikában, s ha ezt így folytatják, félszázad múlva már egyetlen egyet sem lehet találni. Nem lenne-e czélszerűbb megszelídíteni ezt az állatot, a mint Kelet-Indiában teszik? hisz az elefánt több terhet elbír, mint 32 ember

együtt, s négyszerte oly gyorsan jár, mint a gyalogos! Aztán meg szelíd állapotában más-félezer-kétezer frankot ér, míg ha megölik, csak száz frankot érő agyarárt használhatják.

Urdax, mint tudjuk, szintén elefánt-vadász volt, és szerencsével is járt, mert poggyászhordó négerai már alig bírták czipelni a sok elefántcsontot. Az Ubangi vidékén még sok az elefánt, mert az erdős és mocsaras vidék egymást váltja föl, s ezek a vastagbőrűek különösen ily helyeken szeretnek tanyázni... De vajjon nem a megtorló végzet hozta-e most a portugál útjába ezt az elefántcsordát, hogy bosszút álljon megölt rokonaiért?...

Annyi legalább is valószínű volt, hogy a közelgő csorda ízzé-porrá töri a karaván minden ingó-bingó jószágát. Legföljebb csak arról lehetett szó, hogy az emberek kikerüljék az agyon-gázoltatást: csak az a kérdés, van-e még idejük menekülni?... Mert az elefánt gyorsasága ijesztő: a vágató ló sem mérkőzhetik vele.

- Menekülni!... azonnal menekülni! - kiáltott föl Khamis.

- Menekülni? - ismételte a portugál.

A boldogtalan kereskedő megértette, hogy vége mindennek; ha menekül, elveszti egész vagyonát: s ha nem menekül, lehet, hogy elveszti életét is.

Max Huber és John Cort várták, hogy a portugál határozzon: ők el voltak szánva mindenre.

Ezalatt az elefántcsorda egyre közeledett, s a bögés már oly irtózatossá lett, hogy a férfiak már egymás hangját is alig hallották.

- Előre!... Előre!... - sürgette őket a foreloper.

- De hová? - kérdezte Max Huber.

- Az erdőbe!

- Hát a vadak?

- Ah, az most a kisebbik veszedelem! - felelte Khamis.

Mindenki Urdaxra nézett, s várta, mit határoz.

- A kocsit!... A kocsit! - kiáltotta a portugál. - Toljuk a domb mögé... ott talán nem éri baj.

- Már késő! - felelte a foreloper.

- Tedd, a mit mondok! - rivallt rá a portugál.

- Én magam? - kérdezte Khamis.

És igaza volt: az ökrök eltépték pányváikat s őrvongó félelmükben elrohantak, még pedig vakon, egyenesen neki a közelgő elefántcsordának, mely úgy fogja szétaposni őket, mint a legyeket!

Urdax most a négerrekhez fordult:

- Hé, emberek!...

De azok már kereket oldottak és mint sötét árnyékok tűntek el nyugat felé: sőt mi több, mindent, a mit elvihettek, s a minnek értéke volt, el is raboltak.

- Oh, a gazemberek! - kiáltott föl John Cort.

Most már csak négyen voltak: a portugál, az amerikai és a francia, meg Khamis; az ötödik, a kis Llanga, nem ment még emberszámba.

- A kocsit!... A kocsit! - tombolt Urdax, a ki minden áron a domb mögé akarta tolatni, remélve, hogy ott épségben marad.

Khamis vállat vont, de azért hozzáfogott a munkához, s Max Huber meg John Cort segítségével sikerült is a kocsit a domb mögé tolni. De ez megint időbe került, s mire elkészültek vele, nyilvánvaló volt, hogy már nem juthatnak el az erdőig, mert a csorda előbb utolérné őket.

- Föl a fákra! - kiáltotta Khamis.

Valóban nem volt más útja a menekvésnek: ha az elefántok rohama ki nem dönti a tamarindokat, akkor megmenekülhetnek.

De előbb Max Huber és John Cort, meg a portugál és Khamis hamarosan megrakodtak töltésekkel, s a foreloper még a szekerczóját és a vizes tömlőjét is kihozta a kocsiból.

Mindez csak pár másodpercig tartott ugyan, de az elefántok ez idő alatt ismét jóval közelebb értek, s a rettenetes csorda fürgetegként gomolygott feléjük a síkon. Az iszonyú bömbölés úgy harsogott, mint a végítélet trombitája és szinte érezni lehetett a szelet, mit a közelgő csorda fölhajtott, mint a hogy a vihart is mindig szél szokta megelőzni.

- Még ágyúkkal sem lehetne elsöpörni! - dörmögte Max Huber idegesen, a mint a sűrű tömegben, zárt sorokban nyargaló kolosszusokra nézett.

A foreloper ezalatt a tamarindokat vizsgálta. A fák kerülete a tövüknél átlag 6-8 láb lehetett, tehát elegendő vastagok voltak, hogy az elefántok esetleg ki ne törhessék, - ámbár nem lehetett tudni, hogy ekkora csordának nem sikerülhet-e csupán rohanása erejével is ledöntenie az egész kis ligetet?...

A sima törzseken körülbelül 30 lábnyira a föld színétől kezdődtek az ágak; odáig nehéz lett volna minden segítség nélkül fölmászni, de a forelopernek volt «*chambok*»-ja, azaz hosszú, orrszarvú-bőrből készült pányvája, mellyel az ökröket szokták befogni. Erre hurkot kötött, s fölhajította az egyik fa ágára s rögtön föl is kúszott rajta; utána, ugyanarra a fára, Urdax kúszott föl, míg Max Huber és John Cort egy másik pányván a szomszédos fára másztak föl és Llangát is fölhúzták maguk után.

Épp idején: az elefántcsorda már csak háromszáz méternyire volt tőlük, s egy-két perc múlva a dombhoz érhetett.

- Nos, kedves Max: hogy tetszik a kaland? - kérdezte John Cort gúnyosan.

- Ez még mindig csak előre nem látható, de semmi esetre sem rendkívüli dolog! - felelte Max Huber.

- A rendkívüli az lenne, - folytatta az amerikai gúnyosan - ha ép bőrrel menekülhetnénk meg ez előre nem látható kalandból.

A mit Max Huber erre felelt, azt már elnyomta az elefántok böszült ordítása és a fájdalmas böngés, melyre a legbátrabbak szíve is elszorult volna.

A szegény ökröket utolérte a csorda, s úgy letiporta, mint a hogy mi a földön csúszó hernyót eltapossuk. Egyetlen egy ökor fordult vissza idején, s ez, szegény, talán ösztönből, volt gazdáihoz menekült a tamarindok alá... s nyomában csörtettek az elefántok.

Ez baj volt, mert a menekvő ökor elárulta a kis társaság rejtekhelyét. Az elefántok fölrohantak a dombra, s legelőször is ízzé-porrá taposták az utolsó ökröt, s aztán szétnéztek a karavántanyán.

Mindjárt ráakadtak a kocsira: egy szempillantásban úgy darabokra törték, mint a leghitványabb gyermek-játékszert; csupa forgács és szilánk lett az egész.

A portugál irtózatosan elkáromkodta magát, s rálőtt a legközelebbi elefántra, mely ormányával már azt a fát ingatta, a melyen ő meg Khamis ültek. A golyó azonban csak rézsút érte az állat bőrét és süvöltve pattant le róla.

Mire való volt ez a lövöldözés?... Ha a csordában csak 15-20 elefánt van, akkor, meglehet, a négy ügyes lövő valahogy csak elbánik velük; de mit tehettek 200-300, sőt ezer ily szörnyeteg ellen?... Hisz még akkor sem lett volna elég töltésük, ha minden golyójukkal agyonlőnek egyet!

- A dolog bonyolódik - jegyezte meg John Cort.

- Sőt már össze is csomósodott! - tette hozzá Max Huber.

Majd a kis Llangához fordulva azt kérdezte:

- Hát te, nem félsz?

- Nem, Max úr... hisz önökkel vagyok!

Pedig félhetett volna: mert az, a mi alattuk történt, nem hogy egy gyermek, hanem a legbátrabb férfi szívét is megfélemlíthette.

Az elefántok meglátták a kis társaságot a tamarindok ágai közt s a hátulsók tombolva nyomták, tolták az előttük állókat a fák alá. Néhány már ágaskodott is a hátulsó lábain, s ormányát fölnyújtva igyekezett megkapni a legalsó ágakat, de 30 láb még az elefántnak is sok: nem érthette el.

Földről négy lövés dördült el egyszerre, - csak vaktában lőttek, mert a tamarind sötét lombátora alól nem lehetett jól czélozni.

Erre az otromba vastagbőrűek még irtózatosabban és dühösebben kezdtek ordítani, bár úgy látszott, hogy a négy lövés közül egy sem talált halálosan. Különb is: négyel több vagy kevesebb, az most már mindegy volt!

Az elefántok most már nem kapaszkodtak az ágak után, hanem megragadták ormányukkal a fák törzsét, s egész testükkel neki dőlve rázták, döntögették. S a vastag, mély gyökerű, erős fák úgy inogtak, hajladoztak, hogy féltő volt, hogy nemsokára ki is dőlnek.

Két új dörrenés hallatszott: - a portugál meg a foreloper lőttek, mert a fájukat úgy megrázták az elefántok, hogy recsegve-ropogva hajlott jobbra-balra.

A francia és az amerikai már nem is lőttek.

- Minek? - kérdezte John Cort vállat vonva.

- Úgy van: kíméljük a töltéseket - felelte Max Huber. - Később még megbánhatnók, hogy itt pazaroltuk el utolsó golyóinkat!

E közben az a tamarind, melyen Urdax és a foreloper ültek, veszedelmesen recsegett egész hosszában. Nyilvánvaló volt, hogy ha a gyökerei nem szakadnak is föl, a törzse törik ketté a roppant állatok ránehezedeő súlyától.

Nem maradhattak tovább azon a fán, ha csak azt nem akarták, hogy vele együtt lezuhanjanak és kitorjék a nyakukat.

- Jöjjön! - kiáltott a foreloper Urdaxnak, s igyekezett átkapaszkodni a szomszédos fára.

De a portugál már elvesztette a fejét, s egyre csak lövöldözött, bár golyói úgy siklottak le az elefántok vastag bőréről, mint a pánczélról.

- Jöjjön! - ismételte Khamis.

S a mint a tamarind csaknem féloldalt hajlott, hirtelen megkapta annak a fának szélső ágát, a melyen Max Huber, John Cort és Llanga ültek. Ezt a fát a dühödt állatok még nem bántották.

- Hát Urdax? - kiáltotta John Cort.

- Nem akart velem jönni, - felelte Khamis - már azt sem tudja, hogy mit cselekszik!

- A boldogtalan le fog esni!...

- Nem hagyhatjuk ott! - mondta Max Huber.

- Akarata ellenére is át kell hoznunk ide - szólt John Cort.

- Már késő! - kiáltott föl Khamis.

S valóban már késő is volt. A tamarind recsegve-ropogva törött ketté, s lezuhant a domb aljára.

Hogy mi lett a portugálból, a fán ülők nem láthatták, csak rémes sikoltását hallották pár pillanatig... aztán csak az elefántok bömbölő trombitálása hallatszott.

- A boldogtalan!... A boldogtalan! - sóhajtotta John Cort.

- Most rajtunk a sor - mondta Khamis.

- Az már igazán baj! - felelte Max Huber hidegen.

- Ebben én is egyetértek önnel - szólt John Cort gúnyosan.

Mit tegyenek?... Az elefántok sorra törték, döntögették ki a halmon álló tamarindokat... Most mindjárt az ő fájukra kerül a sor, s akkor őket is utoléri a szerencsétlen portugál iszonyú sorsa... Hátha leszökhethének a tamarindról előbb, mint kidől?... S ha sikerülne a földre jutniok, el tudnák-e érni az erdőt?... S ha az elefántok nem üldöznék őket, nem kerülnének-e az erdőben a vad szerezsenek kezébe?...

Mindamellet, ha alkalom kínálkoznék a szökésre, érezték, hogy nem szabadna elmulasztaniok: a józan ész parancsolta, hogy inkább válasszák a bizonytalan veszedelmet, mint a kész halált...

Most az elefántok neki estek annak a fának, a melyen a menekültek voltak. És a vastag törzs szintén recsegni-ropogni kezdett; félelmetesen ingott jobbra-balra, s a rajt ülők érezték, hogy pár percnél tovább alig bírja már. A mint egyszer a fa mélyebben lehajlott, két-három elefánt meg bírta kapni ormányával a legelső ágat, s egyetlen rántással leszakította. A visszacsapódó törzs nagy erővel hajlott a másik oldalra, s ugyanekkor a gyökerei hangos pukkanással szakadoztak ki a földből... A fa lassan oldalt bukott és koronája szelíden hajlott alá a domb lejtőjére...

- Az erdőbe!... Az erdőbe!... - kiáltotta a foreloper.

Az elefántok szétugrottak onnan, a hová a kidőlt fa hajlott, s a kis társaság hirtelen a földre ugrott. Legelől rohant a foreloper, utána a többi három.

A dühöngő állatok eleinte nem vették észre a menekülőket. Max Huber ölbe kapta Llangát, s teljes erejéből futott. Mellette nyargalt John Cort, készen rá, hogy elvegye barátjától a fiút, ha már elfáradt.

Alig futottak azonban félkilométernyire, mikor vagy tíz elefánt elvált a többiektől, s a futók után eredt.

- Bátorság!... Bátorság! - kiáltotta Khamis. - Csak ne csüggedjünk!... Biztosan oda érünk!...

Talán!... de nem biztosan!... Hisz ezt az őrült vágatást nem bírhatják soká!... És Llanga már is érezte, hogy Max Huber kezd elfáradni.

- Tegyen le... tegyen le a földre ! - könyörgött Llanga. - Én is tudok gyorsan futni.

De Max Huber rá sem hallgatott, csak szaladt teljes erejéből.

Már megfutottak egy kilométert, s az elefántok még nem sokkal voltak hozzájuk közelebb, mint a rettenetes verseny kezdetén. De már fáradni kezdtek: a lélegzetük elállt ebben az őrült rohanásban.

Az erdő széle már csak pár száz lépésnyire volt, s a fák mögött valószínűleg biztonságban lesznek, mert a roppant állatok talán be sem tudnak törtetni utánuk: vagy ha igen, bizonyára nem igen bírnak majd mozogni a fáktól.

- Gyorsan... gyorsan! - zihált Khamis. - Adja ide Llangát, Max úr!

- Nem, Khamis... még bírom magam is!

Az egyik elefánt már csak tizenöt lépésnyire lehetett mögöttük. Dühösen trombitált, s a futók érezni vélték forró leheletét is. A föld rémesen reszketett a tombolva nyargaló állat alatt... Még egy perc s utoléri Max Hubert, a ki kissé elmaradt társaitól...

E pillanatban John Cort megállt, megfordult, lekapta puskáját a válláról... aztán a puska villant, dörrent... s az állat szívéen találva leroskadt, mintha villám érte volna.

- Ez jó volt! - dörmögte John Cort elégedetten, s vágatott társai után.

A többi elefánt, oda érve elhullt társához, pár pillanatra megállt és szimatolt. Ez a pár pillanatnyi késedelem megmentette a forelopert és társait.

- Csak rajta!... Most!... most! - lihegte Khamis.

S az önfenntartás végső ösztönével, ernyedő izmaikat megfeszítve, a menekülők irtózatossal erőfeszítéssel vágattak az erdő felé... Már csak száz lépésnyire voltak tőle, de az elefántok is csak negyven lépéssel nyargaltak mögöttük.

Egyszerre a foreloper ujjongva fölsikoltott... Mint az üzött szarvas, egyetlen óriási szökéssel beugrott a fák közé, s vagy tizenöt lépésnyire az első sor fától leroskadt a földre, a társai utána... s ott heverték mindnyájan lihegve, félig megfúlva, lélektelenül...

Az erdőn kívül pedig fölhangzott az elefántok irtózatossal üvöltése. A fák oly sűrűek voltak, hogy a nagy testű állatok sehol sem törhettek be a rengetegbe.

Kétszer-háromszor, ötször-tízszer is neki rontottak, de a százados faóriások alig érezték meg a lökést és jóformán meg sem inogtak.

A menekülőknél nem volt már mit félniük az elefántoktól: az ubangii őserdő szilárd bástyaként védte meg őket a félelmes állatok tehetetlen, őrjöngő dühétől.

IV. FEJEZET. Az őserdőben.

Körülbelül éjfél lehetett. Tehát még teljes hat órát kellett tölteniök a koromsötétben... Hat hosszú órát, veszedelmek és szorongás közepette! Mert, ha nem kellett is félniök az elefántoktól, még mindig nem voltak biztonságban a vadaktól, a kikről nem tudhatták, hogy itt vannak-e még. Arról ugyanis, hogy itt voltak, nem kételkedhettek: hisz mindnyájan látták a bolygó fáklyatüzeket, a melyeket csakis a vadak gyújthattak.

- Virrasztani fogunk - mondta a foreloper, mikor vagy tíz percz múlva annyira lélegzethez jutott, hogy fölülhetett és beszélni is tudott.

- Úgy van, virrasztani fogunk, - hagyta helyben John Cort - s ha kell, védjük magunkat a támadásuk ellen.

- Úgy látszik, hogy itt tanyáztak, - szólt Max Huber halkán - nézzék, ott még pislog a parázs a hamu alatt...

S valóban öt-hat lépésnyire az egyik fa tövében még vöröslött a hamvadó parázs.

A francia fölkelte és puskáját fölhúzva, óvatosan arra lopózott.

Khamis és John Cort készen voltak, hogy az első gyanús neszre utána menjenek.

Max Huber két-három percz múlva visszajött. Nem látott, nem hallott semmiféle gyanúsat, a miből azt következtethette volna, hogy közvetlen veszedelem fenyegeti őket.

- Az erdőnek ez a része végképp elhagyatott és csöndes - mondta. - A bennszülöttek bizonyosan elmentek innen.

- Az is lehet, hogy akkor szaladtak el, mikor az elefántokat megpillantották - jegyezte meg John Cort.

- Valószínű, hogy úgy lesz - szólt most Khamis. - Mert a bolygó tüzek, melyeket együtt vizsgáltunk Max úrral, abban a pillanatban aludtak ki; mikor éjszak felől meghallottuk az elefántok bőgését... Lehet, hogy a vadak megijedtek, ámbár nem értem, hogy miért: hisz itt az erdőben nem kellett félniök az elefántoktól!

- Ezt én sem értem - mondta Max Huber - de az éjszaka nem alkalmas a magyarázatokra. Várjuk meg a reggelt... ámbár nem tudom, kibírom-e a virrasztást... a szemeim majd le- ragadnak...

- Pedig most nem tanácsos aludni, kedves Max! - jegyezte meg John Cort.

- Akár tanácsos, akár nem, - felelte a francia - én mindjárt összeroskadok... Jó éjszakát hát, holnapig!

Ezzel fogta magát, ledőlt az egyik fa tövébe és nyomban rá mélyen el is aludt.

- Feküdj le te is, Llanga - mondta John Cort. - Majd Khamis meg én virrasztunk.

- Elég lesz, ha csak én magam virrasztok, John úr - mondta a foreloper. - Én már megszoktam ezt, önnek pedig jól fog esni a pihenés.

A vezetőben meg lehetett bízni; bizonyos, hogy egyetlen perczre sem fog elszunnyadni.

Llanga lefeküdt Max Huber mellé, de John Cort megpróbálta a virrasztást. Egy negyed óráig beszélgetett a foreloperrel, leginkább a szerencsétlen portugálról, a kit Khamis már régóta szolgált.

- Elvesztette a fejét, - mondta Khamis - mikor látta, hogy a gaz négerek megszöknek és kirabolják...

- Szegény ember! - sóhajtott John Cort.

Ezek voltak utolsó szavai, mert az álom őt is elnyomta már. Fáradtan nyúlt végig a gyöpön, s mélyen elaludt. Most már csak Khamis örködött a kis társaság biztonsága fölött.

Olvasóink már bizonyára észrevették a különbséget a két jó barát, a francia és az amerikai természetében.

John Cort komoly, gyakorlatias érzékű fiatal ember volt, mint az amerikaiak általában. Bostonban született, de a yankee-nek csak a jó tulajdonságai voltak meg benne. Nagyon kedvelte a földrajzi és etnográfiai tudományokat, s különösen az emberfajok érdekelték. E mellett nagyon bátor volt, s szükség esetén életét is föláldozta volna barátaiért.

A vele egykorú, huszonöt éves Max Huber párisi volt, s az maradt a vadon Afrikában is, a hová a sors szeszélye vetette. Észre, bátorságra, önfeláldozásra méltó barátja és társa volt az amerikaiak, de nem volt meg benne John Cort prózai, gyakorlatias érzéke. Kalandvagyó, romantikus természete folyton a rendkívülit szomjazta és a legnagyobb vakmerőségekre is kész lett volna egy-egy kaland kedvéért, ha józanabb társa vissza nem tartja.

Libreville, a honnan e kirándulásra indultak, a Francia-Kongó fővárosa. A Gabon deltájának bal partján alapították 1849-ben, s ma már tizenöt-tizenhatszáz lakosa van. Ott lakik a gyarmat kormányzója is és a kis városnak van kórháza, misszionárius-telepe, szénraktárai és sok egyéb kereskedőtelepe. De egyéb aztán nincs is az egész városban.

Három kilométernyire e fővárostól van Glass városka, a hol több angol, német és amerikai faktória, vagyis kereskedőtelep van.

John Cort és Max Huber e városkában ismerkedtek meg négy-öt évvel ezelőtt és hamarosan meg is barátkoztak. Mindketten magasabb rangú hivatalnokok voltak az egyik amerikai faktóriában, mely elefántcsonttal, szézamolajjal, pálmaborral, szerecsen-dióval és más effélével kereskedett.

Három hónappal ezelőtt, mikor Urdax, a Bangóból származó portugál, elefántvadász expedícióra készült Afrika belsejébe, Bagirmi és Darfur határáig, a két jó barát elhatározta, hogy a karavánnal megy. Urdaxot jól ismerte mindenki, mint derék, elszánt vadászt és becsületes kereskedőt, a ki éppen nem hasonlított azokhoz a kegyetlen elefánt-vadászokhoz, a kikkel Stanley is gyakran találkozott a Felső-Kongó vidékén. Ezek a lelketlen emberek, azzal az ürüggyel, hogy elefántokra vadásznak, valósággal irtó háborút folytatnak a bennszülött négerek ellen, úgy hogy, a mint Közép-Afrika bátor átkutatója mondta, az elefántcsonton, a mit piacra visznek, valósággal embervér tapad.

A kirándulás, mint tudjuk, szerencsés is volt és jó eredménnyel, anyagi haszonnal járt. De most a balsors egyszerre megfosztotta őket mindentől; oda volt három havi fáradságuk gyümölcse, s ráadásul elpusztult a karaván feje is, pedig még több, mint kétezer kilométernyire voltak Librevilletől.

S most itt álltak, tanácstalanul és elhagyatva a «Nagy Őserdőben», a hogy Urdax az ubangii rengeteget elnevezte. Az erdő meg is érdemelte ezt a nevet, mert talán az egész földön sincs még egy rengeteg, a mely nagyságra mérkőzhetnék vele. Területe a Kongó völgyétől a Nílus

és a Zambézi forrásvidékéig terjed, de hogy mekkora ez a roppant terület, azt még nem tudjuk pontosan, csak hozzávetőleg állítják, hogy körülbelül egy millió négyszög-kilométer, - tehát kétszer akkora, mint egész Franciaország!

Tudjuk, hogy a portugálnak eszébe sem jutott keresztül vágni az őserdőn; de meg nem is tehetné volna, mert kocsival és poggyással örültség, sőt lehetetlen is lett volna az erdőben utazni. Most azonban más volt a helyzet. A három férfit és a gyermeket, teljesen poggyász nélkül lévén, mi sem gátolta, hogy keresztül vágva az erdőn, megrövidítse útját két héttel, s az erdőn át egyenesen az Ubangi folyóhoz igyekeztek, a honnan már könnyen eljuthatott Librevilleba.

Az volt hát a kérdés, a mit mindjárt másnap reggel el kellett dönteniök, hogy folytatják-e azt az utat, a melyen eddig haladtak a portugállal, s megkerülik-e a Nagy Őserdőt, vagy pedig keresztül vágnak rajta?

Az éjszaka csöndben és nyugodtan telt el. Khamis éberem figyelte a legcsekélyebb neszre is, többször óvatosan körüljárt a fák között, de egész éjjel semmi gyanúsítást sem vett észre. Csak időnként zavarta meg a mély csendet egy-egy nagy éjjeli madár szárnycsattogása.

Végre szürkülni kezdett, s a két jó barát is nemsokára talpra ugrott.

- Hát a bennszülöttek?... - kérdezte John Cort, mihelyt a szemét fölnyitotta.

- Sehol semmi nyomuk - felelte Khamis.

- De annak csak van nyoma, hogy itt jártak tegnap este?...

- Valószínűleg lesz, John úr, még pedig alighanem az erdőszélen...

- Nos, Khamis, nézzük meg.

Mind a hárman, s velük Llanga is, óvatosan közeledtek a síkság felé. Harmincz lépésnyire az erdő szélétől, a roppant fák alatt, le volt tiporva a fű, félig elszenesedett szurokfenyő-gallyak hevertek szerteszét, s valamivel odább nagy tűzrakás látszott, melyben a hamu alatt itt-ott még izzott a parázs, különben sem a földön, sem a fákon, az ágak közt, semmi nyoma a tegnapi fáklyás embereknek.

- Elmentek... - mondta Max Huber.

- Úgy látszik, - felelte Khamis - ámbár nem lehetetlen, hogy még visszajönnék.

- Kár, hogy az elefántok is nem követték a vadak példáját - mondta John Cort. - Ezek az átkozott vastagbőrűek még mindig ott tanyáznak a síkon.

S a négylábú szörnyetegek valóban ott nyargalásztak az erdő körül. Egyik-másik még ma is neki-nekirohant az erdőnek, s minden áron be akart törni, de az izmos faóriások dacoltak e támadásokkal s törhetetlen bástyaként állták útját a tömérdek állatoknak. A menekültek láthatták, hogy a tamarind-liget tövestől ki volt tépve.

A foreloper tanácsára mindnyájan rejtve maradtak az erdőben, remélve, hogy az elefántok, ha senkit sem látnak, a ki ingerelné dühöket, végre mégis elvonulnak innen.

- Akkor visszamehetnénk a karavánhoz, - mondta Max Huber - s összeszedhetnők, a mit e dögök még éppen hagytak... valami kis eleséget, töltést...

- És illendőképen eltemethetnők a portugált is - tette hozzá John Cort.

- A míg az elefántok a síkon kóborolnak, nem is szabad erre gondolnunk - felelte Khamis. - Különben is alig hiszem, hogy épségben hagytak valamit.

A forelopernek igaza lehetett, s mivel úgy látszott, hogy az elefántok éppen nem hajlandók a síkról távozni, ideje volt, hogy a kis társaság a jövőről tanácskozzék. Mind a négyen beljebb húzódtak tehát az erdőbe.

Útközben Max Huber szerencsésen elejtett egy gyönyörű vadat, a mely legalább három napra elég lesz mindnyájuknak.

Inyala volt, barnával tarkított szürkésszörű antilop, még pedig jókora példány, erős, meglelt hím, mely kétszázötven-háromszáz fontot nyomhatott. Llanga tapsolva ugrálta körül a drága zsákmányt, mialatt a foreloper megnyúzta és földarabolta.

Aztán a mit használhattak belőle, azt elvitték a még paraszas tűzhöz, melyet John Cort hamarosan fölszított; s mikor elég paraszuk volt, Khamis rátette a vékonyan fölszeletelt húst, melynek illata csakhamar étvágygerjesztően terjengett az óriási fák lombjátára alatt.

Kétszersültről és egyéb eseségről, a minek pedig a karaván eddig bővében volt, persze szó sem lehetett; valószínű, hogy nagy részét el is rabolták a poggyászvivő négerék. Szerencsére Közép-Afrika erdeiben hemzseg a vad, s az ügyes vadásznak mindig van mit ennie, föltéve, hogy beéri a pecsenyével.

Igaz, hogy a menekülteknek nem sok töltésük volt. Kitűnő puskája s épp oly kitűnő revolvere ugyan volt mind a három férfinak, de mikor a töltéseket összeszámolták, összesen csak ötvenet találtak. Ez pedig édes kevés, kivált ha vadállatok ellen is kell védekezniök azon a több, mint hatszáz kilométernyi úton, mely még elválasztotta őket az Ubangitól. Onnan kezdve már könnyű volt eleséghez jutniok, akár a parti falvakban, akár a misszionárius-telepeken, akár a hajókon és tutajokon, melyekkel lépten-nyomon találkozhatni a Kongó e nagy mellékfolyóján.

Miután jól laktak a pecsenyéből, s jót is ittak rá a közeli patak vizéből, tanácskozni kezdtek.

Először is John Cort szólalt meg és ezt mondta:

- Khamis, mindeddig Urdax volt a főnökünk. Tanácsait mindig megfogadtuk és követtük, mert bízunk benne... Épp úgy bízunk önben is, a tapasztalatai és becsületessége miatt... Mondja meg őszintén, mi a terve és hogyan gondolja, hogy hazajuthatunk: mi előre is elfogadjuk, akármit tanácsol.

- Mindenesetre - tette hozzá Max Huber. - Szót fogadunk önnek és soha sem fogunk czivakodni.

- Ön ismeri ezt a vidéket, Khamis - folytatta John Cort. - Tudjuk, hogy évek óta becsülettel, önfeláldozással vezette Urdax karavánjait. Az ön hűségében és becsületességében bízunk mi is és hisszük, hogy nem csalatkozunk...

- John úr, Max úr, - mondta a foreloper meghatva - bízhatnak bennem...

S erősen megszorította a két európainak feléje nyújtott kezét.

- Mi a tanácsa? - kérdezte John Cort. - Megkerüljük-e a rengeteget nyugat felé, a hogy Urdax akarta?

- Nem, John úr, - felelte a foreloper habozás nélkül - keresztül kell vágnunk rajta. Az erdőben legföljebb csak fenevadakkal találkozhatunk, de bennszülöttekkel nem. Sem a pahuinok, sem a dinkák, sem a budzsók soha sem mertek bemenni ebbe a rengetegbe; a síkon ellenben könnyen találkozhatnánk velük, s ez életünkbe kerülhetne. Másrészt, mivel csak gyalogos emberek vagyunk, poggyász nélkül, hiszem, hogy átvergődhetünk az erdőn, nem úgy, mint a karavánok. Ismétlem, vágjunk neki: ha délnyugatnak tartunk, hiszem, hogy rövid időn oda érünk a Zongo-vízesésekhez.

Ezek a vízesések, vagy inkább apró zuhatagok, az Ubanginak azon a pontján vannak, a hol a folyó nyugati irányából keletnek kanyarodik. Ott végződik a Nagy Óserdő is, de az a vidék már európai karavánoktól gyakran látogatott, békés terület, a hol semmi bajtól nem kellett félniök.

Khamis tanácsa tehát jó volt. E mellett megrövidítette az útjokat is. Csak az volt a kérdés: járható-e a rengeteg? Tört utakról, ösvényekről persze nem álmodozhattak, bár lehetséges, hogy itt-ott nagyobb vadak, bivalyok, orrszarvúak s más állatok járt csapásaira bukkannak. A cserjét, bozótot irtani ugyan nem volt fejszékük, de a foreloper elhozta kézi szekerczójét, a francziának meg amerikainak pedig jó nagy késük volt.

Meghányva-vetve ezeket, s más egyéb nehézségeket is, úgy Max Huber, mint John Cort helyesnek ítélték a foreloper útitervét, a ki végezetre még ezt mondta:

- Tudom ugyan, hogy utunkon egymást éri a sok akadály: cserjék, összenőtt indák, tüskés bozótok, kidőlt faóriások, de viszont azt hiszem, hogy akadunk valami folyóra, a mely bizonyosan az Ubangi mellékfolyója lesz...

- Ha más nem, - kiáltott közbe Max Huber - ott lesz az, a mely keletre folyik a tamarindos halomtól. Egyenesen a rengetegnek tart, s miért ne szélesedhetnék nagy folyóvá?... Ha ráakadunk, könnyű lesz összeácsolni egy tutajt.

- Csak lassan, lassan, kedves barátom, - csillapította John Cort a francziát - előbb még meg kell találnunk ezt a képzelt folyót...

- Max úrnak igaza van most az egyszer - szolt Khamis. - Ha nyugat felé tartunk, rá kell akadunk erre a folyóra, a mely bizonyára az Ubangiba szakad...

- Az meglehet, - viszonzá John Cort - de tudjuk azt is, hogy Afrika legtöbb folyója nem hajózható...

- Ön csak a nehézségeket látja, kedves John.

- Jobb, ha előbb látom őket, mint később, kedves Max!

Az amerikainak igaza volt. Afrika négy legnagyobb folyóját: a Nílust, a Zambézit, a Kongót és Nigert nem lehet Európa, Ázsia, vagy Amerika folyóihoz hasonlítani. Ámbár vízterületük igen nagy és sok mellékfolyó táplálja őket, korántsem oly bővizűek, mint a többi földrészek nagy folyói, úgy hogy a mélyebben járó tengeri hajók már a torkolatuknál sem igen mehetnek föl bennök. E mellett lépten-nyomon sziklák, zátonyok meredeznek föl medrükben, s a tőlük alkotott vízesések, örvények és forratok lehetlenné teszik a hajózást. Ez volt egyik fő oka annak is, hogy Közép-Afrika belsejét oly sokáig nem bírták kikutatni.

John Cort ellenvetése tehát helyes volt, s ezt Khamis sem tagadhatta. De e miatt még sem lehetett elvetni a foreloper útitervét, a mely sok egyéb előnnyel kínálkozott.

- Ha találunk utunkban ily folyóra, - mondta a foreloper - letutajozunk rajta akkora darabon, a meddig csak lehet... Ha akadályokra bukkanunk, igyekszünk legyőzni őket... ha nem sikerül, ismét gyalogszerrel megyünk tovább...

- Így már jól van, Khamis, - mondta az amerikai - magam is azt hiszem, hogy legczélszerűbb, ha az Ubangi felé megyünk, még pedig, ha csak lehet, valamelyik mellékfolyója mentén.

- Előre hát! - kiáltott föl Max Huber türelmetlenül.

S mivel a tanácskozásnak vége volt, csakugyan nem tehettek mást, minthogy megkezdték a nehéz, bizonytalan utat.

V. FEJEZET. Az első nap.

Valamivel több lehetett nyolcz óránál, mikor John Cort, Max Huber, Khamis és Llanga elindultak délnyugati irányban.

A gyermek, mint a mókus, mindig legelöl járt. Hiába intette John Cort, hogy vigyázzon, mert eltéved: akár csak falra borsót hányt volna! Az eleven fiú minduntalan el-eltűnt a bokrok és fák sűrűjében, de mikor nem látta barátait, mindjárt hangos szóval figyelmeztette, hívta őket:

- Erre!... Erre!...

A foreloper gyakran megállt tájékozódni. A sűrű lombtetőn át csak itt-ott lehetett látni a nap egy-egy sugarát, s ezért nagyon nehéz volt a helyes irányt megtartani. De Khamist természeti ösztöne minden zavarból kisegítette; nagy mértékben kifejlődött benne az a tájékozási képesség, mely a szabadban élő vad népek különös természeti adománya. Meg van ez az amerikai indusokban, az afrikai négekben s az ázsiai hindukban is, a kik a legsötétebb éjszakában és a legsűrűbb rengetegben is ösztönszerűleg tudják, érzik, merre van a négy világtáj, s így soha sem tévednek el.

Ez az erdő különben oly sűrű volt, hogy még fényes délben sem volt benne világosabb, mint másutt alkonyatkor; felhős időben látni sem igen lehetett, éjszaka pedig oly koromsötét volt, mint a föld alatt. De legalább hűvös és árnyékos volt, s az utasok nem szenvedtek a tűrhetetlen, afrikai hőségétől, a mely ugyancsak megviselte őket, míg a síkon utazgattak.

Khamisnak az volt a terve, hogy a rövid déli pihenőt leszámítva, egész nap utazzanak; éjjel pedig, mivel úgy sem látnának, aludjanak. Mivel nem volt hideg, sőt a levegő nagyon enyhe és kellemes volt, éjjelre nem szándékoztak tüzet gyújtani, nehogy árulójuk legyen, ha esetleg a bennszülöttek még mindig az erdőben kóborolnának. Az egész napra való eleséget csak délben fogják megsűtni, mert akkor a tűzgyújtás nem jár veszedelemmel.

Félni csak az esőtől félhettek, mert ezen a vidéken gyakoriak a felhőszakadások; s ha ily zivatar éri utol őket, akkor átázik az erdő talaja, s nem lesz hová feküdniök. De szerencsére mostanában derült, száraz idő volt; s mivel a hold is nem régen újult meg, remélhették, hogy a tiszta idő tartós marad.

A szilárd, kemény talajt magas, giz-gazos fű borította, a melyben meglehetősen nehéz volt járni. Sokszor megbotlottak az utasok a mindenféle indában is, melyek kötelekként ágaztak egyik fától a másikig.

- Igazán kár, - kiáltott föl Max Huber - hogy az elefántok nem törhettek be idáig! Milyen szépen letiporták volna a füvet, bokrokat, kúszo növényeket...

- És velük együtt minket is! - tette hozzá az amerikai.

- Az már igaz - hagyta helyben a foreloper. - Elégedjünk meg azzal az ösvénnyel, a mit a bivalyok és orrszarvúak törtek... A hol ők átmehtek, mi is átmehtünk.

Khamis különben ismerte már a közép-afrikai erdőségeket, mert sokat járt Kongó és Kamerun rengetegeiben. A legtöbb faóriásnak a nevét is tudta, nagy öröme John Cortnak, a ki érdeklődve nézegette ezt a csodás világot.

A roppant tamarindok sűrű csoportokban álltak egymás mellett, míg a hatalmas baobab-fák szétszórva meredeztek fölfelé, száz-százötven lábnyi magasságra. A kutyatej-félék egyik fajtája húsz-harmincz méternyire is megnőtt, s tüskés törzsén, a vékony, tejnedvtől duzzadó szárazon hat-hét hüvelyk széles levelek voltak; s ezek a levelek is tájékoztathatták a forelopert, mert az a sajátságuk, hogy egyik lapjukkal mindig keletnek, a másikkal pedig nyugatnak fordulnak.

Ha bármelyik brazíliai tudtán kívül ide kerül, bizonyára azt hiszi, hogy az Amazon-melléki őserdőbe tévedt. John Cort nem győzte csodálni a szebbnél-szebb, értékes faanyagot, a melyből valaha milliókat és milliókat fog elővarázsolni az ipar. A legdrágább fanemek váltakoztak minduntalan: a teck, az acajou, a vasha, a soha nem rothadó campéche, a sugár kopál, melynek balzsama drága gyógyszer, a magnólia, a szikomor, a vad-narancsfa, a fügefá, melynek törzse egészen fehér volt, mintha bemeszelték volna, s ki tudja, még hány becses egyéb fanem!

A földön pedig legalább is húszféle páfrány tenyészett, némelyik oly nagy, hogy az egész társaság elbújhatott volna alatta, vagy kunyhót építhetett volna a leveleiből, mint a hogy a bennszülöttek teszik, ha pár napra megpihennek valahol a rengetegben. S a törzsek közt, a földön, a magasban, mindenfelé valóságos háló képződött az indákból, melyek néha csaknem embervastagságban kanyarodtak fölfelé a roppant törzseken, vagy egyik ágról a másikra tekerözve természetes hidakat alkottak harmincz-negyven lábnyira a föld színétől. És nem volt egyetlen egy törzs sem, a melyet körül ne folyt volna e kúszó növények valamelyike: minden ágon ott kígyózott a vékonyabb-vastagabb inda, s némelyik hosszú lánczként ötven-hatvan lábnyi magasból függött alá, mintha csak a természet föl akarta volna díszíteni vele az izmos ágakat!

S fölülről, a sűrű, csaknem tömör lombátorból zajos, szinte fülsértő hangverseny szórakoztatta az utasokat. Ezer meg ezer madár énekelt, csattogott, füttyült, sikongatott, huhogott, kaczagott és károgott odafönt, s az amerikai nem tudta, mit bámuljon inkább: a tarka-barka gyönyörű papagályokat, az óriási baglyokat, a repülő mókusokat, melyek kiterjesztett szárnyal siklottak egyik ágról a másikra, vagy a bokrétás, búbos bankákat, hangos torkú rigókat, vagy végre a csodálatos légyemadarakat-e, melyek méhrajként röpdöstek a magasan fekvő ágak közt?...

Ráadásul a majmok köztársasága is beleordított, üvöltött ebbe a hangversenybe: a babuinok, páviánok, csimpánzok, czerkófmajmok, gorillák kisebb-nagyobb csapatokban ugráltak, tomboltak a fákon, vagy civódtak egymással. A négylábú banditák mindedig nagyon békésen viselték magukat, s nem támadták meg Khamist és társait, a kik bizonyára a legelső emberek voltak ebben a rengetegben. Talán ezért is nem bántották őket; még nem ismerték eléggé az embert, leghalálosabb ellenségüket. A Kongó és Kamerun más vidékein aligha hagyták volna békében a kis csapatot.

A kis társaság déltájban rövid pihenőt tartott, s aztán ismét tovább folytatta útját esti hat óráig. Néha csak nagy fáradtsággal juthattak előre, s valósággal lépésről-lépésre kellett utat vágniok a sűrű bozótban és a vastag indák között. Másutt azonban nagy területeken járt csapások voltak: leginkább bivaly-járások, s e roppant állatok közül meg is pillantottak néhányat a fák között.

Az onja, vagy vadbivaly félelmetes állat, mert hatalmas erejét gyakran a golyó sem töri meg, s jaj a vadásznak, a kit felöklelhet! Legjobb a két szeme közé löni, de nem nagyon alacsonyan; ez a lövés föltétlenül és rögtön halált okoz.

Este hat óra tájban Khamis egy kis tisztáson állapotodott Meg pihenőre. Köröskörül puha ágy volt vetve hófehér, lágy gyapotból, mely, ki tudja, mióta halmozódott föl, egy afrikai gyapotfa terméséből.

- Az ágy már meg van vetve! - kiáltott föl Max Huber - még pedig puha gyapot-derékalj, s mi vagyunk e fogadó legelső vendégei.

Tüzet raktak, s megint megsütöttek egy darabot az antilop húsából. Nem volt ugyan sem sójuk, sem kenyérük, de azért a vacsora mégis pompásan ízlett nekik.

Mielőtt lefeküdtek, John Cort azt kérdezte a foreloperőtől:

- Ha nem csalódom, ma egész nap délnyugati irányban haladtunk?...

- Egész nap - felelte Khamis. - A hol csak lehetett, mindig megfigyeltem a nap járását is.

- Hány mérföldet mehettünk tehát körülbelül?

- Azt hiszem, négyet-ötöt, John úr, s ha mindennap ennyit mehettünk, nem egészen egy hónap múlva már az Ubangi partján lehetünk.

- De ez a legjobb eset...

- S miért ne remélhetnők a legjobb esetet, John? - kérdezte Max Huber. - Hátha még folyóra is akadunk?

- Eddig nem sok rá a remény, édes Max...

- Mert még nem igen sokat haladtunk nyugat felé - mondta a foreloper. - De nagyon csodálkoznám, ha holnap, vagy legkésőbb holnapután...

- Tegyük úgy, mintha nem is számítanánk erre a folyóra - mondta John Cort. - Ha csak egy hónapig tart az út, s nem lesz nehezebb és fáradtságosabb, mint a mai napon, akkor föl se' vesszük!

- Én pedig reményelem, hogy ebben az erdőben megtalálom azt a rendkívülit, a mit óhajtok - szólt Max Huber.

- Annál jobb, Max!

- Sőt annál rosszabb, John!... Most pedig, Llanga, menjünk aludni...

- Menjünk, Max úr!... - felelte Llanga, a kinek majd leragadtak a szemei, úgy elfáradt a sok futkározásban.

A foreloper megint ajánlkozott, hogy egész éjjel virraszt, de a két európai nem fogadta el. Úgy osztották be az őrseget, hogy három óránként fölváltják egymást, s a virrasztást Max Hubernek kellett megkezdenie.

A francia rákönyökölt egy kidőlt fatörzsre, keze ügyébe fektette töltött puskáját, a mialatt társai jóízűen aludtak, elgondolkozott...

A mély rengeteg oly csöndes volt, mint nyári éjszakán a temető. Csak valami szabályos, lassú, ismétlődő suhogást lehetett hallani, mintha az erdő lélegzene... A magasán járó hold ezüstös fénye át-átszűrte a sűrű lombok közt, a tisztás fölött pedig pislogva égtek az ég apró gyertyái.

- Mily gyönyörű éjszaka! - ábrándozott Max Huber. - De mily gyönyörű ez az őstermészet, a melynél hatalmasabbat költői fantázia sem teremthetne!... S az ember még nem is ismeri!... Hány élet, mennyi pénz és fáradság veszett már kárba a föld sarkainak kikutatásában!... Pedig mit remélhettek ott?... A legjobb esetben is csak néhány kétes értékű meteorológiai, vagy természettani tünemény megfejtését... Itt ellenben bő jutalom kínálkozik a kutatónak, a ki egyszersmind az egész emberiségnek is jótévedője lehetne, ha e páratlanul gazdag vidéket megnyitná; hozzáférhetővé tenné a civilizációnak... Mérhetetlen termő területek hevernek parlagon a világnak mind az öt részében: s a bátor, tudós kutatók nem ezekre a vidékekre

indulnak, hanem az örök hó és jég közé, a sarkokra, a hol csak az üres dicsőséget hajhásszák, a melynek semmi haszna nincs az emberiségre.

Pedig ha a csodást keresik, azt megtalálják például itt is, az egyenlítői Afrikában. Ez a rengeteg határos a Niam-Niam területtel, a hol Schweinfurth és Junker oly emberekre bukkantak, a kiknek farkuk volt, mint a majmoknak. S feljebb, éjszakai környékén, Stanley törpékre akadt: egy méternél alacsonyabb emberekre, a kikből Lhyd Albert misszionárius is vagy tízezerre bukkant Uganda és Kabinda közt, a nagy fákon, a hol laktak és kunyhóikat építették... S nem ezen a vidéken laktak-e a vambuttik, batinák, akkák és bazunguk, ezek a 90-130 centiméter magas szerencsének, a kik: épp oly ügyesek, értelmesek, harciasak, sőt veszedelmesebbek voltak, mint az északra és délre lakó nagyobb, erőteljesebb szerencsének?... S miért ne akadhatnának ők is eddig ismeretlen törzsekre, állatokra ebben a rengetegben, a melyben még soha sem járt európai ember...

Így ábrándozott Max Huber, s e közben végképp megfélemedezett tisztéről, az örököséről... Az ellenség pedig lassan, óvatosan közeledett feléje és Max Huber mit sem vett észre...

Egyszerre súlyos kéz nehezedett a vállára...

- Nos!... mi az?... - kiáltotta fölrezenve, s a puskájához kapott.

- Én vagyok - szólt nevetve John Cort. - Nehogy szerencsének nézz és lelőj!... Nincsen veszedelem?

- Nem vettem észre semmit...

- Menj hát aludni, kedves Max: most rajtam a sor.

A francia elment aludni, s három óráig a prózai amerikai virrasztott, de nem ábrándozott, mint Max Huber, hanem annál jobban vigyázott. Gyanúsat azonban ő sem látott, valamint Khamis sem, a ki hajnal felé föl váltotta.

VI. FEJEZET.

Előre, dél nyugatnak!

Másnap, márczius 11-dikén, miután jól kiheverték az elmúlt nap fáradalmaikat, a kis társaság ismét elindult. Előbb azonban jól megreggeliztek, s figyelmesen szemügyre vették a napjárását a tisztásról, hogy útlejtekben a szerint igazodhassanak.

Nyilvánvaló volt, hogy az erdőnek ezen a részén hatalmas négylábú állatok tanyáztak. Minden irányban tört csapásokra, friss nyomokra bukkantak. S később láttak is egész csomó vadbivalyt, meg két orrszarvút, de meglehetősen távolban, úgy hogy nem kellett a puskához nyúl-
niok.

Déltájban John Cort két vadlúzokot ejtett el egy lövésre, s ennek az öröme mindjárt meg is pihentek, hogy elkészítsék az ebédet.

- A változatosság kedvéért, - mondta Max Huber - nyárson süssük meg a madarakat.

- A hogy tetszik - felelte a foreloper készségesen.

S félóra múlva már szépen megpirult a kövér nyárson sült, melyhez a kiéhezett társaság ugyancsak hozzá látott.

Délután már nehezebb és fáradságosabb lett az útlejtek. Mindenfelé sűrű bozót és a kúszó növények szövevényes indái zárták el az utat, úgy hogy csaknem folyton szekerczével és késekkel kellett utat vágniok. Ráadásul nagy eső is keletkezett, de ez nem igen ártott meg nekik, mert a sűrű lombosáron át alig jutott egy-két csöpp a földre. Ellenben az egyik tisztáson Khamis megtöltötte esővízzel nagy tömlőjét, a mi szerencse volt, mert a vizük már fogyni kezdett.

- Úgy látszik, nem igen akadunk rá a folyóra - mondta John Cort este, a mint megpihentek.

- Lehet, hogy még holnap sem akadunk rá - felelte Khamis - de az bizonyos, hogy előbb-utóbb mégis csak megtaláljuk.

Még ha a foreloper tévedett volna is számításában, még akkor is csak abban az irányban kell haladniok, a melyikben megindultak, mert csakis ezen az útlejten érhetek el az Ubangi folyóhoz.

A második nap éjszakájára egy óriási fa tövében húzódtak meg, s az őrseget ismét megosztották maguk közt. Egyébként ez az éjszaka is csendes és nyugodt volt; csak néha-néha hallották a bivalyok és orrszarvúak távoli bögését. E helyett jobb szerették volna a víziló rőfögését hallani, mert az azt jelentette volna, hogy víz van a közelben: - de hiába! a vízilovak nem mutatkoztak.

Másnap Max Huber mindjárt kora reggel egy oryxot lőtt: ez is antilop, másként zebra-antilop, melynek vörösbarna bundáját fekete sávok csíkozzák; a szarvai egy méter hosszúak és nagyon szép hajlásúak. Ezek a szarvak oly erősek, hogy az antilop fegyvernek is használja, még pedig oly sikeresen, hogy déli Afrikában gyakran az oroszlan sem bír elbánni vele.

Ez a zsákmány több napra való eleség volt, s Khamis sietett is megnyúzni és földarabolni a húsát. A terhet aztán egyenlőképpen fölosztották, s vígan indultak útlejtekre.

De a nap, bár jól kezdődött, még sem volt szerencsés. Alig voltak egy kilométernyire éjszakai tanyájuktól, midőn nagy csapat majomra bukkantak. Ezek a négykezű páviánok, a gorillák után a legveszedelmesebb majomfaj, éppen nem voltak jó kedvűek, s fenyegető morgásuk, dühös taglejtéseik mutatták, hogy nagyon szeretnék megugratni a kis társaságot. El is kísérték

több kilométernyire, s a foreloper komolyan aggódott, hogy meg is támadják, de délután két óra tájban a majmok elmaradoztak, mindnyájuk nagy megkönnyebbülésére.

Ekkor széles, jól letaposott útra bukkantak, a melynek ugyancsak megörültek, mert egyenesen az ő irányukban haladt. De örömük korai volt, mert délután négy óra felé hangos bőgéssel jelentkeztek az út gazdái, két orrszarvú, mintha csak vámot akarnának szedni az átmenő utasoktól. Khamis megállította a kis csapatot, s lekapván puskáját a válláról, azt mondta:

- Czudar állatok ezek az orrszarvúak!

- Bizony azok, - felelte Max Huber - ámbár csak növényevők.

- Szívós, macskaéletük van - tette hozzá John Cort.

- Nos, mit tegyünk? - kérdezte Max Huber.

- Megkísértjük észrevétlenül elsurranni mellettük, - mondta Khamis - vagy, ha nem lehet, elrejtőzünk, a míg ők tovább baktatnak... De készen kell lennünk arra is, hogy észre vesznek bennünket, s akkor lőnünk kell, mert bizonyosan ránk rohannak.

Gondosan megtöltötték puskájukat, s aztán gyorsan letértek a járt útról és a jobboldali sűrű bokrok mögé rejtőztek.

Öt percz múlva az ordítás közelebről hallatszott, s most már látni lehetett a csaknem csupasz, vastagbőrű szörnyetegeket is, a mint a fejüket föl tartva, a farkukat föl kunkorítva, gyorsan ügettek az úton.

Majdnem négy méter hosszú állatok voltak, s roppant testük apró, de fölötté izmos lábakon nyugodott; csapott orrú, lapos pofájukon meredt fölfelé az a hatalmas szarv, a mellyel hihetetlen dolgokat tudnak véghez vinni, oly erős és kemény.

Az orrszarvú-pár hirtelen megállt és szimatolt. Khamis és társai már tudták, hogy az állatok ráakadtak a nyomukra.

Az egyik czammogva indult a bokrok felé...

Max Huber fölemelte puskáját és célzott...

- Csak a fejére!... - kiáltott a foreloper.

Egy, még egy s aztán még egy dörrenés... De a golyók alig fűrták át az ocsmány állat pánczéliját.

Erre a másik is oda ugrott: a lövésekre még csak meg sem ijedtek, s most már közös erővel rontottak neki a sűrű bozótnak.

Világos volt, hogy ez a tüskés bozót, bármily sűrű volt is különben, nem fogja föl tartóztatni az állatokat. Pár pillanat alatt le fogják taposni a bokrokat, s rárohannak az utasokra, a kik hiába menekülnének, mert az orrszarvúak sokkal gyorsabban tudnak futni s egymás után tipornák el őket...

A foreloper körül nézett. Nem messze tőlük egy roppant baobabfa nyúlt az égbe: ha sikerül annak az ágaira föl kapaszkodniok, akkor mentve vannak, mert ezt az óriás fát az orrszarvúak nem fogják kidönthetni. Csakhogy az első ágak több mint negyven lábnyira voltak a föld színétől, a sima törzsön pedig semmi sem volt, a mibe kapaszkodni lehetett volna.

Ezt a menedéket tehát meg sem kísérthették, s a foreloper nyugtalanul tekintgetett körül, míg a többiek várakozva néztek rá, hogy mit tanácsol.

E pillanatban a bokrok recsegve-ropogva töredezték össze a vastagbőrű iszonyú talpai alatt, s az orrszarvú otromba feje vagy húsz lépésnyire előbukkant az ágak közt.

John Cort célba vette és lőtt.

De ő sem volt szerencsésebb társainál. A golyó ugyan bement az állat eleven húsába a vállapoczka fölött, de csak jelentéktelen sebet ütött rajta. A rettenetes állat irtózatosan elbődült dühében és fájdalmában, s roppant ugrással rohant neki a kis társaságnak. Ugyanekkor Khamis puskája is eldőrdült és szintén megsebezte a második orrszarvút, mely társa nyomdokában csörtetett.

Arra, hogy újra töltsenek, nem is gondolhattak. Az önfenntartás közös ösztöne sugallta mind a négyüknek, hogy meneküljenek az óriás baobab-fa törzse mögé, melynek kerülete a tövénél legkevesebb hat méter lehetett.

De mi lesz akkor, ha a két állat odaér, s az egyik jobbról, a másik balról kerüli meg a fát? Hová menekülnek akkor?...

- Az ördögbe! - kiáltott föl Max Huber.

- Inkább az Istent hívja! - szólt John Cort - most csak ő segíthet rajtunk!

S valóban, ha a Gondviselés meg nem menti őket, akkor most végük van.

A baobab gyökereitől a koronájáig megrendült és egész hosszában recsegett-ropogott az irtózatos lökéstől, mellyel a megvadult orrszarvú neki rohant.

De ez a vad, féktelen düh lett a veszte: szarva ott érte a baobab törzsét, a hol a kérge megrepedezett és szörnyű erővel mélyedt bele a szilárd, kemény fába... de aztán bent is akadt. Jó egy lábnnyira beledöfötte szarvát a fenevad a fába, s most hiába feszítette meg minden erejét: nem bírta kihúzni. Összegörbedt, négyrét hajlott, vonaglott, minden izma megfeszült, egész teste reszketett a nagy erőlködésben: de hiába! nem tudta kihúzni szarvát a fából.

Most odaért a másik is, s meglátván törbe esett társát, vad ordítással felelt amannak dühös, vérfagyasztó hörgésére.

Khamis ezalatt óvatosan megkerülte a törzset, hogy megnézzé, mi állította meg a két fenevadat...

- Meneküljünk! - kiáltotta rögtön.

S mind a négyen lóhalálában vágattak a magas fűben, nem is kérdezve Khamistól, hogy mit látott. Legnagyobb meglepetésükre a két orrszarvú nem üldözte őket, de azért csak szaladtak és jó öt perez telt bele, míg végre, elfulladva a gyors futástól, a foreloper intésére megálltak.

- Mi történt? - kérdezte John Cort lihegve, mikor már szóhoz tudott jutni.

- Az egyik belevágta szarvát a fába, s aztán nem bírta kihúzni - mondta Khamis.

- Hahaha! - kaczagott Max Huber - hát magamagát fogta meg a bolond!

Khamis azonban fejcsóválva mondta:

- Igaz, hogy megszabadultunk, s ezen örülnünk kellene, de mégis kár a hiába elvesztegetett öt töltésért.

- Még pedig annál nagyobb kár, - mondta John Cort - mert úgy tudom, az orrszarvú húsa ehető is.

- Mindenesetre ehető, - szólt Khamis - ámbár kissé pézsmaszagú... De csak hadd maradjon ott, a hol van!

- És törje bele a szarvát a fába, ha másképp ki nem húzhatja! - tette hozzá Max Huber.

Valóban nem is lett volna tanácsos vissza menni a baobabhoz. A két orrszarvú rémes, dühös bögése még egyre hangzott, s az utasok igyekeztek minél távolabb lenni ettől a kész veszedelemtől. Nagy vargabetűt csinálva ismét rátértek az előbbi, széles csapásra, s estére kelve egy nagy szikla aljában ütöttek tanyát.

A harmadik nap fontosabb események nélkül telt el. Mivel a tört csapás még egyre tartott, vagy harmincz kilométert haladhattak délnyugati irányban, de az óhajtott folyónak még mindig nem volt semmi nyoma.

Ez az éjszakájuk azonban nagyon nyugtalan volt. Ezer meg ezer apróbb-nagyobb böregér szállongott körülöttük napkeltéig, s úgyszólván egy csöppet sem alhattak miattuk.

- Átkozott hárpiák! - kiáltotta Max Huber ásítózva, mikor hajnalhasadtakor fáradtan talpra állt.

- Ne szidjuk őket, uram - mondta a foreloper.

- És ugyan miért ne?

- Mert a böregerek nem oly istencsapása, mint a szúnyogok: pedig ezekkel még nem volt bajunk.

- Legjobb lenne, Khamis, ha sem az egyikkel, sem a másikkal nem volna bajunk.

- Pedig a szúnyogokat aligha kerülhetjük ki, Max úr...

- S mikor fálnak föl bennünket ezek az utálatos férgek?

- Mihelyt a folyóhoz közeledünk.

- A folyóhoz?... - kiáltott föl Max Huber. - De én már nem hiszem ám, hogy ráakadunk!

- Pedig rosszul teszi, Max úr... lehet, hogy már nem is vagyunk messze tőle...

A foreloper ugyanis már változást vett észre a talajon, s ebből következtette, hogy a folyó nem messze lehet; délután három óra tájban pedig még jobban megbizonyosodott a folyó közellétéről: a talaj észrevehetően mocsarassá kezdett válni.

Itt-ott sásra és kákára is bukkantak, sőt agyonverték egy pár gaugát is, valami vadkacsafélét; tehát a víznek közel kellett lennie. S este felé, a mint a nap aláhanyatlott, távolról békabrekegést hallottak.

- Azt hiszem, - szólt a foreloper - hogy már közel vagyunk a szúnyogok birodalmához.

A talaj egyre nedvesebb, engedőbb lett; itt-ott egészen kátyús is volt, s az utasoknak vigyázniok kellett, hogy bele ne süppedjenek, mert e gödrök tele voltak pióczákkal, vízi pókokkal és undok százlábúakkal, a melyek kegyetlenül martak.

Viszont ezer meg ezer tarkábbnál-tarkább pillangó, szitakötő és libellula szállongott a fák között, s gyönyörű szárnyaik tündérszép színekben ragyogtak a félhomályban, a mint a bokrokon át rájuk esett egy-egy napsugár. Megszaporodtak aztán a darazsak is, meg a tsetselegyek: s ha az előbbieket fullánkjától óvakodniok kellett, az utóbbiaktól nem volt mit félniök, mert a tsetselegyek csípése ugyan megöli a lovat, a tevét és a kutyát, de sem az embernek, sem a vadállatoknak nem árt.

Ez az út nagyon fárasztó volt és elcsigázta az utasokat. Csak Llanga nem érezte a fáradságot: mint mindig, most is előre szaladozott, s néha negyedórával is előbbre járt, mint felnőtt társai.

Egyszerre csak, hosszabb távollét után, midőn Max Huber már aggódni is kezdett miatta, jó messziről meghallották Llanga hangos kiabálását. A gyermek egyre kiáltozott, s a három férfi megijedt, hogy talán vadállatok támadták meg. Mind a hárman futásnak eredtek és lélekszakadva rohantak a kiabálás iránya felé...

S kiérve egy tisztásra, ott látták Llangát egy roppant nagy, kidőlt fatörzs tetején, a mint kinyújtott karjával délnyugatnak mutatott és sivító, éles hangon ismételte:

- A folyó!... A folyó!...

Félkilométernyire valóban ott csillogott a kanyargó folyam széles tükre, mely ragyogva verte vissza a leáldozó nap utolsó sugarait.

- Íme, a folyó! - ismételte Khamis elégedetten.

- Azt hiszem, - tanácsolta Max Huber - ma este legjobb lesz, ha a parton ütünk tanyát.

- Minden esetre! - kiáltott föl John Cort vígan. - S holnap már vízen utazunk...

- Még pedig egész az Ubangi folyóig - tette hozzá a foreloper.

A folyó partjáig még jókora darab ingoványos földön kellett átmenniök, s mivel ezen a vidéken napnyugta után mindjárt sötét van, már egészen besötétedett, mire Khamis és társai a folyó partján, egy meglehetősen magas dombon letelepedtek.

Az erdő kissé megritkult ezen a helyen, de jobbra és balra még sokkal sűrűbbnek látszott, mint a rengeteg belsejében.

A folyó maga mintegy negyven méter széles lehetett: nem közönséges patak volt tehát, hanem meglehetősen jelentékeny mellékfolyó, a melynek a sodra is sebesnek látszott.

A reggelt mindenesetre be kellett várniok, mielőtt valamit határoznának. Legsürgősebb dolguk most az volt, hogy megfelelő szállást találjanak éjszakára. Rövid keresés után Khamis föl-fedezett egy sziklabarlangfélét a domb aljában, a hol mind a négyen kényelmesen elfértek.

Lefekvés előtt még megvacsoráltak. De nem raktak tüzet, csak a délről maradt hideg pecsenyét ették meg. Afrika folyóiban ugyanis sok a krokodil meg a víziló, s nem volt tanácsos tüzet gyújtani, mert a fény oda csalhatta volna e veszedelmes fenevadakat; ők pedig aligha tudtak volna visszaverni egy esetleges éjszakai támadást.

Igaz, hogy a jó tűz a barlang bejárásánál elriasztotta volna füstjével a szúnyogokat, melyek valósággal sűrű felhőkbe verődve zsongtak-bongtak a kis társaság körül; de két rossz közül okosabb volt a kisebbet választani, vagyis inkább tűrni a szúnyogok csípését, mint kipróbálni a krokodil roppant szájának éles fogait.

Legelsőnek John Cortra bízták az őrködés tisztjét. Az amerikai éberem virrasztott és nem látott semmit, a mi aggaszhatta volna... csak több ízben hallani vélte, hogy valaki, vagy valami panaszosan ismételt egy szót...

Ez a szó a «ngora» szó volt, a mely a bennszülöttek nyelvén annyit tesz, mint a «anya».

VII. FEJEZET. Az üres kunyhó.

A barlang nagyon kellemes tanya volt. A fenekét finom, száraz homok fődte, falain pedig nyoma sem volt a nedvességnek. S a foreloper valóban szerencsés volt, hogy ráakadt, mert az utasok nem áztak meg abban a finoman szemző esőben, mely mindjárt lefekvésük után keredett s éjfélig tartott.

Hajnal felé erős szél támadt éjszaka felől, mely reggelre egészen megtisztította az eget, úgy hogy a nap szépnek ígérkezett.

John Cort és Max Huber nem titkolták örömüket. Most már ez a folyó, körülbelül háromszáz kilométernyi darabon, fáradság nélkül elviszi őket egész az Ubangi-folyóig, a melynek bizonyára mellékfolyója. Utjuk kétharmad része tehát elég kényelmes és kellemes lesz.

Végigtekintettek a folyón. Fölfelé csaknem egyenes vonalban haladt, s vagy egy kilométernyire tűnt el a sűrű lombok alatt. Lefelé körülbelül félkilométernyire szintén egyenes vonalban folyt, ott hirtelen délkeletnek kanyarodott, s rögtön el is tűnt az erdőben, mely éppen e kanyarulatnál lett ismét sűrű.

A tisztás, a hol a kis társaság a folyó partjára ért, mocsaras volt. A túlsó part magas, dombos volt és sűrű fák szegélyezték, melyek mélyen a víz tükre fölé hajoltak. A folyó vize tiszta és sebes folyású volt; helyel-közzel nagyobb fatörzsek, letört ágak és nagy gazcsomók úsztak benne, mit a víz valószínűleg a partokról szagatott le.

John Cortnak mindjárt kora reggel eszébe jutott, hogy éjszaka a «ngora» szót hallotta a barlang közelében. Első dolga volt tehát, hogy fürkésztve körülnézett, nem lát-e valahol élőlényt.

Nem volt ugyanis lehetetlen, hogy egyes törzsek ezen a folyón ereszkednek alá az Ubangi-folyóig, mert azt mindenki tudta, hogy a körül fekvő rengeteg alföldön, a honnan ez a folyó is jött, igen sok nomád törzs kóborol, s ezek legtöbbje az Ubangi partjain is majdnem minden évben megfordul.

De az amerikai hiába erőltette meg a szeméit: bármerre nézett, sehol semmit sem látott.

- Azt hiszem, csak képzelődtem - gondolta magában. - Lehet, hogy elszunnyadtam egy pillanatra, s álmomban véltem hallani azt a szót.

Ezért nem is beszélt róla társainak.

- Kedves Max, - kérdezte tréfásan a franciától - bocsánatot kért-e már a derék Khamistól, hogy kételkedni mert ennek a folyónak az itt létében?...

- A derék Khamisnak igaza volt, kedves John, - felelt Max Huber - s szívemből örülök, hogy én tévedtem, mert most már ez a folyó fáradság nélkül elszállít bennünket az Ubangihoz...

- Fáradság nélkül?... az még nem bizonyos - felelte a foreloper. - Lehet, hogy örvények... vízesések...

- Ne ijesztgessük magunkat előre - mondta John Cort. - Egyelőre örülünk annak, hogy megtaláltuk ezt a folyót... S fogjunk hozzá mielőbb a tutaj összeácsolásához...

- Még ma délelőtt hozzáfogok, - felelte Khamis - s ha ön is segíthetne, John úr...

- Mindenesetre segíték, Khamis. S a míg mi dolgozunk, Max majd gondoskodik az eleségről...

- Még pedig azonnal, - viszonzá Max Huber - mert már semmi harapni valónk sincs. Ez a nagybélű Llanga mindent fölfalt tegnap este...

- Én?... Max úr!... - szégyenkezett Llanga, mert azt hitte, hogy a francia komolyan beszél.

- Ej, bikficz! hát nem látod, hogy csak tréfálok?... Rajta, jer hát velem... Elmegyünk a folyam kanyarulatáig... Majd csak akadunk valami vadra; s esetleg talán halászhathunk is a folyóban.

- De óvakodjanak a krokodiloktól... sőt a vízilovaktól is! - intette őket a foreloper.

- Ugyan, Khamis! - tréfált Max Huber - mintha bizony a víziló-sonka nem lenne kitűnő csemege!... Aztán meg ez az állat nem bánt senkit... igen jó természetű: igazi vízi disznó!

- De ha megtámadják, akkor rettenetes ám, Max úr!

- Szóval, kedves Max, - szólt most az amerikai - legyen óvatos. Te meg, Llanga, vigyázz Max barátunkra: rád bizzuk őt.

Ezen mindnyájan nevettek; aztán Max Huber meg Llanga elindultak lefelé a folyam mentén, s nemsokára el is tűntek a domb mögött.

John Cort és Khamis pedig hozzá fogtak a fák kiválogatásához, hogy összeróhassák a tutajt. Mivel nem volt más szerszámjuk, mint a foreloper szekerczéje, meg az amerikai kése, nem is gondolhattak arra, hogy a roppant faóriások bármelyikét kivágják; be kellett érniök azokkal a letört ágakkal, melyek bőven heverték a fák alatt. Ha ezekből a nagyját összeszedik és vastag növényindákkal, faragott fa-csapokkal összekötözik, elég jó alkalmatosságuk lesz az utazásra.

Legnehezebb munka volt természetesen a megfelelő ágakat odahurcolni a vízpartra. Az amerikai és a foreloper el is határozták, hogy ha ketten nem bírják el a törzseket, megvárják, míg a francia is visszajön és segít nekik.

E közben hallották Max Huber puskájának dörrenését, s ismervén a francia ügyességét, elégedetten gondolták, hogy az ebédre való már megvan. Vidáman nézegették, válogatták tehát a törzseket, midőn egyszerre csak hangos kiabálást hallottak abból az irányból, a merre társaik eltávoztak.

- Ez a Max hangja! - kiáltott föl John Cort.

- Úgy van... és a Llangáé! - tette hozzá a foreloper.

S valóban hallani lehetett a kis fiú éles kiáltását is.

- Talán veszedelem érte őket? - kérdezte az amerikai.

Futva igyekeztek föl a közeli dombra, melynek tetejéről azonnal meglátták Max Hubert és Llangát vagy ötszáz lépésnyire a folyamparton. Köröskörül sem állat, sem ember... de úgy látszott, hogy nem is veszély fenyegeti őket, bár élénken integetnek társaiknak, hogy jöjjenek oda.

Khamis és John Cort lélekszakadva futottak oda, s mikor társaikhoz értek, a francia így szólt:

- Lehet, Khamis, hogy nem is kell vesződnie a tutajjal...

- Miért nem? - kérdezte a foreloper meghökkenve.

- Mert ehol van egy készen... igaz, hogy már korhadozni kezd, de azért még elég jó nekünk.

S a part egyik mélyedésére mutatott, a hol valóban egy kész tutaj libegett a vízen; félig elrothadt kötele egy kiugró szikladarab köré volt csavarva.

- Tutaj! - kiáltott föl John Cort álmélkodva.

- Úgy van... csakugyan tutaj! - ismételte Khamis.

- Úgy látszik, hogy a bennszülöttek már jártak itt - mondta Max Huber.

- Bennszülöttek, vagy kutatók - felelte John Cort. - Ámbár ha az Ubangi-öserdőnek ezt a részét átkutatták volna már az európaiak, arról nekünk is tudnunk kellene... Hisz Kongóban és Kamerunban hamar híre fut minden expedíciónak.

- Mindegy, akárki járt erre, - szólt Max Huber. - A fő az, hogy itt hagyta a tutaját, a melyet mi használhatunk.

- Minden esetre...

S a foreloper már indulni akart, hogy megvizsgálja a tutajt, mikor Llanga hirtelen fölkiáltott.

A fiú vagy ötven lépéssel odább nézelődött a parton; most hirtelen fölkapott valamit a földről és visszaszaladt társaihoz.

Mikor odaadta John Cortnak, ez is fölkiáltott bámulatában.

Megrozsdásodott lakat volt, de a kulcsa már elveszett, s különben sem lehetett volna már használni.

- Annyi bizonyos, - mondta Max Huber - hogy ezt a lakatot nem a kongó-négerek felejtették itt... A tutajon fehér emberek utaztak egész a folyó kanyarulatáig...

- A honnan soha többé nem tértek vissza! - tette hozzá John Cort.

Ez a következtetés logikus volt. A rozsdátt lakat s a már korhadó tutaj azt mutatta, hogy több esztendőnek kellett elmúlnia, mióta az elsőt elvesztették, az utóbbit itt hagyták.

E kettős bizonyítékból John Cort a következő két föltevést kockáztatta meg:

1. Európai utazók, vagy kutatók letutajoztak ezen a vízen egész a tisztásig.

2. Aztán partra szálltak, hogy a folyam jobbpartján fekvő rengeteget átkutassák.

Annyi bizonyos, hogy az utazók közül egy sem került vissza a civilizált világba. Sem John Cort, sem Max Huber nem emlékeztek, hogy a mióta Kongóban laktak, szó lett volna ennek a rengetegnek az átkutatásáról.

Ha ez az eset nem volt is rendkívüli, mindenesetre váratlan és különös volt, s Max Hubernek le kellett mondania arról a dicsőségről, hogy ő járt legelőször ebben a rengetegben, a melyet eddig járhatatlannak tartottak.

Khamis ezalatt gondosan megvizsgálta a tutajt. Látta, hogy ha három-négy korhadó deszkát és talpfát újjal cserél föl, nem kell másik tutajt építenie, mert ez is nagyon jó lesz.

Ez a hír mindnyájukat megörvendeztette: immár meg volt tehát az óhajtott alkalmatosság is, mely fáradság nélkül elszállítja őket az Ubangi folyóra.

- Kétségtelen, - ismételte John Cort - hogy a fehérek már ismerik e folyó felső folyását. Mert bizonyos, hogy a kik itt jártak, fehérek voltak... Azt megengedem, hogy a tutajt esetleg szerezsenek is építhették volna... de ezt a lakatot!...

- S hátha a lakaton kívül még egyebet is találunk?

- Még egyebet is, Max?...

- Miért ne, kedves John?... Ezek a fehérek, miután partra szálltak, bizonyára tanyát is ütöttek valahol... S miért ne találhatnók meg itt létüknek bármi kis jelét?...

- Igaza van, Max. Menjünk el tehát a folyó kanyarulatáig.

- Már csak azért is menjünk, John, mert ott végződik a tisztás... és ki tudja, hogy valamivel odább...

- Khamis! - kiáltotta John Cort.

A foreloper ismét lement volt a tutajhoz, de az amerikai hívására visszajött.

- Nos, jó a tutaj? - kérdezte John Cort.

- Nem sok dolog lesz veled - felelte Khamis. - Mindjárt össze is hordom a szükséges fát.

- Mielőtt a munkához fognánk, - mondta Max Huber - nézzünk szét egy kissé a folyam partján. Hátha találunk valami eszközt, szerszámot, a melyen rajt lesz a gyáros neve... s ebből megtudhatjuk, miféle nemzetbeliek lehetnek az erre járt fehérek.

- Helyes, Max - felelte John Cort. - Úgy-e, Khamis, nem lesz baj, ha elmegyünk vagy egy kilométernyire.

- Szó sincs róla - mondta a foreloper. - Ámbár ha át akarjuk kutatni a két partot, sokkal kényelmesebben megtehetjük, ha majd a tutaj lassan lefelé siklik a vízen.

- Ez okos tanács, Khamis - hagyta helyben John Cort. - Egyelőre tehát csak rövid kirándulásra indulunk.

A három férfi és Llanga kissé szétszórta elindult a folyam mentén lefelé. Gondosan nézelődtek mindenfelé, lassan, körültekintgetve mentek, de sehol semmi nyomára nem akadtak annak, hogy európaiak jártak volna a vidéken.

Mikor a folyó kanyarulatánál a tisztásnak vége volt s a kis csapat belépett a fák közé, egész majombanda riadt föl és hangos sivalkodással köszöntötte őket. Úgy látszott, hogy a négykezü latrokat nem igen lepte meg az emberek megjelenése, de azért mégis csak fölmenekültek a fákra. Legtöbbjük pávián és mandrill volt, a melyek, testük alkotására, hasonlítanak a gorillához, meg csimpánzok és orángutánok.

- Annyi bizonyos, - jegyezte meg John Cort - hogy a tutajt nem ezek ácsolták össze; s bármily értelmes állatok is különben, lakatot még sem bírnak csinálni...

- Valamint kunyhót sem... - tette hozzá Max Huber.

- Kunyhót?!... - kiáltott föl John Cort. - Miféle kunyhóról beszél ön, kedves Max?

- Arról, a melyet látni vélek... amott a fák közt... valami húsz lépésnyire lehet a víz partjától...

- Csak hangyaboly lesz... olyan óriási hangyaboly, a minőt a természetek építenek egész Afrikában...

- Nem! - kiáltott föl most Khamis. - Max úr jól látott... az igazán kunyhó... még pedig furcsa kunyhó... az egyik oldala csupa rács.

- Kunyhó, vagy ketrecz, - felelte Max Huber - mindjárt meglátjuk, mi van benne.

- Legyünk óvatosak! - mondta a foreloper - húzódjunk a fák mögé, s úgy közeledjünk...

- Ugyan mitől félhetnénk? - türelmetlenkedett Max Huber, a ki futni szeretett volna, csak hogy előbb ott lehessen.

Ebben igaza volt a francziának: a környék végképp elhagyatottnak látszott; csak a madarak énekét és a majmok sikongatását lehetett hallani.

Gyorsan mentek tehát, s tíz perc múlva már ott álltak a különös alkotmány előtt.

Két óriási mimóza-fa közt állt, s a falaiból semmisen látszott, annyira elborították a buján tenyésző kúszó-növények. Oldalt nem volt rajta sem ajtó, sem ablak, de előlről egészen nyitott volt illetőleg az egész homlokzata rácsos vasból készült, s ennek következtében hasonlított azokhoz a ketreczekhez, a melyekben a fenevadakat őrzik az állatkertekben.

Ebben a vasrácsban volt egy ajtó, - s ez az ajtó ebben a pillanatban nyitva volt.

Maga a kunyhó üres volt.

Ezt Max Huber vette észre, mert ő rohant be legelsőnek.

De néhány lim-lom mégis volt benne: egy elég jó vaslábas, vasfazék, bögre, három-négy törött palaczk, egy málladozó gyapjú-takaró, rongyos posztódarabok, egy rozsdás fejsze, egy félig elrothadt pápaszem-tok, melyen azonban a kereskedő neve már nem volt olvasható.

Az egyik kuczkóban egy rézdohoz hevert, melynek tartalma, ha ugyan volt benne valami, talán épségben maradt e száraz helyen. Max Huber fölkapta a dobozt, de tetejét csak a késével bírta fölfeszíteni, mert már az is berozsdásodott.

A dobozban kis jegyzőkönyv volt, melynek vászontáblájára ez a két szó volt rányomtatva:

Doctor Johansen.

VIII. FEJEZET. Doctor Johansen.

John Cort, Max Huber, sőt maga Khamis is, csak azért nem kiáltottak föl e név hallatára, mert álmélkodásukban elállt a szavuk.

A Johansen doktor neve egyszerre fölvilágosította őket. Leleplezte egy részét annak a rejtélynek, mely a legfantasztikusabb modern tudományos kísérletre borult, s a melyben a nevetséges összevegyült a komollyal, sőt a tragikussal is, mert azt kellett hinnük, hogy e kísérletnek nagyon szomorú vége lett.

Nagy híre volt annak idején, hogy az amerikai Garner tanulmányozta a majmok beszédét, s elméletét, hogy ugyanis a majmok beszélnek, tudományos kísérletekkel és megfigyelésekkel is bizonyította. John Cort és Max Huber, valamint Kongóban és Kamerunban még számosan, nagyon jól emlékeztek a professzor nevére, a newyorki *Hayser's Weekly* című folyóiratban közre adott cikkeire és nevezetes könyvére, melyet francziára, németre, sőt magyar nyelvre is lefordítottak az angol eredetiről.

- Hát ő az! - kiáltott föl Max Huber - ő az, a kiről semmi hírt sem hallottunk!...

- S akiről eztán sem tudunk meg semmit, mert nincsen itt, hogy kutatásairól beszámoljon! - tette hozzá John Cort.

Ez az «ő» nem Garner volt, hanem Johansen doktor.

De előbb csak beszéljünk Garner professzorról.

A nevezetes amerikai sokáig tanulmányozta a majmok állítólagos beszédét a washingtoni állatkert foglyai közt, s arra a meggyőződésre jutott, hogy a majmok tagolt nyelven, szavakkal beszélnek, megértik egymást, s külön szavuk van például az éhség és szomjúság kifejezésére is. Hogy szótárba gyűjtse a majom-nyelv szókincsét, fonográfot állított föl a washingtoni állatkertben, hogy fölfogja és megörökítse velük a majmok társalgását. Sőt azt is megfigyelte, hogy a majmok - s ebben különböznek leglényegesebben az embertől - csak akkor beszélnek, ha okuk, szükségük van rá.

Már Garner tanulmányai előtt is tudvalévő dolog volt, hogy az emlősök egynémelyikének (például a kutyának is) egészen olyan alkotású torka és gégéje van, mint az embernek, tehát ha tudna, vagy rászorulna, beszélhetne is. De tudva lévő dolog volt az is, hogy a gondolat, illetőleg gondolkodás, mindig megelőzi a beszédet. Hogy beszélhessünk, gondolkodnunk kell, a gondolkodás pedig föltételezi az okoskodást, a logikát és következtetést, ez a tehetség pedig nincs meg az állatokban. Beszél a papagály is, de egy szót sem ért abból, a mit mond. Szóval az az igaz, hogy az állatok csak azért nem beszélnek, mert a természet nem adott nekik hozzá elegendő értelmet: mert máskülönben mi sem gátolná őket, hogy beszéljenek. Garner professzor azonban mit sem törődött e józan igazsággal.

Természetes, hogy az amerikai professzor elméletét több oldalról hevesen megtámadták. Ő tehát elhatározta, hogy közvetlen közelből, a szabad természetben fogja megfigyelni a majmokat, s ezért Közép-Afrikába utazott. Ha ott majd megtanulja a gorilla- és csimpánz-nyelvet, visszamegy Amerikába, közrebocsátja a majom-nyelvtant és a majom-szótárt. Akkor aztán senki sem kételkedhetik elmélete helyességében.

Elutazott tehát a Kongó-államba s 1892 október 12-dikén megérkezett Librevillebe, a hol John Holtand & Co. faktóriájában lakott egészen 1894. február haváig.

Csak e hosszú pihenés után szánta rá magát tanulmányai megkezdésére.

Kényelmes gőzösön fölhajózott az Ogué-folyón, április 22-dikén kikötött Lambaréneben, s onnan tovább ment a Fernand-vazi katolikus misszióba.

A vendégszerető hittérítők nagyon szívesen látták az amerikai professzort rendházukban, mely a gyönyörű Fernand-Vaz-tó partjain épült, s mindenképpen segítettek neki, hogy tudományos kísérletei eredménnyel járjanak.

A rendház mögött mindjárt óriási erdőség terült el, melyben tömérdek volt a majom. Kívánni sem lehetett jobb alkalmat a majmok megfigyelésére, csak hogy persze a tudósnak a majmok közé kellett keverednie, a megosztania velük a mindennapi életet. E célra Garner összerakható vasketreczet készíttetett magának, s ezt a ketreczet a rengetegben állíttatta föl. Aztán, a mint ő maga mondja, három hónapig lakott ott, legtöbbször teljesen egyedül, hogy zavartalanul tanulmányozhassa a négykezdű állatokat.

De Garner elveti a sulykot. Az az igaz, hogy az óvatos amerikai a hittérítők rendházától húsz percnyire állíttatta föl ketreczét, közel a kúthoz, s ezt a helyet Gorilla-térnek keresztelte el. A rendháztól odáig kényelmes, árnyékos úton járhatott-kehetett. De három egymásra következő éjszakán kint is aludt a ketreczében. Tovább azonban nem bírta ki, mert a szúnyogok kegyetlenül csípték; szétszedte hát a ketreczet, s megint behurczolkodott a rendházba, a hol újra szívesen látták vendégül, egészen június 18-ikáig. Ekkor végre szedte a sátorfáját, s Anglián keresztül visszatért Amerikába, s utazásának egyetlen emlékeként két fiatal csimpánzt vitt haza, a melyek azonban makacsul vonakodtak vele társalogni.

Ez volt az eredménye Garner professzor tudományos vállalkozásának, a mely semmivel sem vitte előbbre annak a nevezetes kérdésnek a megoldását, hogy csakugyan beszélnek-e a majmok, vagy sem.

Garnernek azonban akadt egy követője is, a ki, ha nem volt is oly óvatos, mint az amerikai professzor, minden esetre sokkal lelkiismeretesebb volt nála.

Németország kameruni gyarmatában, Malinba városkában lakott egy Johansen nevű orvosdoktor, a ki azonban jobban szerette a botanikát és zoológiát, mint az orvostudományokat. Mikor megtudta Garner vállalkozásának eredménytelenségét, elhatározta, hogy ő is megkísérli a majom-nyelv kérdésének megoldását.

John Cort jól ismerte a különcz tudóst, mert Librevilleben sokszor találkozott és beszélt vele. Johansen doktor ötven éves, de erőteljes, egészséges agglegény volt. Nem lévén rokonai, azt tehette, a mit akart, s mivel elegendő vagyona is volt, teljes életében mindig valamelyik tudományos bogarának élt.

Most az lett a bogara, hogy beköltözködik valami vadonba, de nem húsz percnyire, hanem, húsz, száz, kétszáz mérföldnyire a lakott vidéktől, s ott fog lakni a majmok között.

Bennszülött szolgája, ki valósággal rajongott gazdájáért, szó nélkül beleegyezett, hogy elkíséri urát a négykezdűek közé.

Hozzáláttak tehát az előkészületekhez. Először is szétszedhető, kényelmes ketreczet hozattak Németországból, aztán hosszabb időre való eleséget szereztek, becsomagoltak néhány szükséges főzőedényt, s a doktor szerzett egy verklit, magyarul kintornát is, azt véelve bölcsen, hogy a majmok alighanem kedvelik a zenét. Egyidejűleg nagy csomó nikkell-érmét is veretett, rajta a neve meg az arczképe, abból a célból, hogy e rendjellel majd kitünteti annak a majomgyarmatnak a jelesebb tagjait, melyet Közép-Afrika rengetegeiben szándékozott alapítani.

Vége 1896 február 13-dikán a doktor meg szolgája csónakon elindultak Malinbából...

De hová?... Ezt a bogaras német nem mondta meg senkinek. Később azonban mégis kiszivárgott annyi, hogy a csónak, fölmenvén a Nbarril folyón vagy száz mérföldnyire, Nghila falunál kötött ki. Onnan húsz poggyászvivő szerezsen kíséretében a doktor keletnek indult, s azóta senki sem hallott hírt felőle. A Nghilába megtért szerezsenek nem tudták pontosan megjelölni a helyet, a hol megváltak a doktortól...

Elmúlt félév, egy év, két év... de minden kérdezősködés, kutatás sikertelen maradt: akár csak a föld nyelte volna el a doktort meg a szolgáját:

De most Max Huber és John Cort legalább részben kitalálták, hogy mi történt.

Johansen orvos, miután ráakadt az Ubanginak erre a mellékfolyójára, mely átszelte a vadon őserdőt, elbocsátotta a szerezseneket, ő pedig szolgája segítségével összeácsolta ezt a tutajt, s idáig lehajózott a folyón.

Itt aztán fölállította ketreczét, s aztán...

Nos, aztán?... Mi történt vele aztán?... Miért volt üres a kunyhó?... Hová lettek a lakói?... Mikor hagyták el?... Önként távoztak-e el, vagy úgy hurczolták el őket?... De kicsodák?... A bennszülöttek?... vagy a fenevadak?...

Egy szóval: az volt a kérdés, él-e még Johansen doktor meg a szolgája?... S erre a kérdésre a kis társaságnak egyetlen tagja sem bírt megfelelni.

- Nézzük végig a jegyzőkönyvet - tanácsolta John Cort.

- Úgy van; ez lesz a legokosabb - felelte Max Huber.

S fölnyitotta a kis könyvet, melynek a lapjai szinte egymáshoz tapadtak a nedvesség miatt.

- Nem hiszem, hogy sokat tudhassunk meg belőle - szólt a fejét csóválva.

- Miért?...

- Mert minden lapja üres... kivéve az elsőt.

- Hát az első, Max?...

- Azon is csak néhány odavetett jegyzet van, egy pár száraz adat, a melyből a doktor később talán a naplóját akarta megírni...

És Max Huber lassan, nehezen betűzte ki ezeket a czeruzával írott sorokat:

1896. július 29. - Megérkezem a csapattal az Ubangi-erdőség széléhez... Tanyát ütünk egy folyó jobb partjára... Összerójuk a tutajt.

Augusztus 3. - A tutaj kész... A csapatot visszaküldöm Nghilába... Megsemmisítem itt lételünknek minden jelét... A tutajra szállok hű szolgálammal.

Augusztus 9. - Lefelé ereszkedünk a folyón, akadály nélkül, teljes egy hétig... Egy tisztáson kikötünk... Köröskörül igen sok a majom... Úgy látszik, ez a hely nagyon megfelelő.

Augusztus 10. - Partra szállítjuk a holmit... Helyet keresünk a kunyhó-ketrecznek a jobb parti fák alatt, a tisztás szélén... Nagyon sok a majom: csimpánzok és gorillák.

Augusztus 13. - Végképp megtelepedtünk... Behurczolkodunk a kunyhóba... A vidék teljesen elhagyatott... Sehol nyoma sincs az embernek: sem bennszülötteknek, sem fehéréknek... Sok a vízi szárnyas... A folyó haldús... Vihar ellen jól megvéd a kunyhó.

Augusztus 25. - Három hét múlt el... Végképp megszoktuk a vadonbeli életet... A folyóban több vízilovat láttam, de békés természetűek... Szarvasokat és antilopokat löttünk... A múlt éjjel nagy majmok jöttek kunyhónk közelébe... Miféle fajták?... Még nem határozhattam meg... Ugráltak a fákon, szaladoztak a földön, de nem látszottak ellenséges indulatúaknak... Úgy rémlett, hogy pár száz lépésnyire tüzet is láttam a bokrok közt... Úgy tetszett, mintha ezek a majmok beszélgetnének... Az egyik, kölyök-majom volt, azt mondta: - «Ngora!... Ngora!... Ngora!»... a mi a bennszülöttek nyelvén annyi, mint: anya...

Llangu figyelmesen hallgatta, a mit Max Huber olvasott, s most hirtelen fölkiáltott:

- Igaz... Igaz!... Ngora... anya... Ngora... anya!...

Most John Cortnak is hirtelen eszébe jutott, hogy a múlt éjjel szintén hallotta ezt a szót. Most már bizonyos volt, hogy nem álmodott, s midőn Max Huber fölkiáltott:

- E szerint hát mégis igaza lenne Garner professzornak?... és a majmok csakugyan beszélnének?...

John Cort határozottan mondta:

- Én csak annyit mondhatok, kedves Max, hogy magam is hallottam ezt a szót: «Ngora!»

S elmondta, hogy az éjjel, míg őrt állt, egy panaszos hang többször ismételte ezt a szót.

- Lám, lám!... - tűnődött Max Huber - ez már csakugyan rendkívüli!...

- Hát hisz ön rendkívülit kívánt, kedves Max! - mondta John Cort nevetve.

Khamis nem nagy érdeklődéssel hallgatta Johansen doktor jegyzeteit. Ő csak azzal törődött, hogy ez a véletlen eset ne késleltesse hazatérésüket. Mindjárt föltette magában, hogy ha John Cort meg Max Huber keresni akarják az elveszett doktort, lebeszéli őket erről a hiábavaló kísérletről és sürgetni fogja a hazautazást.

Mert ugyan mi eredménye is lehetne immár kutatásaiknak?... A szűkszavú napló utolsó följegyzése 1896 augusztus 25-dikéről kelt, azóta tehát több mint három év telt el... A doktor ekkor tűnhetett el... Hogy hová? Annak semmi nyoma nem volt.

Ekkor John Cort megszólalt:

- Kétségtelen, hogy Johansen doktor csak augusztus 9-dikétől 25-dikéig, tehát rövid két hétig lakott e kunyhóban...

- S hogy azután mi történt vele, azt el sem képzelhetjük - tette hozzá Khamis.

- S én nem is vagyok rá kíváncsi - mondta Max Huber.

- Akkor tehát készülünk az útra - fejezte be Khamis.

Mindenesetre ez volt a legokosabb, a mit tehettek. Úgy, a hogy most voltak, négyen, úgyszólván fegyvertelenül - mert hisz alig volt harmincz töltésük - nem is gondolhattak arra, hogy Johansen doktor fölkeresésére induljanak. Ha később Kongóból vagy Librevilleből expedíciót indítanak a német tudós fölkeresésére, ehhez már ők is csatlakozhatnak, s akkor inkább remélhetik, hogy a kutatásnak eredménye is lesz.

Khamis még egyszer alaposan megvizsgálta a kunyhót, hogy nem talál-e benne valamit, a minek hasznát vehetnék. Különös és szinte megmagyarázhatatlan volt, hogy a néhány, már felsorolt csekélységen kívül semmi egyéb nem volt a kunyhóban. Pedig a doktor bizonyára hozott magával sok egyéb eszközt, edényt, bútort is... Hová lettek ezek?... Nem gondolhattak

mást, mint hogy a kunyhót kirabolták... De kik?... A bennszülöttek?... Aligha, mert az afrikai törzsek soha sem mertek ily messzire bemenni a rengetegbe.

Khamis már üres kézzel akart távozni a kunyhóból, mikor az egyik sarokban megbotlott valamiben.

- Mi lehet ez?...

- Láda! - kiáltott föl Max Huber.

Valóban láda volt, kicsiny, megvasalt, pántos láda, mely félig el volt ásva abban a földben, a mit a szél és eső hordott rája a ketrecz nyitott rácsozatán át.

Izgatottan, türelmetlenül törték föl a kis ládát, azt vélve, hogy valami titok nyomára jutnak, vagy megtalálják a doktor eltűnésének a nyitját, de a ládában csak valami száz töltés volt.

Az utasok azonban mégis nagyon megörültek e váratlan ajándéknak, s Max Huber ujjongva kiáltott föl:

- Köszönjük, kedves doktor!... S bár egy napon kamatostól visszafizethetnők ezt a szívességet.

Most már csakugyan nem volt egyéb hátra, mint hogy kijavítsák a tutajt és induljanak hazafelé.

- Előbb azonban nézzünk körül itt a közelben, - mondta John Cort - hogy nem akadunk-e valahol a doktor nyomára... Lehet, hogy a bennszülöttek megtámadták és elhurczolták, de az is lehet, hogy megölték... s talán temetetlenül hever valahol szolgájával együtt.

- Akkor kötelességünk eltemetni őket - mondta Max Huber.

Tovább egy óránál kerestek, kutattak vagy ötszáz méternyi területen, de sehol semmit sem találtak. Azt kellett hinniök, hogy azok a nagy majmok, melyektől Johansen doktor a «Ngora» szót hallotta, tulajdonképpen nem is majmok, hanem bennszülöttek voltak, s másnap mindjárt megtámadták, elhurczolták, vagy megölték a német tudóst szolgájával együtt.

- Ebből az következik, - jegyezte meg John Cort - hogy ebben az erdőben bennszülöttek is járnak, tehát jól kell vigyáznunk magunkra.

- Igaza van, John úr - felelte Khamis. - Most pedig menjünk a tutajra.

- Előbb azonban együnk valamit, - szolt Max Huber - mert én már alig látok az éhségtől.

Mivel a többieknek is farkas-étvágyuk volt, Khamis először is harapni valót készített, még pedig ezúttal, Max Huber különös kívánságára, levest főzött. Most már ezt is megtehették, mert volt vasfazekuk, sőt még lábasuk is.

Aztán lázas sietséggel fogtak hozzá a tutaj kitatarozásához. Szerencsére nem sok javítani való volt rajta: néhány szálfát kicseréltek, a meglazult gerendákat erős növényindákkal szorosabban összekötözték, s még valamivel napnyugta előtt teljesen rendbe hozták a tutajt.

Az indulást másnap hajnalra halasztották, mert az ég nagyon borús volt. Nyolcz óra tájban csakugyan meg is eredt az eső és úgy szakadt, zuhogott, mintha sajtárból öntötték volna.

Mielőtt lefeküdtek, Max Huber így szolt:

- Hallgasson ide, kedves John, s ön is, Khamis... Van egy ajánlatom...

- Halljuk, Max!...

- Valamit mégis kellene tennünk azért a szegény doktorért...

- Micsoda? - kiáltott föl a foreloper ijedten - talán csak nem akar a keresésére indulni?...

- Azt nem, - felelte Max Huber - de szeretném, ha róla keresztelnék el ezt a folyót...

A foreloper megkönnyebbülten egyezett bele ebbe a kívánságba, s miután John Cortnak sem volt ellenvetése, elkeresztelték a folyót Rio-Johansennek s azóta csakugyan ezen a néven is szerepel Afrika legújabb térképein.

Az éjszaka különben csöndes és nyugodt volt: sem Khamis, sem Max Huber, sem John Cort nem hallottak egyetlen egy szót sem.

IX. FEJEZET.

A Johansen-folyón lefelé

Márczius 16-dikán reggeli félhétkor eloldozták a tutajt a partról és neki indították, lefelé a Johansen-folyón.

Az eső ugyan elállt, de az ég nem tisztult ki, a minek különben Khamis és társai örültek, mert nem kellett félniök, hogy a nap elgyötri őket az árnyéktalan víz tükrén.

A tutaj hét-nyolcz láb széles és kétszer oly hosszú volt: éppen elég négy embernek, meg annak a csekély holminak, a mit magukkal hoztak. Egész czók-mókjuk ez volt: a vaspántos ládikó a töltésekkel, a három puska, a vasfazék meg a lábas és a bögre, mit a kunyhóban találtak. Volt még három revolverük is, de ehhez való töltésük összesen csak húsz volt, tehát nem sokra mehettek vele. Hála a talált száz töltésnek, mégis remélhették, hogy nem fogy el a golyójuk, míg az Ubangi-folyóhoz érnek. Csakhogy persze gazdálkodniok kellett.

A tutaj elejére Khamis nagy rakás rőzsét és száraz fát hordott össze, hogy ne kelljen minduntalan partraszállniok, ha tüzet akarnak rakni. Hátul, a tutaj farán kormánylapátot készített, hogy ide-oda igazgathassa az alkalmatosságot a vízen.

A körülbelül ötven méter széles folyó óránként egy kilométernyi sebességgel folyott. A tutaj tehát három hét alatt kényelmesen megfuthatta azt a háromszáz kilométernyi utat, mely őket az Ubangi-folyótól elválasztotta.

Azt még nem tudták, hogy lesznek-e a vízen zuhatagok, zátonyok is; egyelőre csak annyit láttak, hogy a folyó mély és kanyargós; tehát vigyázniok kellett, hogy valamelyik hirtelen kanyarulatánál váratlan akadályra ne bukkanjanak.

A déli pihenőig pompásan ment az utazás. Khamis egyre a kormánynál állt, míg John Cort a tutaj elején puskával lesett elejthető vadra. Féltíz tájban aztán szerencsésen lőtt is egy antilopot, mely éppen inni jött a folyóra.

Khamis gyorsan partnak fordította a tutajt, s miután megkötötte, kiszállt, hogy megnyúzza és földarabolja a becses zsákmányt. Max Huber ezalatt az akácza tuskéiből horgot csinált, csalinak apró húsdarabkát tett rá, s ezzel a kezdetleges halászó szerszámmal letelepedett a tutaj szélére.

Vajjon oly buták lesznek-e a Rio-Johansen halai, hogy beleharapnak ebbe a csalétekbe?... A fontos kérdésre nem sokáig késett a felelet: egy falánk csuka mohón bekapta a kis húsdarabot, a következő perczben pedig ott vergődött a tutajon. Lehetett 8-9 fontos, és a francia ott nyomban fejbekólintotta, hogy vissza ne szökhessék a vízbe, s mindjárt a pénzétől is letisztította.

E szerint a déli ebéd eléggé változatos volt: antilop-pecsenye és sült hal, két kitűnő fogás. Estére húslevest akartak főzni, s a foreloper mindjárt tüzet is rakott a tutajon, rátette a vasfazekat, beleaprította a húst, hadd főjön jó puhára, s azzal megint eltaszította a tutajt a parttól.

Délután azonban Max Huber hiába halászott: egyetlen egy állat sem került a horogra. E helyett este oly szerencsés ponton kötöttek ki, a hol egész csomó kagylót, édesvízi osztrigát, ollótlan rákot találtak a parti sziklák közt. Ez aztán megint változatossá tette a vacsorát.

Mivel az éjszaka nagyon sötét volt, Khamis nem szándékozott tovább menni. A folyóban néha nagy fatörzsek úsztak lefelé, s nem volt tanácsos megkoczkáztatni velük az összeütközést. Letelepedtek hát egy nagy gummi-fa alatt, s fölösztván a virrasztás tisztjét maguk közt, ott töltötték az éjszakát. Nem is történt semmi baj, csak a majmok bőgték és ordítottak egész éjjel.

- No már ezek csakugyan nem beszélnek! - kiáltott föl Max Huber, mikor reggel az arcát és kezeit mosogatta a folyóban, mert tele voltak hólyagokkal a szúnyogcsípésektől.

Ezen a reggelen jó egy órával napkelte után indultak el, mert a zápor csak úgy ömlött. Jobb volt megvárni, míg az idő kitisztul, mint agyon ázni a tutajon; ott, a hol voltak, a gummi-fa sűrű lombátora alatt, egy csöpp víz sem érte őket.

- Ha meg nem áll az eső, - mondta John Cort - inkább maradjunk itt egész nap. Sokkal jobb egy napot rostokolni, mint bőrig ázni, s esetleg még meg is betegedni.

A zápor azonban sokkal sebesebb volt, sem hogy sokáig tarthatott volna, s egy óra múlva csakugyan meg is szűnt. Ez idő alatt megreggeliztek, még pedig igen jól: - Llanga egész kalap friss tüzök-tojást talált a part oldalában és Khamis lágytojásnak főzte meg őket. Csak az volt a kár, hogy nem volt hozzá sójuk, de ezen nem segíthettek.

Félnyolcz tájban az eső megállt, s bár az ég borús maradt, azért a tutajt mégis útnak indították.

A folyó tiszta vize zavaros lett a sok esőtől, s Max Huber meg akarván próbálni, hogy csakugyan eredményes-e a zavarosban halászás, megint a vízbe vetette horgát. S a régi közmondás ezúttal is bevált: rövid időn vagy féltuczat kisebb-nagyobb halat fogott.

Hogy pótolják a reggeli késedelmet, Khamis elhatározta, hogy déli pihenőre nem kötnek ki. Az ebédet tehát a tutajon sütték-főzték meg, s mivel a tegnap lőtt antilopból még elég húsup maradt, ma nem is kellett a puskát használniok.

Pedig Max Huber többször kísértetbe jött, mert szebbnél-szebb antilopok jöttek puszkavégre a folyó mindkét partján. Általában ez a vidék nagyon dús volt mindenféle lábas vadban. Antilopok, hatalmas jávor- és gímszarvasok, zergék, apró gazellák, kudu-dámvadok, kvaggák, sőt zsiráfok is nyargalásztak a partokon, és könnyű is lett volna őket lelőni, mert egész gyanútlanul közeledtek a folyóhoz, ha inni akartak.

De csupán vadász-szenvedélyből nem pazarolhatták golyóikat, s úgy a francia, mint az amerikai sóhajtvá tették félre a puskát, mialatt a tutaj lassan siklott lefelé a vízen.

Reggel óta mintegy tíz kilométernyit haladhattak, s a folyó most szeszélyes kanyarulatokban kigyózott partjai közt, ámbár azért délnyugati főirányát nagyjában megtartotta.

A partok ezen a helyen dombosak voltak, s mind a két oldalon óriási fák, különösen bombaxok koszorúzták. E roppant koronájú fák oly terebélyesek voltak, hogy ágaik néhol 15-20 méternyire is átnyúltak a folyam tükre fölé, s mivel a víz mindössze csak ötven méter széles volt, a két oldalról szembe nyúló ágak majdnem teljesen áthidalták a folyót, s ha nem értek is egészen össze, a kis hézagot kitöltötték a kúszónövények, a karvastagságú liánok, melyek ily módon természetes hidat alkottak a folyó egyik partjáról a másikra.

Mivel időközben az idő kiderült és a nap égető forrón süttött, Khamis és társai nagyon örültek a természetes lombsátornak, mely megvédte őket a tropikus hőségtől.

- Ennél szebbet soha sem láttam! - kiáltott föl John Cort. - Sokkal gyönyörűbb, mint az amerikai Nemzeti Park...

- Azzal a különbséggel, - jegyezte meg Max Huber - hogy ott nincsenek majmok, ez pedig valósággal a négykezüek birodalma. Mintha csak az egész világ gorillái, csimpánzai és gibbonjai ide gyűltek volna össze!

S valóban, oly tömördek majom ugrált, sivített, tánczolt, marakodott a fákon, a mennyit Khamis és társai soha életükben sem láttak egy csomóban.

- De utóvégre is ez természetes - folytatta Max Huber. - Hát nem Afrika kellős közepén vagyunk?

Az utasok eleinte nagy élvezettel nézték a vidám ficzkók élénk kergetőzését, kacagató arc-fintorításait, de lassankint elkomolyodtak, mert az állatok egyre ingerültebbek lettek, s úgy látszott, hogy éppen nem tetszik nekik a folyó közepén úszó tutaj. A majmok ellenséges indulata egyre szembetűnőbb lett, s a tutaj gazdáinak gondoskodniok kellett a védelemről. Mert ez a roppant hadsereg veszedelmes ellenfél volt, s ha dühe a négy ember ellen fordul, ekkora tömeg ellen aligha használ a puska, s a felbőszült állatok könnyen darabokra téphetik őket.

A foreloper izgatottan marta az ajkait, s a homlokát összeránczolja így szólt:

- Legyünk készen... valószínű, hogy megtámadnak... s akkor nem tudom, hogyan menekülünk meg.

- Ej, mit! - szólt Max Huber vállat vonva - egy lövéssel szétriasztom az egész hadsereget.

S fölkapta puskáját.

- Ne lőjön, Max úr! - kiáltotta Khamis. - Ne bántsuk... ne ingereljük őket!... Elég baj már az is, hogy védenünk kell magunkat!...

- De ők már támadnak! - felelte John Cort.

- Egyelőre ne törődjünk velük! - mondta a foreloper.

A majmok valóban támadtak. Mindkét partról kövek, faágak röpültek a tutaj felé, s a nagyobb fajta, óriás erejű majmok ugyancsak hatalmas lövegekkel hajigálózta.

A foreloper a víz közepén igyekezett hajtani a tutajt: így a dobások nem voltak oly biztosak, s a távolság az erejüket is gyöngítette. Mindamellet egy-két kő már eltalálta az utasokat, bár igaz, hogy nem nagyon érezték meg.

Egyszerre azonban Max Huber fölszisszent: egy nagy szerencsen-dióval éppen tarkón dobták.

- A keservét! - kiáltott föl dühösen.

Célba vette a gorillát, a melyik megdobta, és úgy szíven lőtte, hogy a lomha állat nyikkanás nélkül holtan bukott a vízbe.

Az éles dörrenésre fülsiketítő, vad üvöltés felelt. A támadást nem hagyták abba, a banda nem futott meg. A három férfi összenézett: ha ezek a majmok nem félnek a lövéstől, mi lesz belőlük?... Ha minden lövésre elejtenek is egyet, a töltésük hamar elfogy, s akkor menthetetlenül végük van...

- Ne lőjünk többet - mondta John Cort. - A lövés csak izgatja, ingerli ezeket az átkozott dögöket. Hadd hajigáljanak!... Néhány zúzódás árán megszabadulhatunk...

- Köszönöm szépen! - bosszankodott Max Huber, a kit épp e pillanatban dobtak hátba egy kővel.

Khamis szótlanul, nagy figyelemmel kormányozta a tutajt a folyó közepén. Azt gondolta, hogy éjszakára majd csak eltakarodnak a majmok, s inkább ki sem kötnek, hanem egész éjjel tovább mennek, csakhogy minél előbb itt hagyassák ezt a majom-birodalmat.

De most még csak négy óra volt: esti hétig pedig egyre súlyosabb lesz a helyzetük. Némely kanyarulatnál ugyanis a folyam medre annyira megsűkül, hogy a két part fájának az ágai egészen összeértek, s az ily helyeken a majmok a fáról ugrálhattak a tutajra.

Ettől félt Khamis és nem ok nélkül, mert öt óra tájban hat-hét nagy gorilla, vagy ötven lépésnyire a kanyarulatától, föltelepedett az ölelkező ágak természetes hídjára, s ott várta a lassan lefelé úszó tutajt.

John Cort észrevette őket, s azonnal tisztában is volt a szándékukkal.

- Ránk fognak ugrani! - kiáltott föl Max Huber - s ha nem bírjuk őket elkergetni...

- Tüzet!... kiáltotta a foreloper.

Három lövés dördült el. Három gorilla halálos sebbel, kínosan vergődve, hörgő üvöltéssel zuhant a folyóba.

De ugyanekkor irtózatos ordítás verte föl az egész rengeteget, s húsz más majom rohant föl a természetes hídra, lelőtt társai helyére.

A három férfi gyorsan újra töltött és lőtt... Egyik lövés a másikat érte... tíz-tizenkét gorilla és csimpánz esett el, mire a tutaj a végzetes fa alá ért, de a többiek ekkorra már megrettenve futottak el, s megint a parton csoportosultak.

E perczben önkénytelenül is eszükbe jutott az utasoknak Johansen doktor. Ha őt is így fogadták a majmok, akkor a sorsa nem lehetett kétséges... De viszont, ha csakugyan a majmok támadták meg, akkor érthetetlen, hogy ezek a romboló, pusztító állatok miért hagyták meg épségben a kunyhót?...

Most azonban nem volt idő ezeken a kérdéseken tünődni. A legközelebbi kanyarulatnál hevesen örvénylett a víz, s félni lehetett, hogy a parti sziklákhöz csapja... vagy ha nem is, oly közel fogja sodorni a jobb parthoz, hogy a majmok ráugrálnak.

E veszedelem ellen védekezniök kellett, s mindenekelőtt el kell üzniök a majmokat arról a pontról, a honnan rájuk támadhatnának. Midőn tehát a tutaj, a víz sodrától hajtva, lassan forogni kezdett, a három férfi is megkezdte a lövöldözést...

A következő perczben az egész banda eltűnt. De nem a puskatűz kergette el őket, hanem a zivatar, mely már régóta készülöben volt, s e pillanatban kitört. Vakító villámok cikáztak keresztül kasul az égen, s a szörnyű égzengés úgy megrázta a levegőt, mintha a föld roppant volna össze sarkaiban... Ettől riadtak meg a négykezüek, meg a fürgeteges esőtől, mely zuhogva ömlött az ég csatornáiból, mintha új vízözön készült volna... A két part kihalt és pusztá volt: a felhőszakadás megszalasztotta az ellenséget.

X. FEJEZET.

Ngora!

A bőrig ázott utasok gyönyörű napra virradtak a förtelmes éjszaka után. Noha mindjárt aztán, hogy a majmok eltűntek a rengetegben, ők is partra szálltak, az a pár perc, míg ezzel bajlódtak, éppen elég volt, hogy tenyérnyi hely se maradjon rajtuk szárazon.

Miután szerencsésen kikötötték a tutajt, bemenekültek egy roppant baobab odvas üregébe, s behordták minden holmijukat is, hogy kár ne essék bennük a viharban. Másnap, ha ismét a tutajra szállnak, majd ismét oda viszik.

- Már az igaz, - mondta másnap reggel Max Huber - hogy az a tegnapi vihar éppen a kellő időben jött.

A két fiatal ember beszélgetve tisztogatta a puskákat, mialatt a foreloper a reggeli pecsenyét sütötte meg, Llanga pedig tojásokat keresgélt a közeli bokrok közt.

- Csak legalább vissza ne jöjjenek ezek az átkozott majmok! - mondta John Cort.

Ez aggasztotta a foreloper is, a ki már kora hajnalban körüljárt a környéken, hogy nem hall-e valami gyanúsat. De szerencsére minden csendes volt köröskörül.

- Én már szétnéztem ma reggel, - mondta Khamis - de nem láttam egyetlen egy majmot sem.

- Hála Istennek! - felelte Max Huber. - Bár csak egyetlen egyet se látnánk többé!... Jobb helyét is tudjuk a töltéseinknek, mint hogy rájuk vesztegensük.

- Már csak azért is, - tette hozzá John Cort - mert ha elfogynak, aligha akadunk egy második ketreczre, a hol pótolhatjuk veszteségünket.

- Hahaha! - kacagott Max Huber - ha rágondolok, hogy az a derék doktor ezzel a csürhével akart barátságot kötni!... Igazán csak egy félczédulás amerikai, vagy német tudós eszében teremhet meg az ilyen bolondgomba!... Ugyan szeretném látni Garner professzort, vagy Johansen doktort, mikor szóba áll ezekkel a négykezű zsványokkal!... Vajjon hogy köszönnek jó napot egymásnak?... vagy hogyan invitálják a vendégeiket ebédre?...

- Az amerikai legalább fölmondta nekik a barátságot és ép bőrrel ment haza, - mondta John Cort - de félek, hogy az a szegény német itt hagyta a fogát...

- Abból ítélve, a hogy velünk akartak elbánni tegnap, aligha voltak tisztességtudóbbak a doktorral szemben is...

- Csak legalább valami biztos hírt vihetnénk felőle Librevillebe! - sóhajtott az amerikai.

- Ej, édes John barátom, - szólt a franczia fejcsóválva - ne legyünk követelők!... Én azzal is beérem, hogy csak mi magunk szerencsésen érjünk Librevillebe...

- Na, már azt csak megérjük!...

- Én is reményelem... de nagyon szeretném, ha már meg is értük volna!

Ez az aggodalom kissé túlzottnak látszott; most, miután a majmok megszaladtak, legfőljebb csak attól félhettek, hogy valami vízesés megállítja őket útjukban. Mindeddig azonban nyoma sem volt az efféle akadálnak.

A reggeli elkészült és Khamis hívó szavára előkerült Llanga is, jól megrakodva friss tojásokkal; ezeket eltették délre, s mivel még a tegnapi antilop húsából is elég maradt, az ebédre sem kellett gondoskodniuk.

- Most jut eszembe, - szólt John Cort - ha már annyi golyót elpazaroltunk ezekre a majmokra, miért ne ehetnék meg a húsukat is?

- Ah, pfuj! - kiáltott föl Max Huber.

- Lám, lám, milyen finnyás! - gúnyolódott az amerikai.

- S ön, kedves John, meg bírná enni a gorilla-szeletet?... vagy a csimpánz-czombot? - kérdezte a francia szintén gúnyosan.

- A majom húsa nem is rossz - szólt most Khamis. - Sőt a bennszülöttek szeretik is...

- Szükség esetén magam is megenném - mondta John Cort.

- Ön kannibál! - kiáltott föl Max Huber. - Hisz a majom hozzánk hasonló, majdnem felebarátunk... félig ember...

- Köszönöm, kedves Max: de nekem bizony, ha megengedi, a majom se nem egész, se nem felebarátom...

Mindamellett ott hagyták a holt majmokat a ragadozó madarak prédájára. Úgyis volt elég vad az erdőben, s nem kellett félniük, hogy éhen halnak.

Némi nehézséggel járt, míg meg tudták kerülni ezt a sodró örvényt, mely a folyam kanyarulatánál képződött. Mind a hárman beleizzadtak a munkába, de végre a tutaj szerencsésen kiért a folyam közepére, s aztán lassan úszott lefelé.

A nap melegen sütött; kissé tán forróbban is, mint a hogy szerették volna, mert a kanyarodás után a folyam egyre szélesedett, s a parti fák már nem nyújtottak árnyékot. De mégis szívesen túrték a hőséget, mert így már nem kellett a majmok támadásától félniük. A majmok ugyanis irtóznak a víztől, s mivel a fákról nem közelíthették meg a tutajt, az utasok egészen biztonságosan lehettek.

Délben nem kötöttek ki, hogy időt ne veszítsenek, hanem a tutajon sütötték meg az ebédet, a maradék antilop-húst, melyhez csemegének lágy tojást főztek.

Délután négy óra tájban Khamis megkérte John Cortot, hogy tartsa egy kissé a kormányt, ő maga pedig a tutaj elejére ment és figyelmesen vizsgálta a folyam tükrét.

Max Huber, nem látván a két parton semmi gyanúst, oda ment hozzá, s azt kérdezte:

- Mit néz, foreloper?

- Ezt ni! - felelte Khamis.

S oda mutatott vagy ötven lépésnyire a folyam mentén, a hol a víz hevesen hullámzott, örvénylett.

- Megint forgatag! - bosszankodott Max Huber. - vigyázzunk, Khamis, hogy a sodrába ne jussunk.

- Az nem forgatag - felelte a foreloper aggódalmasan.

- Hát micsoda?

E kérdésre csaknem mindjárt megfelelt az a vízszög, mely körülbelül tíz láb magasságra szökött föl a folyamból.

Max Huber elálmélkodva kiáltott föl:

- Mi ez?... Hát czethalak is vannak Közép-Afrika folyóiban?

- Ez nem czethal, Max úr, - felelte Khamis, - hanem víziló.

Egyszerre hangos szuszogás, horkolás kíséretében fölbukott a víziló roppant nagy, otromba feje, s a lomha szörnyeteg ásítva tátotta ki félelmetes fogakkal ékes száját.

Ezek a vízilovak mindenütt honosak Afrika folyóiban a Jó-Reménység fokától egész az éjszaki szélesség huszonharmadik párhuzamos köréig. Bár általában szelídebb természetű állatok, azért mégis igen veszedelmesek, mert ha megijednek, megdühödnek, ingerültek, vagy megbokrosodnak, vakon rárohannak képzelt, vagy valódi ellenségekre, s a szó szoros értelmében ízzé-porrá tapossák.

Arra gondolni sem lehetett, hogy megtámadják a vízilovat a maga elemében, a vízben. Egyetlen lökéssel felboríthatná, darabokra zúzhatná a törékeny tutajt, s akkor az utasoknak végük van.

De hátha a szörnyeteg támadja meg őket?... Ha a tutaj véletlenül neki megy, vagy ha az emberek látása fölingerli, s ő maga rohan rá a tutajra: mi lesz akkor?... Rágondolni is irtózat volt... Ez az állat nem ritkán kétezzer kilogrammot is nyom, s hatalmas fogaival ketté bírja harapni a karvastagságú fákat is.

Mivel a folyam sodra sebes volt, aligha érhetek volna partot hamarabb, mint a víziló észreveszi őket. Ha pedig utánuk ered, bizonyára sokkal hamarabb utol is éri a tutajt, mint kiöthetne. Pedig a szárazon könnyebben elbánnhattak volna vele, mert nem igen gyorsan mozog apró lábaival... De nem kockáztathatták meg a menekülést, mert ezzel esetleg maguk ellen ingerelhetnék volna a szörnyeteget.

- Próbáljuk meg nesztelenül tovasiklani - tanácsolta Khamis. - Feküdjünk le a tutajra és ne mocszanjunk... Ha pedig szükség lesz rá, ugorjunk mindjárt a vízbe.

- Llanga, jer ide! - szólt Max Huber. - És jól kapaszkodjál belém, ha a vízbe ugrom...

Mindnyájan lehasaltak a tutajon, mely ezen a helyen kissé gyorsabban úszott lefelé. Talán szerencséjük lesz, s a víziló nem veszi észre őket...

Pár pillanattal később megint ismétlődött a szuszogás, majd valami rőfögésfélét hallottak, s a tutaj hevesen ingadozott a fölzavart vízen...

Mindnyájan szívdobogva, görcsösen kapaszkodtak a recsegő, ropogó alkotmányba... Vajjon neki megy-e a szörnyetegnek és fölborul, vagy?...

A víz még egyre erősen hullámozott és a habok csobogva csaptak föl a tutajra, végig mosván az utasokat, de a rőfögés elnémult és csak a szuszogás volt még hallható, egészen a tutaj közelében. Khamis óvatosan fölütötte a fejét, s még éppen láthatta, a mint a szörnyeteg ismét alábukott a vízben.

Meg voltak mentve!... Mindnyájan óvatosan fölültek, s mikor a víziló pár percz múlva ismét fölbukott lélegzetet venni, már vagy ötven lépéssel túl voltak rajta.

Estére kelve Khamis egy kis patak torkolatában kötött ki, a mely a bal parton szakadt a folyóba. Jobb helyet keresve sem találhattak volna; pár lépésnyire egész csomó banán-fára akadtak, melynek leves, jóízű gyümölcséből ugyancsak sokat elfogyasztottak vacsora után.

- Mindez nagyon szép és jó, - mondta Max Huber - csak legalább nyugodtan alhatnánk is. De ezek a garázda szúnyogok megint rajtunk ütnek, s reggelre csupa daganat lesz az arcunk és a kezünk.

S alighanem úgy is lett volna, ha Llanga nem talál rá módot, hogy elűzze az alkalmatlan vendégeket.

Llanga ugyanis tojásokat ment keresni, de nemsokára kiabálva hívta Khamist. A foreloper utána szaladt, s látta, hogy a fiú nagy rakás ganajra mutat... Ez a legjobb szer a szúnyogok elkergetésére: ha tűzre vetik, oly maró és sűrű füstöt ad, hogy a szúnyogok rémülten menekülnek tőle.

Egész éjjel égett a tűz, s a virrasztók egy perczre sem hagyták elaludni; így azok, a kik aludtak, kényelmesen és békében alhattak a szúnyogoktól.

Az afrikai időjárás nagyon szeszélyes és változó. A tegnapi verőfényes időre ma borult nap következett, s az eső lába szinte lógott a levegőben. Még el sem indultak, mikor már lassan szitálni kezdett, s félő volt, hogy így tart egész nap.

Szerencsére Khamisnak jó gondolata támadt. A banánfa óriási leveleiből, néhány vékony ág segítségével, kis sátort ütött föl a tutaj közepén, mely alatt az utasok védve voltak az esőtől.

Délelőtt vagy húsz nagyobb fajta majom gyűlt össze a folyó jobb partján, s úgy látszott, hajlandó a tegnapi küzdelmet újra kezdeni. De az utasoknak semmi kedvük sem volt erre s Khamis a bal part közelébe kormányozta a tutajt, a hol nem igen volt majom. Így elég messzire voltak a jobb partiaktól, s még a feléjük hajigált kövektől, faágaktól sem volt mit tartaniok.

Félhétkor Khamis kikötött egy kis parthajlásban. Az eső már nem esett ugyan, de az ég nagyon felhős volt, s mivel a nap egész nap nem sütött, az éjszaka hűvösnek, nedvesnek ígérkezett. Az utasok tehát ropogó tüzet gyújtottak és köréje telepedtek, mialatt Khamis a vacsorát elkészítette, Llanga pedig a tutajon sürgött-forgott.

E perczben vagy harmincz lépésnyire a tutajtól egy ágas-bogas fatörzs úszott lefelé a vízen. Mivel napjában többször találkoztak ily úszó fatörzsekkel, Llanga ügyet sem vetett volna rá, de most úgy tetszett neki, hogy valami mozog a fa ágai közt...

Mi lehetett ott?... A félhomályban Llanga nem láthatta jól, de úgy rémlett neki, hogy az a valami kézzel-lábbal integet, mintha segítségért könyörögne...

Már éppen szólni akart a férfiaknak, mikor egyszerre különös dolog történt. A folyam sodra a tutaj felé hajtotta az úszó fatörzset, melyről e pillanatban éles sikoltás hangzott, s ugyanekkor a rejtélyes alak a vízbe vetette magát, azzal a világos szándékkal, hogy a partra ússzék.

Llanga világosan látni vélte, hogy az a rejtélyes alak egy gyermek... sokkal kisebb, mint ő. De tud-e úszni?... Látta, hogy kétségbeesetten csapkod, vergődik, el-elmerül és ismét fölbukik.

Ekkor Llanga, mivel sem törődve, hirtelen a vízbe ugrott és tőle telhetőleg gyorsan úszott a kis fiú felé, hogy megmentse a vízbefúlástól.

Épp idején ért oda: még megkaphatta, a mint már majdnem végképen a víz alá merült, s lihegve úszott vele a part felé.

John Cort és Max Huber, a kik hallották a kiáltást, már oda szaladtak a partra, s a francia beleugrott a vízbe, hogy segítsen Llangán, a kinek az ereje már fogytán volt.

- Nos, Llanga, - kérdezte, a mint kimásztak a vízből - mit halásztál ki?

- Ezt a kis fiút, Max úr... ezt a kis fiút... Már majdnem belefűlt a vízbe...

- Kis fiút? - csodálkozott John Cort.

- Úgy van, John úr... itt van, ni.

És Llanga letérdelt a földre, hogy eszméletre térítse az ájult teremtést.

Max Huber is oda térdelt, s jobban megnézte a «kis fiút».

- Ej, hisz ez nem fiú! - szólt fölállva.

- Hát micsoda? - kérdezte John Cort.

- Majom!... bitang majom-kölyök!... Abból a gyalázatos nemzetségből, a mely tegnap rajtunk ütött... Ej, Llanga: s azért koczkáztattad a magad életét, hogy megmentsed az övét?

- De ha mondom, hogy gyermek! - ismételte Llanga konokul.

- Én meg mondom, hogy nem az; s jobb lesz, ha itt hagyod a parton... Majd föléled, s aztán hadd menjen vissza a családjához.

De Llanga hallani sem akart erről. Ölébe vette a kis teremtést, dörzsölte, élesztgette, melengette a tűznél, s mikor látta, hogy már lélegzik, gyöngéden száraz fűre fektette és gondosan betakargatta.

A többiek, az őrszem kivételével, már régen aludtak, mikor Llanga még mindig virrasztott, s várta, hogy a vízből kimentett apróság kinyissa a szemeit... De mennyire meghökkent, mikor tizenegy óra tájban a kis teremtés panaszosan, nyögve e szavakat suttogetta:

- Ngora!... Ngora!... Ngora!...

Akár csak az anyjáért síró kis gyermek!

XI. FEJEZET. **Márczius 19-dike.**

E napig körülbelül 200 kilométernyi utat tettek meg az Ubangi felé, részint gyalog, részint tutajon. A foreloper véleménye szerint a még hátralevő út rövidebb volt, s ha semmi akadállyal nem találkozunk, nyolcz-tíz nap múlva az Ubangi partjain lehetnek.

Kora hajnalban ismét a tutajra szálltak, még pedig megszorodva a kis utassal, a kitől Llanga semmi áron sem akart megválni.

Max Huber és John Cort egy perczig sem kételkedtek, hogy a kis teremtes majom-kölyök, s ezért még arra sem tartották érdemesnek, hogy közelebről megnézzék, vajjon csimpánz-e, gorilla-e, vagy pávián?

Persze, ha Llanga megmondta volna nekik, hogy ez a majom beszél, akkor bizonyára gondosabban megvizsgálták volna, a talán egy új fajt, a beszélő négykezüek fajtát fődőzték volna föl benne...

De Llanga egyelőre nem szólt semmit; azt vélve, hogy esetleg csalódott, meg akarta várni, míg a kis állat, vagy micsoda, még egyszer megszólal. Akkor aztán mindent elmond barátainak.

Egyelőre behúzódott a sátorba és etetni akarta a különös kicsikét... De mivel etesse?... A majmok tudvalevőleg gyümölcssevők, s nekik nem volt gyümölcsük. Antilop-húst nem mert neki adni, mert a kis állatnak heves láza volt, a mit a feje és a keze forróságából érzett.

- Hogy van a majmod, Llanga? - kérdezte Max Huber vagy egy órával rá, hogy elindultak.

- Egyre csak alszik, Max úr.

- Szeretnéd megtartani...

- Nagyon szeretném... ha önök megengedik.

- Miattam megtarthatod... Csak aztán vigyázz, hogy meg ne karmoljon...

- Oh, Max úr!...

- Bizony jó lesz vigyáznod!... Ezek az állatok még a macskánál is alattomosabbak.

- De ez nem, Max úr!... Hisz még oly fiatal!... S az arcza is oly szelíd...

- No, ha már barátoddá fogadod, akkor mindjárt meg is keresztelheted... Adj neki nevet.

- Nevet?... Milyen nevet?

- Hát hívjad Jákónak!... Minden majomnak Jákó a neve.

Ez a név azonban nem igen tetszett Llangának. Fogta magát és szó nélkül visszament a sátorba.

Az idő e napon is borult volt, a minek az utasok örültek, mert legalább nem szenvedtek a hőséggtől; de viszont aggódtak is, hogy megered az eső, s akkor bőrig áznak a folyam nyílt tükrén.

Ebédre néhány vízi szárnyassal és egy-két hallal kellett beérniök. Az utasok már kezdték megenni a folyton egyforma fogásokat, a melyhez sem sójuk, sem kenyerek nem volt. Alig várták már, hogy elérjék az Ubangit, melynek legelső telepén ugyancsak kárpótolni fogják magukat a sok nélkülözésért!

Délután John Cort éppen a sátorba akart menni, hogy ledüljön egy kicsit, mikor Max oda szólt neki:

- Kedves John!...

- Nos, mi az, kedves Max?

- Nézzen csak oda... kissé folyam mentén, a bal partra...

- Ah! - kiáltott föl az amerikai meglepetve.

A foreloper is oda nézett.

- Remek bivaly! - mondta sóvárogva.

- Ha puskavégre kaphatom, - szólt Max Huber - akkor pár napig nem lesz gondunk az eleségre.

Khamis rögtön a part felé kormányozta a tutajt, mely rézsút, nesztelenül siklott a víz tükrén.

Mikor már csak harmincz méternyire lehettek tőle, John Cort halkán azt mondta:

- Először ön lőjön, Max... Ha szükséges lesz, majd én is ráduplázok...

A bivaly meg sem mozdult. Nyakát előre nyújtva mohón ivott és sejteni sem látszott a veszedelmet, mely fenyegette. E perczben fölemelte széles, otromba fejét és inkább kíváncsian, mint meghökkenve bámult a tutajra...

Max Huber letérdelt. Mivel nem lőhette szíven az állatot, a fejére célzott...

A lövés eldördült... Az állat magasan fölcsapott a farkával és fájdalmasan elbödült, annak jeléül, hogy a golyó halálra sebezte.

- Ez a mienk! - ujjongott a francia talpra ugorva.

S valóban John Cortnak nem kellett rádupláznia: a bivaly egyet fordult maga körül, s aztán fél testével belefordult a vízbe, melyet csurgó vére vörösre festett.

Khamis elégedetten kötött ki mellette, hogy megnyúzza és földarabolja. Igazán remek állat volt: onja, a hogy a bennszülöttek hívják, abból a magánosan élő fajtából, a mely jóval nagyobb, mint az európai bivalyok és az amerikai bölények.

A foreloper az állat legkitűnőbb húsából vágott ki vagy húsz kilogrammnyit; ennél többet fölösleges volt földarabolnia, mert úgylis megromlott volna a hőségben.

Ezalatt a sátorban különös dolog történt. Llanga még mindig ott ápolta a kis beteget, a mely még egyre aludt. A puska dörrenésére azonban az alvó állat idegesen összerázódott, s bár a szeme nem nyílt ki, ismét megszólalt, s ugyanazt a szót mondta halkán, panaszosan, a melyet Llanga már hallott:

- Ngora!... Ngora!...

Ezúttal Llanga már nem tévedhetett. Fényes nappal, ébren hallotta ezt a szót, mely a Kongó-melléki bennszülöttek nyelvén annyi, mint: anya.

Oda térdelt a kis teremtés mellé, mely még egyre lázas volt és pár csöpp vizet akart a szájába önteni, de nem sikerült. Megnedvesítette hát kezét, s azzal hűsítette a kis beteg égő homlokát és e közben ismét, újra hallotta az előbbeni szót:

- Ngora!... Ngora!...

A kis teremtés némileg magához tért, mert kezével keresni látszott a Llangáét, mely enyhén hűsítette a homlokát... S mikor megtalálta, gyöngéden megszorította...

Llangának majd kicsordultak a könnyei örömeiben és boldogságában... Íme a kis beteg szereti őt, hálás az ápolásért!... És Max úr még azt mondja, hogy majom!...

Még nagyobb gonddal, szeretettel ápolta hát s megnedvesítvén zsebkeendőjét, oda tartotta a kis beteg ajkaihoz, melyek a belső forróságtól egészen kicserepesedtek... Aztán megvárta, míg ismét elaludt, s akkor nesztelenül kiment a sátorból, azzal a szándékkal, hogy most már mindent megmond barátainak.

- Nos, - kérdezte tőle Max Huber mosolyogva - hogy van a majmod?

Llanga habozva nézett rá, majd határozottan így szólt:

- Az nem majom, Max úr!

- Nem majom?... - ismételte John Cort, a ki szintén ott volt.

- Ugyan Llanga, ne légy hát ily makacs! - mondta a francia. - Talán csak nem verted a fejedbe, hogy éppen olyan fiú, mint te vagy?

- Fiú... ne olyan, mint én... de azért fiú...

- Mondd csak, Llanga - szólt most az amerikai komolyabban mint barátja - miért hiszed, hogy fiú?...

- Azért, mert beszélt... az éjjel...

- Beszélt?

- S éppen most is beszélt...

- S ugyan mit mondott ez a négy lábú csoda? - kötekedett Max Huber.

- Azt mondta: «Ngora!»...

- Micsoda?... - kiáltott föl John Cort álmétkodva. - Ugyanazt a szót, a mit én is hallottam?

- Úgy van... «Ngora!»... bólintott Llanga komolyan.

Itt csak két föltevés volt lehetséges: vagy csalódott Llanga is, mint John Cort, vagy pedig félrebeszélte.

- Győződjünk meg a dolgról, - mondta John Cort - mert ha ez igaz, akkor igazán rendkívüli eset.

Mindketten bementek a sátorba és figyelmesen szemügyre vették a kis alvót.

Az első látásra azt lehetett volna mondani, hogy a kis beteg igazán majom. De John Cort mindjárt észrevette, hogy az állat nem négykezü, hanem kétkezü, mert a lábai járásra valók voltak: - míg ellenben a többi majmok mind négykezüek, s a lábaik is kapaszkodásra, fogásra valók. E különös teremtés lábain a hüvelykujjak nem voltak szembeállíthatók a többi ujjakkal, tehát nem is foghatott velük. Ezért volt kétkezü: már pedig Blumenbach általános elfogadott osztályozása szerint a kétkezü állatok rendjének csak egyetlen képviselője van - az ember.

John Cort figyelmeztette barátját erre a fölfedezésre.

- Különös!... nagyon különös! - felelte Max Huber.

A kis állat nem volt magasabb hetvenöt centiméternél, de nem is látszott többnek öt-hat évesnél. A teste szőrtelen volt, csak gyér, selymes, vöröses pihe borította; de a homloka, arca

és nyaka egészen csupasz volt. A füle olyan volt, mint az emberé, holott a majom fülei egészen másformák, mivel nincsenek czimpái. A karjai nem voltak aránytalanul hosszúak, mint a majoméi, s nem volt farka sem, a mely a négykezüek különös ismertetőjele. A feje gömbölyű, az orra lapos, a homloka kevésbé domború volt, s a haja, ha ugyan annak lehetett nevezni, hasonlított az afrikai bennszülöttek gypjas, göndör hajához. Szóval ez a faj sokkal inkább hasonlított külsőleg, s valószínűleg belsőleg is, az emberhez, mint a majomhoz.

Max Huber és John Cort alig tudtak hová lenni csodálkozásukban: - íme! egy egészen ismeretlen élőlény feküdt előttük, a melyről egyetlen egy természetbúvár sem tudott, s a mely valószínűleg összekötő kapocs volt az ember és az állat között! S ráadásul Llanga még azt állítja, hogy beszél is! A két jó barát figyelmesen nézte a kis alvót és izgatottan leste-várta, hogy nem szólal-e meg. Llanga még egyre hűsítgette az ajkát, homlokát, s úgy látszott, hogy a betegnek jól esik, mert a láza csökkent.

Egyszerre csak az ajkai mozogni kezdtek, s ez a suttogó hang lebbent el róluk:

- Ngora!... Ngora!...

- Szavamra, ez már hihetetlen! - kiáltott föl Max Huber.

S valóban hihetetlen is volt, hogy ez a különös teremtés, félmajom és félemler, beszélni tudjon!... Mert, ámbár mindeddig csak ezt az egyetlen szót ejtette ki, nem volt-e valószínű, hogy tud többet is... szóval, hogy eszmél, gondolkodik, következtet és beszél?...

Ezalatt John Cort lehajolt hozzá, s fölemelte a fejét, hogy jobban az arczába nézhessen. Nagy meglepetésére vékony szalagocskát, vagy zsineret pillantott meg a nyakán, s a mint megfogta, hogy kioldozza, vagy levágja, álmétkodva kiáltott föl:

- Érem van a nyakán!...

- Érem?... - ismételte Max Huber.

John Cort leoldozta a keskeny selyemszalagot.

Úgy van! érem volt rajta, akkora nikk-elérem, mint az egykoronás, s az egyik felén egy arczkép, a másikon egy név.

A név és a kép a Johansen doktoré volt!...

- A doktor! - kiáltott föl Max Huber, a ki jól ismerte ezt a nikk-elérm-et, melyet a doktor akkor veretett, mikor fölfedező útjára indult a majmok közé.

- Hogy került a német professzor érme ennek a majomnak a nyakába? - álmétkodott John Cort.

- Ez valóban csodálatos! - mondta Max Huber - ha csak ezek a félmajmok, félemlerek ki nem rabolták a doktort...

- Khamis! - kiáltott ki John Cort a kunyhóból.

Be akarta hívni a foreloper-t, hogy elmondja neki a különös esetet, de ugyanekkor Khamis is őket hívta, még pedig aggódó, szorongó hangon:

- Max úr!... John úr!...

A két jó barát rögtön kiszaladt.

- Hallgassanak csak!... - mondta a foreloper.

Ötszáz méternyire előttük a folyam hirtelen jobbra kanyarodott, s eltűnt a sűrű fák között. Erről a helyről állandó, tompa zúgás hallatszott, mely azon mértékben erősödött, a mint a tutaj közeledett.

- Ez gyanús zúgás - mondta John Cort.

- Vajjon mi lehet ott? - kérdezte Max Huber.

- Talán zuhatag... vagy vízesés - mondta a foreloper. - A szél onnan fúj, s a levegő tele van párával.

Ha csakugyan vízesés volt, akkor a tutajjal nem mehettek át rajta. Egyelőre meg kellett kerülniök a kanyarulatot, mert innen nem láthatták, mi van rajta túl. A tutaj meglehetősen gyorsan haladt és John Cort meg Max Huber nem akartak addig visszamenni a sátorba, míg meg nem tudják, mi van a parthajlás mögött.

Mihelyt megkerülték, mindjárt látták, hogy a foreloper helyesen gyanított. Vagy kétszáz méternyire nagy sziklatömbök szelték át keresztben a folyó medrét, a melynek csak a közepén volt szabad folyása. Ezen a helyen szédületesen sebes lett a sodra, míg két oldalt, a sziklák közt, zuhogva tört utat a földuzzadt víztömeg. Ha nem bírják idejében partra hajtani a tutajt, vagy a sziklákon zúzódik össze, vagy elkapja a sebes forgatag és fölfordítja.

Mindannyian megőrizték hidegvérüket. De különben nem is volt veszteni való idejük.

- Ki, a partra!... Ki, a partra! - kiáltotta Khamis.

Este félhét lehetett, s ebben a ködös, sötétedő időben már alig látták a partot.

Khamis teljes erejével neki feküdt a kormányrúdnak, de nem bírta elég gyorsan megfordítani a tutajt a sebes áradatban. John Cort és Max Huber oda ugrottak hozzá, hogy segítsenek neki. Ekkor sikerült is megfordítaniok a tutajt, de a kormánylapát a nagy erőfeszítésben ketté törött!

A folyam sodra egyszeriben elkapta a tutajt, mely forogni kezdett és szédületes sebességgel rohant a vízesés felé...

- Ugorjunk ki a sziklákra, mielőtt az örvény lerántana! - tanácsolta Khamis.

- Mást úgy sem tehetünk! - felelte John Cort.

E pillanatban jött ki Llanga a sátorból... A mint a vízre nézett, rögtön látta a veszedelmet... De nem magára gondolt, hanem kis barátjára... Vissza szaladt a sátorba, kihozta, az ölébe fektette, s letérdelt vele a tutaj hátulján...

Ekkor a víz sodra roppant erővel neki csapta a tutajt az egyik szélső sziklának... Khamis ki-dobta rá a töltéses ládikót s a fegyvereket... Aztán ki akart ugrani... de a tutaj hirtelen egyet fordult, s valamennyiüket lerántotta magával a tomboló örvénybe...

XII. FEJEZET.

A fák alatt.

Másnap három, látszólag élettelen férfi hevert a legsűrűbb rengetegben, s közelükben hamvadó tűzrakás pislogott.

A fák oly sűrűen és tömegesen álltak egymás mellett, hogy pár lépésnyire is alig lehetett tőlük látni. A kúszó növények indái s a töretlen bokrok úgy eltömték, benőtték a fák közeit, hogy valóságos bástyaként fogták körül azt a kis szabad tért, a hol a három alak hevert. A roppant faóriások lombsátora körülbelül ötven lábnyira kezdődött fölöttük, de oly tömött és sűrű volt, hogy egyetlen fénysugár sem törhetett át rajta. A földalatti börtön nem lehetett volna sötétebb, falai nem lehettek volna szilárdabbak, mint az a sövény, mely mindenfelől kerítette ezt a kis tisztást. A három férfi jó ismerősünk: az egyik a foreloper, a másik kettő pedig Max Huber és John Cort.

De hogy kerültek ide?... Ők maguk sem tudták. Csak arra emlékeztek, hogy a tutaj lerántotta őket a vízesés örvényébe... Hogy mi történt azután, egyikük sem tudta.

Ki mentette meg életüket?... Ki hozta őket ide, az erdőnek eme sűrű börtönébe, mielőtt eszméletük visszatért?...

Fájdalom, nem mindnyájan menekültek meg! A kis Llanga nem volt itt velük, s vele együtt elveszett az a beteg teremtés is, a kinek életét csak az előtte való napon mentette meg...

A három férfinak minden fegyvere a késük volt, meg az a szekercze, melyet a foreloper az övében hordott. Puskáik, töltéseik s minden egyéb holmijuk oda voltak... Oda volt a tutaj is... de mit használ, ha meg is lett volna?... Hisz azt sem tudhatták, merre van a folyó!

S miből, hogyan fognak megélni?... Ha nem vadászhatnak, be kell érniök a vad gyümölcsökkel, rá kell fanyalodniok a fagyókerekre... S nem annyi-e ez, mint a lassú éhhalál?...

A három férfi közül John Cort ébredt föl legelsőnek. Miután szeme megszokta a mély sötétséget, megpillantatta Max Hubert és a foreloper. Tántorogva fölkelt, néhány száraz ágat vetett a pislogó parázsra, s a tűz nemsokára vígan lobogott.

- Először is innen kellene kijutnunk, - dörögött John Cort magában: - de hogyan?...

A tűz pattogása fölébresztette Max Hubert és a foreloper is. Majdnem egyszerre ébredtek föl, s mihelyt kidörzsölték szemükből az álmat, azonnal tanácskozni kezdtek.

- Hol vagyunk? - kérdezte Max Huber.

- A hova hoztak bennünket - felelte John Cort. - Mert én semmire sem emlékszem.

- De mikor hoztak ide? - tűnődött Max Huber. - Tegnap?... tegnapelőtt?... vagy ma?... Mikor tört össze a tutajunk?... Khamis, tud-e hozzávetni?...

A foreloper szótlánul rázta a fejét. Sem azt nem sejtette, mennyi idő telhetett el a tutaj fölfordulása óta, sem azt, hogy ki és hogyan mentette meg őket.

- Hát Llanga? - kérdezte John Cort. - A fiú bizonyára elveszett, mert nincsen itt velünk!... Azok, a kik minket megmentettek, őt már nem menthették meg!...

- Szegény fiú! - sóhajtott Max Huber. - Pedig mennyire szeretttük!... Hát azért mentettük meg a dinkák kezéből, hogy... Szegény fiú!...

A két jó barát valóban úgy szerette Llangát, hogy bármikor kockáztatta volna érte az életét. De most nem menthették meg... hisz ők is bizonyára elvesztek volna, ha valami rejtélyes hatalom meg nem menti őket.

De ki, vagy mi volt ez a rejtélyes hatalom?...

Most John Cort szólalt meg:

- Én semmire sem emlékszem, hogy mi történt a katasztrófa után... Úgy rémlik, láttam, hogy Khamis kidobálta a sziklára puskáinkat és egyéb holminkat...

- Ez igaz - felelte Khamis - és pedig szerencsésen, mert semmink sem esett a vízbe... De aztán...

- Aztán, - folytatta Max Huber - mikor lezuhantunk az örvénybe, úgy rémlett... igen úgy rémlett, mintha embereket láttam volna...

- Valóban... nekem is úgy rémlett! - kiáltott föl John Cort élénken. - Bennszülöttek voltak... hevesen kiabáltak, integettek és a vízbe rohantak...

- Önök bennszülötteket láttak? - kérdezte a foreloper nagyon meglepetve.

- Körülbelül egy tuczatot - mondta Max Huber. - S alighanem ők húztak ki bennünket a vízből is.

- Aztán - folytatta John Cort - eszméletlen állapotunkban ide hoztak... tüzet raktak... sőt, a mint látom, még az eleségünket is ide tették!...

S valóban, a tűz mellett ott volt az a jókora darab nyers hús, a mi a tegnap lőtt bivalyból még megmaradt.

- S mikor mindezt megcselekedték, - mondta Max Huber - nyomtalanul eltűntek... Úgy látszik, nem nagyon számítottak a hálánkra!...

- De hátha itt vannak közelünkben? - tűnődött John Cort. - Miért hoztak volna ide, ha megint csak a sorsunkra akartak bízni bennünket?... Nem mindegy lett volna nekik, akár ott halunk meg a vízben, akár itt?...

- Itt! - kiáltott föl Max Huber türelmetlenül. - De hol vagyunk hát?... és micsoda hely ez?... Szinte hihetetlen, hogy ily sűrű, sötét börtön is van ebben a rengetegben!...

- Az igaz, hogy sötét... de hátha csak azért ily sötét, mert éjszaka van? - kérdezte John Cort.

De nem volt éjszaka. Bármily sűrű volt is a lombsátor, a fák sudara, mintegy százötven lábnyi magasságban, néha-néha megingott - talán a szélből, - s ilyenkor egy-egy pillanatra némi világosság szűrődött át a támadt kis résen.

Mialatt a két jó barát beszélgetett, Khamis fölkelt, s bár oda figyelt, szemügyre vette, körüljárta a szűk tisztást, a hová be voltak zárva. Mert a hely valósággal börtönhöz hasonlított: a liánok és tuskés bokrok oly vastag, sűrű és tömött gyűrűként zárták körül a kis tisztást, hogy útnak, törésnek nyoma sem látszott a természetes falon.

Most a foreloper ismét visszament a két európaihoz és ezt kérdezte:

- Max úr, bizonyos ön abban, hogy bennszülötteket látott a parton?

- Egészen bizonyos, Khamis... Abban a pillanatban láttam őket, mikor a tutaj a sziklákhöz csapódott...

- És melyik parton?...

- A bal parton.
  - Jól mondta: a bal parton?
  - Úgy van: a bal parton... Erre határozottan emlékszem.
  - Én is! - bizonyította John Cort.
  - E szerint hát - folytatta a foreloper - mi most keletre lennénk a folyótól?...
  - Mindenesetre, - tette hozzá John Cort - csak az a kérdés, hogy mennyire vagyunk tőle?
  - Nagyon messze nem lehetünk - felelte Max Huber. - A megmentőink nem vihettek bennünket nagyon messzire... Sokat mondok, ha pár kilométert mondok...
  - Magam is azt hiszem, - mondta Khamis - hogy a folyó nem lehet messzire... Ezért azon kell lennünk, hogy minél előbb visszamenjünk a folyóhoz, új tutajt ácsoljunk össze, s tovább folytassuk utunkat a folyamon lefelé... persze a vízesésen alul...
  - De hogyan élünk meg addig?... S hogyan élünk meg aztán is, míg eljutunk az Ubangi folyóig? - kérdezte Max Huber. - Most már nincs fegyverünk és nem is vadászhatunk!...
  - S hol, merre keressük a Johansen-folyót? - kérdezte John Cort. - Megengedem, hogy most a bal partján vagyunk: de ha nem tudunk tájékozódni, merre menjünk?... Ki mutatja meg a helyes irányt?...
  - S még ha tudnánk is, merre: ugyan hol juthatnánk ki ebből a börtönből? - folytatta Max Huber.
  - Itt ni! - szólt a foreloper.
- S oda mutatott a sűrű bokrok egyik pontjára, a hol a kúszó növények indái szét voltak tépve, s mögöttük keskeny csapás látszott. Valószínű volt, hogy rejtélyes megmentőik ezen az úton hozták őket ide. Hová vezetett ez a csapás?... A folyóhoz? Majdnem bizonyos volt, hogy oda... De hátha eltévednek rajta?... Mi lesz akkor?... Két nap alatt elfogy ez a kis hús, s akkor már nem lesz mit enniök.
- Az az egy kétségtelen, - jegyezte meg John Cort - hogy ha itt maradunk, elpusztulunk... Ne vesztegeljünk tehát, hanem először is igyekezzünk szabadabb levegőre jutni...
  - Előbb azonban harapjunk valamit - mondta Max Huber.
- Mindjárt megkezdtek a takarékoskodást: körülbelül egy kilogramm húst osztottak el három felé, s be kellett érniök ezzel a csekély, szűk ebéddel is!...
- Tulajdonképpen azt sem tudjuk, hogy ebéd-e, vagy vacsora - mondta Max Huber.
  - Mindegy, akármi, - felelte John Cort - a fő az, hogy mindhárman éhesek vagyunk.
  - Csak legalább vizünk is volna! - sóhajtott a francia.
- Mindhárman elhallgattak és némán, csöndben ettek. Ez a sötétség nyomasztó volt: a talaj nedvességétől sűrű, párás levegő is nehéz, fullasztó volt, s a hely borzalmasságát még növelte, hogy sehol egy madár sem látszott és egyetlen hang sem zavarta a temetői, síri csöndet. Csak néha mozdult meg a haraszt s a halk sziszegés jelezte, hogy valami kígyó siklik arra.
- Alig ették meg az utolsó falatot, mindjárt föl is keltek. A foreloper kendőjébe csavarta a megmaradt bivalyhúst és egyenesen a fölfedezett csapás felé tartott.
- Max Huber még megállt és több ízben torka szakadtából fölkiáltott:
- Llanga!... Llanga!... Llanga!...

De hiába!... Senki sem felelt a hangos kiáltásra, mely tompán halt el a sűrű lombosítór alatt.

- Menjünk, - sürgette Khamis a társait.

S ő maga előre sietett.

De alig lépett rá az ösvényre és máris hirtelen meghökkenve ugrott vissza.

- Fáklyát látok! - kiáltotta.

Max Huber és John Cort egyszerre ott termettek.

- A bennszülöttek? - kérdezte a francia.

- Várjunk! - felelte az amerikai.

A fáklyafény - mert kétségkívül az volt - pár száz lépésnyire lobogott... De merre tartott?... Feléjük jött-e vagy tőlük távozott?... Segítséget hoz-e vagy veszedelmet?...

Nem tudtak rá felelni s ezért egyelőre nem is mertek mozdulni a helyükről.

Két-három percz telt el.

A fáklyafény nem mozdult: mindig egy helyben maradt.

- Talán lidércztűz? - kérdezte a francia.

- Nem lehet, Max, - felelte az amerikai, - mert akkor tánczolna, mozogna: ez pedig mozdulatlanul áll és lobog.

- Most mit tegyünk? - kérdezte ismét Max Huber.

- Menjünk oda - felelte John Cort. - Ha a fáklya nem közeledik hozzánk, menjünk hozzá mi magunk.

- Úgy van, menjünk! - mondta a foreloper elszántan.

És elindult az ösvényen, egyenesen a fáklya felé.

Alig tett azonban néhány lépést, a fény is megindult és távozott tőlük... A fáklyavivő tehát meglátta őket s talán csak arra várt, hogy elinduljanak?... És most az utat akarja mutatni nekik a fáklyával?... De hová vezet a három boldogtalan utast?... Hová?...

Nem volt idejük ezen tűnődni. A fáklyafény gyorsan ment előttük s nekik sietniök kellett, hogy el ne maradjanak tőle.

Az út kényelmes, jól letaposott gyalogösvény volt; látszott rajta, hogy emberek vagy állatok gyakran járnak, mert sehol semmi akadály, keresztbe nőtt ág vagy növény-inda nem gátolta a járást.

De hová mennek rajta?...

Ezt nem tudták, csak követték a fáklyát s körülbelül három óra hosszáig mentek már utána, mikor kissé elfáradtak és megálltak pihenni.

A fáklyavivő szintén megállt, ugyanebben a pillanatban.

- Az bizonyos, hogy ez a vezető nagyon előzékeny, - mondta Max Huber. - Csak legalább megmondaná, hogy hová vezet...

- Bánom is én, akárhová! - felelte John Cort. - Csak ebből a rengetegből, sötét útvesztőből vezessen ki.

- Még pedig minél előbb! - tette hozzá a francia sóhajtva.

- Nos, édes Max: elég rendkívüli ez a kaland? - kérdezte az amerikai szomorú tréfával.

- Valóban az!...

- Csak legalább jó vége legyen! - tette hozzá John Cort aggodalmasan.

Mikor a rövid pihenő után ismét fölkerelkedtek, megindult a fáklyavivő is. Ha siettek, hogy utolérjék, ő is meggyorsította lépteit, úgy, hogy a pár száz lépésnyi távolság mindig megmaradt köztük.

Számításuk szerint esti hat óra lehetett már s mindnyájan nagyon fáradtak voltak. De Khamis nem akart pihenni; azt mondta, kövessék a fáklyafényt, a meddig csak vezetni őket: eddig már körülbelül öt-hat mértföldnyi utat tettek meg s valószínűleg nemsokára kiérnek ebből a sűrű rengetegből...

Ebben a pillanatban a fáklyafény hirtelen kialudt s a három utas megdöbbenve állt meg a koromsötétben.

- Már nem mehetünk tovább, - szólt John Cort. - Úgy látszik, ez volt a jel, hogy megálljunk...

- Nem annyira jel, mint inkább parancs, - jegyezte meg Khamis.

- Engedelmeskedjünk tehát a parancsnak, - mondta Max Huber - s töltsük itt az éjszakát.

- De eljön-e értünk ez a fáklyavivő holnap is? - kérdezte John Cort kételkedve.

Erre a fontos kérdésre senki sem tudott felelni.

Mind a hárman lefeküdtek egy fa tövébe és megették a kis darabka bivaly-sültet, mely mindegyiküknek jutott. Szerencsére találtak egy kis víz-erecskét a fák alatt, a melyből ihattak.

- Ki tudja, - szólt John Cort - nem azért állt-e meg vezetőnk éppen itt, hogy legyen mit innunk?...

- Mindenesetre nagy figyelem, ha csakugyan azért tette, - felelte Max Huber s egy száraz banán-levéllel nagyokat merített a friss vízből.

Bármily aggasztó volt is a sorsuk, a fáradtság mégis csakhamar elnyomta őket s mind a hárman mélyen elaludtak.

Max Huber és John Cort csaknem egész éjjel a szegény Llangáról álmodtak... Mi is lett belőle?... Belefűlt-e a vízbe vagy ő is megmenekült?... S ha megmenekült, ugyan hová lett?... Miért nem jött ő is velük?...

Mikor fölébredtek, valami szürke derengés mutatta, hogy a nap már fönny jár az égen. Khamis a fény irányából azt következtette, hogy keletnek haladtak... Tehát rossz irányban, mert távolodtak a folyótól... De mindegy! most már nem fordulhattak vissza.

- Hát a fáklya? - kérdezte John Cort.

- Amott van, ni! - kiáltott föl Khamis meglepetve.

- Szavamra, - mondta Max Huber - ez olyan, mint a három napkeleti király csillaga a Bibliában!... Csak azt szeretném tudni, mikor érünk már Betlehembe?...

Mai útjuk is olyan volt, mint a tegnapi. A keskeny ösvényt mindkét felől sűrű, járhatatlan bokrok szegélyezték, melyeket kúszó-növények indái keresztül-kasul átfontak. Itt-ott más ösvények szeltek keresztben azt, a melyiken jártak, úgy, hogy vezetőjük nélkül okvetlenül eltévedtek volna a sötét rengetegben.

Sehol egyetlen emlőst vagy madarat sem láttak s ez nagyon aggasztotta őket. A bivaly-hús már csaknem teljesen elfogyott: alig maradt belőle annyi, a mennyi még egyszerre elég: s akkor mit fognak csinálni?... Hátha még holnap sem érnek oda, a hova ez a rejtélyes fáklyafény vezetni akarja őket?...

Estefelé, mint tegnap is, a fáklya ismét kialudt s a három utas megint a sötétben maradt. Az éjszaka azonban ma is nyugodtan telt el, csakhogy... Csakhogy mikor John Cort fölébredt, izgatottan rázta föl társait:

- Ma éjjel járt itt valaki! - kiáltotta.

Valóban járt ott valaki. Pár lépésnyire tőlük félig hamvadó tűz égett s valamivel odább, egy kis csermely partján jókora darab nyers antilophús lógott egy faágon.

Max Huber ezúttal föl sem kiáltott meglepetésében. Ő is, meg társai is kezdtek természetesen találni, hogy ebben a rejtélyes rengetegben a tündérek gondoskodnak róluk. Az ismeretlen fáklyavivő elvezeti őket rendeltetésük helyére s addig, a míg odaérnek, gondoskodik róluk...

Khamis hamarosan földarabolta és megsütötte a húst, melynek egy harmadát ott menten megették, a többit pedig gondosan eltették; így hát még délre és estére is volt mit enniök.

E pillanatban a fáklya ismét kigyúlt s jelt adott az indulásra.

E napon is öt-hat mértföldnyit mehettek, úgy hogy a foreloper hozzávetése szerint, körülbelül hatvan kilométernyire lehettek a Johansen-folyótól.

Útjuk ugyanolyan volt, mint az előző két napon, csakhogy az erdő kezdett világosodni. A lombsátor itt-ott meggyérült s a verőfény jobban átszűrődhetett rajta. Mind a mellett a félhomály még sokkal bizonytalanabb, szürkébb volt, hogysen jól láthatták volna az előttük járó fáklyavivő alakját.

Estére kelve, mikor a fáklya kialudt, ismét megálltak és fáradtan heveredtek le egy kis csermely partján. Jóízűen megették az antilop-pecsenyét, nagyot ittak rá s aztán mélyen elaludtak. És Max Hubernek - alighanem csak álmában - úgy rémlett, hogy valahol a feje fölött, a fákon, a *Bűvös vadász* keringőjét muzsikálják.

XIII. FEJEZET.

A város a levegőben.

Mikor ismét fölébredtek, meglepetve tapasztalták, hogy az erdőnek ebben a részében még sokkal sötétebb van, mint a honnan jöttek... Nappal volt-e, vagy éjszaka?... Nem bírták eldönteni. Mivel azonban a vezető fáklyafény még nem lobogott, várniuk kellett.

John Cort azonban, körülnézván, ezt a megjegyzést tette:

- Ma reggel nincsen sem tűzünk, sem eleségünk...
- És ez annál nagyobb baj, - tette hozzá Max Huber - mert tegnap este mindent megettünk.
- Lehet azonban, - mondta a foreloper - hogy ez annak a jele, hogy már megérkeztünk...
- Megérkeztünk? - kérdezte John Cort - hová?...
- Oda, a hová vezetni akartak bennünket, kedves John.

Ez a felelet ugyan nem felelt meg az amerikai kérdésére, de a francia nem tudott okosabban felelni.

Azonban, ha az erdő sötétebb volt is ezen a helyen, korántsem volt oly csendes, mint eddig. Valami folyton tartó, egyhangú morajlást, tompa zümmögést lehetett hallani, mely fölülről jött, a fák ágairól.

Khamis, Max Huber és John Cort több ízben föltekintettek, de csak homályosan látták, hogy valami száz lábnyira a föld színétől, egybefüggő, szilárd mennyezet borul följük, mit a faóriások ágainak sűrű egybefonódása és a bújá kúszó-növények tömött indái, lombzata alkottak.

A roppant fák húsz-harmincz lábnyira álltak egymástól és vastag törzseik olyanok voltak, mint a hatalmas oszlopok, melyek óriási magas építményt tartanak; egybe fonódó, sűrű ágaik valószínűleg több ezer négyszögméternyi területen szilárd, egybefüggő boltozatként borultak az erdő fölé.

Körülbelül egy óra telhetett el szorongó várakozásban. Khamis folyton ide-oda jártatta a szemét, hogy nem láthatná-e meg a föl villanó fáklyafényt, de a sötétben sehol sem látszott a biztató láng: a vezető nem mutatkozott.

... Most mit tegyenek?... Tovább menjenek-e?... Tovább! ezt könnyű volt mondani: de merre?... Vagy itt maradjanak és várjanak?... De mit, mire várjanak?... Az eleségük elfogyott s ők máris éhesek voltak...

- Én a' mondó vagyok, - szólt John Cort - hogy nem maradhatunk itt, hacsak nem akarunk étlen-szomjan elpusztulni. S ha már menni kell, induljunk minél előbb. Azonnal...

- Igen ám, de merre? - kérdezte Max Huber.

Ez volt a bökkenő: merre?...

- Mindegy, akármerre! - kiáltott föl John Cort türelmetlenül. - A fák itt ritkábbak s az erdő mindenfelé járható... Legalább nézzünk körül!...

- Előre! - mondta Khamis határozottan.

Körülbelül fél kilométernyi területet jártak be eredménytelenül. A talaj meglehetősen egyenletes volt és sűrű bokrok, kúszó növények sehol sem gátolták a járást. Apró, csenevész fű

takarta a földet: vörösbarna, fakó fű, a mely oly gyér és fonnyadt volt, mintha soha egy csepp esőt sem látott volna. Hogy a napsugár egyáltalában nem érhetne, arról meggyőződhetek, ha föltekintettek: a sűrű mennyezet még talán a levegőt sem bocsátotta át!

Ellenben azt a zúgó zümmögést, mely az erdő csöndjét megtörte, mindenütt hallották, a merre mentek. De ez a különös, tompa zaj fölülről jött, a fák koronájáról...

Hát alant, a fák között, egyáltalában nem lakott élő lény?... ki tudta volna megmondani?... Mind a mellett Khamisnak úgy rémlett néhányszor, hogy sötét alakokat lát elsuhanni a fák között... Káprázat volt ez?... Maga sem tudta.

Félórai eredménytelen bolygás után a három utas csüggedten telepedett le egy óriási bahinia-fa tövében. A szemük egy kissé már megszokta a sötétséget, úgy hogy húsz-harmincz lépésnyire elég jól láttak.

Egy darabig némán üldögéltek ott, majd egyszerre a foreloper suttogva megszólalt:

- Valami mozog amott...

- Ember, vagy állat? - kérdezte John Cort arra tekintve.

- Legföljebb csak gyerek lehet, - felelte Khamis - mert alacsony termetű...

- Bizonyosan majom! - mondta Max Huber.

S mozdulatlanul, némán maradtak a helyükön, hogy el ne riasszák a kis négykezü állatot. Ha megfoghatnák... Ej, Max Huber is megenné a húsát a végső szükségben, bármint undorodott is tőle!... De hát a tűz?... hogy süthetnék meg tűz nélkül?...

A kis alak egyenesen, félelem nélkül feléjük tartott. Úgy járt, mint az ember: a hátulsó lábain s alig pár lépésnyire állt meg tőlük.

Ekkor John Cort és Max Huber álmélkodva ismertek rá arra a kis beteg teremtésre, a melyet Llanga mentett meg a vízbefúlástól.

- Ez az!... ez az!... - mondogatták egymásnak.

- Persze, hogy ez az! - hagyta helyben a foreloper is.

- De ha ő megmenekült, akkor Llanga sem fülhatott a vízbe: hisz az ölében tartotta!

- Hátha még sem ez az? - kételkedett a foreloper.

- Már hogyne ő volna! - szólt John Cort. - Különben majd mindjárt meglátjuk.

Ezzel elővette zsebéből azt az érmet, melyet a kis beteg nyakáról oldott le s a szalagjánál fogva ide-oda lóbálta a levegőben, mint a hogy ingerkedni szokás a gyerekekkel.

Mihelyt a furcsa teremtés meglátta az érmet, azonnal rárohant... Oh, most már nem volt beteg!... A három vagy négy nap alatt, mióta a tutajról elkerült, nemcsak meggyógyult, hanem az ereje és ügyessége is megjött...

S már-már elkapta John Cort kezéből az érmet, mikor Khamis hirtelen nyakon csípte...

A kicsike azonban eltátotta a száját s mindnyájuk álmélkodására hangosan fölkiáltott:

- Li-Mai!... Ngala!... Ngala!...

Khamis annyira meghökkent, hogy rögtön elbocsátotta. Sem ő, sem társai nem tudták, hogy mit jelentenek ezek a szavak, de nem is értek rá az értelmükön tűnődni. Hirtelen tizenöt-húsz, a kicsikéhez hasonló alak bukkant elő a fák közül, de ezek már mind meglett állatok... vagy emberek?... voltak: mindegyikük legalább is hatodfél láb magas.

A három megdöbbenet utas hamarjában nem tudta, hogy majmokkal, vagy emberekkel van-e dolga. Azt azonban mindjárt látták, hogy az ellenszegülés hiábavaló és czéltalan. Az erdőlakók megragadták Khamist, Max Hubert és John Cortot, s előre lökdösték.

Így mentek fél kilométernyire. Ezen a helyen két óriási fa egész közel állt egymáshoz, úgy hogy lépcső-fokokat erősíthettek közójük, a melyeken járni lehetett föl és le. Őt-hat erdőlakó előre ment e lépcsőkön, a többiek pedig kényszerítették foglyaikat, hogy utánuk menjenek, de azért nem bántak velük durván.

A mint feljebb és feljebb mentek, lassankint világosabb lett. A lombsátoron itt-ott áttörtek a napsugarak, s megvilágították a lépcsőfokokat.

Max Huber ugyancsak nem panaszkodhatott: ez a kaland valóban rendkívüli volt.

Mikor fölértek az utolsó lépcsőfokra, Khamis és társai alig hittek a szemeiknek. Téres, sima földet láttak, melyre forrón sütött a nap. Fölötte kimagaslottak a fák zöldellő sudarai. A síkon, bizonyos rendben, házak sorakoztak egymás mellé: sárga, vert agyagból és lombokból épült házak, melyek utcákat alkottak! Szóval igazi város volt, még pedig oly nagy kiterjedésű város, hogy onnan, a hol voltak, nem láthatták a végét.

Az utcákon sűrögtek-forogtak e különös város lakói: mind olyanok, mint azok, a melyek idehozták őket. Test-tartásuk egészen olyan volt, mint az emberé, annak jeléül, hogy egyenesen szoktak járni; a mi egyik legfontosabb különbség az ember és majom között.

Mert a négykezűek családjának legfejlettebb, legtökéletesebb képviselői, a melyek alkotásukban legjobban hasonlítanak az emberhez, abban mégis különböznek tőle, hogy futás közben mind a négy kezükön nyargalnak, s nem két lábon szaladnak, mint az emberek.

Khamis és társai egyelőre azonban csak észrevették ezt, de arra már nem értek rá, hogy eldöntsék: vajjon emberek, vagy majmok közé kerültek-e. A banda, mely elfogta és kísérte őket, egyre beszélt, hadart valami érthetetlen nyelven, s e közben folyton vitte őket a különös nép között, mely nem is látszott nagyon meglepettnek. Végre egy házhoz értek: ebbe be kellett menniök, s a mint bent voltak, rájuk zárták az ajtót.

Foglyok voltak tehát!

- Nagyon derék! - kiáltott föl Max Huber, mihelyt egyedül voltak. - Csak az lep meg, hogy ezek a majmok, vagy micsodák meg nem bámultak bennünket!... Talán már láttak embert ez előtt is?...

- Ez most mellékes, - felelte John Cort. - Én csak azt szeretném tudni, hogy szoktak-e enni adni a foglyaiknak?...

- Vagy nem inkább ők maguk szokták-e fölfalni őket? - tette hozzá Max Huber elgondolkozva.

Ez a föltevés nem is volt valószínűtlen, mert Közép-Afrika vad szerecsen törzseinek legtöbbje emberevő: - miért ne lehetnének szintén emberevők ezek a fél-majmok is?...

Annyi bizonyos, hogy akár emberevők, akár nem, inkább emberek voltak, mint majmok. Tudtak tüzet gyújtani, beszélni, egyenesen járni, s valószínűleg meg szokták sütni a húst is, legalább ezt látszott bizonyítani az, hogy az ő számukra is tüzet raktak, hogy legyen hol megsütniök az ajándékba adott nyers húst.

S ekkor eszükbe jutott, hogy hátha azok a fáklyások is ugyanezek a fél-majmok voltak, a kiket a rengeteg szélén láttak azon az emlékezetes éjszakán, a midőn az elefántok majdnem agyontaposták őket?...

- A legkülönösebb az, hogy beszélnek is, - mondta John Cort, hosszabb szünet után.
- Nos, ha beszélnek, - kiáltott föl Max Huber, - szeretném tudni, hogyan mondják ezt: «Gyerünk ebédelni»: vagy: «Olyan éhes vagyok, mint a farkas!»
- S mi haszna lenne, ha tudná is? - kérdezte John Cort.
- Az, hogy addig kiabálnám, míg meghallanák, s adnának valamit enni.

A három fogoly közt Khamis volt a leglevertebb. Nagyon bántotta, hogy ezek az állatok, - mert annak tartotta az erdőlakókat, - majom létükre annyira hasonlítanak hozzá. Járásuk, tartásuk, fejük alkotása és a hajuk is, egészen olyan volt, mint az afrikai bennszülötteké: s ráadásul még beszéltek is, süttötek-föztek, sőt kunyhókban, városban laktak, mint akármelyik Kongó-melléki szerecsen törzs!

A francia és az amerikai nem annyira levert, mint inkább izgatott és bosszús volt. A mellett, hogy belökték őket ebbe a szűk kunyhóba, a melynek falain keresztül mit sem láthattak abból a mi odakint történik, a jövő is izgatta és aggasztotta őket. Aztán meg rettenetesen éhesek is voltak: már tizenöt órája elmúlt, a mióta az utolsó, kis darabka antilophúst megették! Volt azonban egy dolog, a mi némi reményt öntött csüggedt szíveikbe; igaz, hogy ez a remény nagyon bizonytalan volt, de mégis elég volt arra, hogy végképp kétségbe ne essenek.

Így okoskodtak magukban:

... Ha az a kis erdőlakó, a kit Llanga az élete kockáztatásával megmentett és ápolt, ismét megmenekült, akkor meg kellett menekülnie Llangának is... És ha Llanga megtudja, hogy három idegen érkezett a faluba, bizonyára sietni fog rajtuk segíteni...

... Sietni fog rajtuk segíteni?... Ez nagyon kétséges!... Először az sem bizonyos, hogy Llanga csakugyan megmenekült-e... S ha megmenekült is, ki tudja, segíthet-e rajtuk?... Kérdés, vajjon Llanga is nem épp oly rab-e, mint ők maguk?...

- Azt hiszem, - mondta John Cort, - hogy ezek az erdőlakók hálásak lesznek Llanga iránt, hogy egyiküket megmentette.

- Hálásak?... - kételkedett Max Huber. - Ön nagyon is rózsás színben látja a dolgot, kedves John!... Azért, hogy ezek a fél-majmok beszélni tudnak, még nem emberek ám!... s ha azok lennének is, még nem bizonyos, hogy hálásak lesznek!... Sőt, éppen akkor félhetnénk tőlük legjobban: hisz tudjuk, hogy az emberek rendszerint hálátlanok... s a világnak ez a hibája már közmondássá is vált!...

- Aztán még az sem bizonyos, hogy Llanga megmenekült, - tette hozzá a foreloper. - Ki látta őt közülünk?... Ki hallott róla valamit?... Ki látta csak a legcsekélyebb jelét is annak, hogy él?...

E pillanatban a két tagbaszakadt börtönőr kívülről kinyitotta a kunyhó ajtaját s a küszöbön megjelent... Llanga.

- Llanga!... Llanga!... - kiáltott föl a három fogoly ujjongva.
- Max úr!... John úr!... Khamis!... - felelte a fiú, s össze-vissza ölelte, csókolta barátait.
- Mióta vagy itt? - kérdezte a foreloper.
- Tegnap reggel óta.
- És hogy jöttél ide?...
- Úgy hoztak ideig az erdőn keresztül.

- Ölben hoztak?...

- Ölben... mert nem igen tudtam járni.

- És kicsoda?...

- Azok, a kik megmentettek... A kik önöket is megmentették.

- Ezek a... majmok?

- Oh, nem majmok, nem!... emberek!... Nem majmok!...

S Llanga apróra elbeszélte, hogyan szabadult meg... Mikor a tutaj neki ment a sziklának és fölfordult, ő is, meg Li-Mai is a vízbe estek...

- Li-Mai?... - kiáltott föl Max Huber csodálkozva. - Kicsoda ez a Li-Mai?...

- A barátomnak a neve, - felelte Llanga. - Ha magára mutat, mindig azt mondja: Li-Mai.

- E szerint hát neve is van? - álmétkodott John Cort.

- Ha egyszer beszélni tud, - szólt a foreloper vállat vonva, - miért ne lehetne neve is?

- Ebben igaza van Khamisnak, - hagyta helyben Max Huber.

- Utóbb talán még ennek a... törzsnek... vagy népségnek is van neve? - kérdezte John Cort Llangától.

- Van, hogyne volna!... felelte a fiú. - Ez a Vagdi-törzs... legalább Li-Mai úgy hívja.

Ez a szó ismeretlen a Kongó-vidéki törzsek nyelvében. Soha senki sem hallott a Vagdi-törzsről és a foreloper tűnődve csóválta a fejét, mert ő ismerte Közép-Afrika valamennyi törzsét.

Tehát, a mint Llanga tüzetesen elbeszélte, ez a különös nép ott barangolt a folyó partján, mikor a katasztrófa megtörtént és kimentette a vízből a fuldokló utasokat. Ő, Llanga elájult, s mikor eszméletre tért, egy izmos vagdi tartotta az ölében. Ez az erdőlakó Li-Mai apja volt: a kis fiút pedig anyja, a «Ngora» ápolta.

Li-Mai elmondta, hogy Llanga mentette meg őt a vízbefúlástól, s a hálás szülők ezért úgy bántak vele mint tulajdon gyermekükkel. Elhozták ide a faluba, de nem zárták börtönbe: sőt ellenkezőleg, szabadon járhatott-kelhetett mindenfelé.

Ma reggel aztán Li-Mai ide vezette őt ehhez a kunyhóhoz... Hogy miért, azt nem tudta... De belülről hangokat hallott... hallgatózott... megismerte Max és John hangját...

Íme, ez történt vele, mióta a Johansen-folyó vizesésénél elszakadtak egymástól.

- Derék fiú vagy, Llanga! - szólt most Max Huber. - Hanem mi majd meghalunk éhen... s ha talán módodban lenne, hogy...

Llanga rögtön elszaladt, s nem sokára eleséggel megrakodva jött vissza... Hatalmas antilop-czombot hozott, sülvé, s a pecsenye meg is volt sózva, aztán féltuczat adansonia-gyümölcsöt, a minék majom-kenyér a neve, meg jó csomó érett banánt, s egy csuporban kitűnő friss vizet, melybe mastix volt keverve, egy kaucsuk-inda tejes nedve.

Most a társalgás félbe maradt, mert a fogaknak egyéb dolguk akadt. John Cort, Max Huber és Khamis a szó szoros értelmében elnyelték az eleséget, a melyből csak a nagy czombcsont, meg a gyümölcsök héja maradt meg.

Ekkor John Cort ismét kérdezősködni kezdett Llangától.

- Sokan vannak-e ezek a vagdik?

- Sokan!... nagyon sokan! - felelte Llanga. - Az utcák, házak mind tele vannak velük.
  - Vannak annyian, mint Burnu, vagy Baghirnu faluban?...
  - Még talán többen is!
  - És sohasem mennek le a földre?
  - De... lejárnak vadászni, gyümölcsöt szedni... meg vízért is...
  - És... beszélnek?
  - Beszélnek... de én nem értem... Egyes szavakat azonban mégis értek, mikor Li-Mai beszél.
  - Hát az apja, meg az anyja?
  - Oh, én hozzám nagyon jók!... Ők adták azt is, a mit hoztam...
  - Alig várom, hogy megköszönhessem nekik a szíves traktát, - szólt Max Huber, a ki most már, miután jól lakott, megint jobb kedvű lett.
  - Hát ezt a várost a levegőben, hogy hívják?
  - Ngala.
  - S van valami vezérük?... főnökük?...
  - Van.
  - Te már talán láttad is?
  - Még nem láttam, de tudom, hogy Mszelo-Tala-Tala a neve.
  - Hisz ezt én értem! - kiáltott föl Khamis.
  - És mit jelent? - kérdezte Max Huber.
  - Azt jelenti, hogy «Tükörszemű Atya», - felelte a foreloper.
- S valóban, a Kongó-melléki bennszülöttek ezen a néven hívják azokat, a kik pápaszemet viselnek.

XIV. FEJEZET. **A Vagdi-törzs.**

Mszelo-Tala-Tala Ő Felsége, az ismeretlen Vagdi-törzs királya, e levegőben épült város ura, ez a különös nép, mely félig majom és félig ember, - annyira rendkívüli dolog volt, hogy Max Huber csakugyan meg lehetett elégedve. John Cort ugyancsak bosszantotta is vele, de a francia sem maradt adós a felelettel:

- Úgy van, kedves John, - mondta neki, - ez a rendkívüli kaland nagyon érdekes és én meg is vagyok vele elégedve: de azért eszem ágában sincs, hogy a Vagdi-törzs fővárosában végezzem be napjaimat!...

- Pedig úgy illenék, kedves Max, - mondta az amerikai, - hogy miután annyira vágyódott a rendkívüliért, most nyugodtan itt maradjon pár esztendeig, s ha alaposan tanulmányozta ezt a különös ember-, vagy majom-fajt, könyvet írjon róla...

- Ehhez azonban, én úgy vélem, két dolog volna szükséges, kedves John.

- És pedig?...

- Először, hogy kényünk-kedvünkre járassunk-kelhessünk a városban és tanulmányozhassuk a vagdikat...

- És másodszer?...

- Hogy alkalom adtán megszökhessünk és tanulmányaink eredményét föltálalhassuk az álmélkodó tudós-világnak...

- Ez pedig nehéz lesz, kedves Max.

- Talán igen, talán nem.

- Azt kellene megtudnunk, - szólott most a foreloper, - hogy ki adhatná vissza a szabadságunkat?

- Ki más, mint a Tükörszemű Atya? - felelte Max Huber. - De vajjon miért hívják így az alattvalói?...

- Még pedig Kongó-nyelven! - tette hozzá John Cort.

- Talán rövidlátó, vagy bandzsal? - folytatta a francia - és pápaszemet hord?

- Ugyan hol vette volna a pápaszemet? - kérdezte John Cort vállat vonva.

- Már most mindegy, - viszonzá Max Huber. - A fő az, hogy beszélhessünk Mszelo-Tala-Tala Ő Felségével... Akkor véd- és dacz-szövetséget kötünk vele Franciaország meg Amerika nevében, s ezért bizonyára kitüntet bennünket a Vagdi-rend nagykeresztjével...

A francia önhitt bátorsága és jó kedve azonban ezúttal nem volt ragadós. Két társa fejcsóválva hallgatta az incselkedő tréfát, s azon tűnődött, hogy mi lesz belőlük, ha fogva tartják őket. Librevilleben senkinek sem fog eszébe jutni, hogy az Ubangi rengetegben keresse őket... sőt nem is kutatnak majd utánuk: mert hogyha Urdax expedíciójából egyetlen egy ember sem tér vissza, azt fogják hinni, hogy mind elvesztek; s mivel ez mindennapi eset azon a vidéken, senki sem fog törődni velük...

E pillanatban ismét kinyílt az ajtó és Li-Mai lépett be a konyhába. A kis erdőlakó egyenesen Llangához ment, megölelte, czirógatta, csókolgatta, majd kézen fogta barátját, intett a három fogolynak, hogy menjenek utána, s kivezette őket a nyitott ajtón át az utcára.

Szabadok voltak tehát! s kedvükre vizsgálhatták a Vagdi-népet, mely élénken sürgött-forgott az utcákon, s végezte «napi teendőit.»

A konyhá, a melyben laktak, három utca keresztezésének a központjában épült, s köröskörül árnyas fák szegték be: azoknak a faóriásoknak a sudarai, melyeknek törzse az egész várost tartotta. A talaj, félméter magas, keményre sulykolt földréteg, alá volt gerendázva, deszkázva, s ez az alsó építmény a fák keresztbe fonódó ágain nyugodott, de egyúttal erősen össze volt kötözve a kúszó-növények számtalan indáival is.

Úgy látszott, hogy a vagdik nem igen bámulják meg az idegeneket. Alig hederítve rájuk, beszélgettek, nevetgéltek; a hangjuk rekedt torok-hang volt, a beszédjük gyors hadarás, a mondataik rövidek, szavaik érthetetlenek. A forelopernek azonban úgy tetszett, hogy időnkint egy-egy ismerős szót is hall a Kongó-négerek nyelvéből. Ez nem volt nagyon meglepő, mert hisz a «Ngora»-szó, melyet legelőször hallottak Li-Maitól, szintén bennszülött szó volt: de annál jobban meglepte az amerikai, hogy ismételten két-három német szót vélt hallani, s köztük a «Vater» szót is, mely annyi, mint: apa.

- Ez bizony könnyen meglehet, édes John, - mondta Max Huber, mikor az amerikai figyelmeztette őt erre: - s én már azon sem csodálkoznám, ha e ficzkók valamelyike barátságosan a vállamra verne, s francziául szólítana meg: - «Hogy vagy, öregem?»

Li-Mai időnkint eleresztette Llanga kezét, s hol egyik, hol másik pajtásához szaladt, pár szót váltott velük, s aztán ismét visszatért vendégeihez. Látszott rajta, mily büszke, hogy ő vezetheti sétálni az idegeneket. S nem czéltalanul, össze-vissza kóborolt velük, hanem határozott irányban vitte őket, mintha valami nevezetes dolgot akarna mutatni nekik.

Ezek az erdő-lakók nem voltak meztelenek; valami növényrostból durván szőtt-font szellős ruhában jártak, a minőt a dahomey-néger is viselnek. A legnagyobb részben tiszta, csinos házak tárva-nyitva voltak, s látni lehetett bennük az asszonyokat, a mint szorgalmasan végezték házi dolgaikat. A férfiak is dolgoztak; sokan gyümölcsöket szedtek a fákról, mások lementek a lépcsőn a földre, ismét mások feljöttek rajta, s ezek rendszeren valami elejtett vadat is hoztak magukkal.

- Kár, hogy nem tudunk ezeknek a derék erdő-lakóknak a nyelvén, - mondta Max Huber. - Így sohasem fogjuk megismerni az irodalmukat!... Különbem még nem láttam sem az Akadémiájukat, sem a Nemzeti Múzeumot... sőt még az egyetemem, s a leány-gimnáziumot sem.

Ez alatt Khamis többfélét kérdezett a kis vezetőtől, remélve, hogy Li-Mai talán megérti: - hisz ő is több szót használt a Kongó-nyelvből. De Li-Mai csak bámult rá és nem felelt, mert nem is értette meg a foreloper kérdéseit.

Végre, egy órai séta után, odaértek a falu, vagy város szélére, a hol a többinél jóval nagyobb konyhót, vagyis inkább már házat láttak.

- Ki lakott ebben... Talán ez volt a királyi palota?... vagy a papok háza?... vagy a bálvány-isten temploma?...

John Cort gyanította, hogy ez a díszes, nagy ház csakis a király palotája lehet; megérintette hát Li-Mai vállát, s oda mutatva a házra, azt kérdezte:

- Mszelo-Tala-Tala?...

A fiúcska igenlőleg biczentett a fejével.

Itt lakott tehát Ngala uralkodója, a Tükörszemű Atya Ő Felsége, a Vagdi-törzs királya.

Max Huber teketória nélkül egyenesen a királyi palota felé indult. Li-Mai, mihelyt észre vette a francia szándékát, azonnal rémülten belekapaszkodott s minden áron vissza akarta tartani.

Talán nem szabad bemenni Ő Felsége palotájába?...

Mindegy! Max Huber meg akarta próbálni. Félre tolta hát a kis fiút és egyenesen a palota felé sietett... de az ajtóban két fegyveres vagdi fenyegetően a francia mellének szegezve fából készült, vashegyű alabárdját.

- Lám, lám! - kiáltott föl Max Huber visszahőkölve - ezek a királyok mindenütt csak egyformák! Még ebben a vadon rengetegben is épp úgy őriztetik magukat testőrökkel, mint Európa legcivilizáltabb fővárosaiban!...

- S ön még csodálkozik ezen, édes Max? - kérdezte John Cort.

- Nem, nem csodálkozom - viszonzá Max Huber. - De ha nem beszélhetünk személyesen a Tükörszemű Atya ő felségével, írásban adjuk be neki a kérésünket...

- Csak az a baj, - felelte John Cort - hogy ez a nép aligha tud írni és olvasni.

Erre már a francia sem tudott mit felelni.

- Jobb lenne, - szólt most a foreloper, - ha ennek a kis suhancznak a szüleivel beszélhetnénk...

- Igaz ám! - ütött a homlokára John Cort.

S mindjárt megkérdezte Llangától:

- Megtalálnád-e a barátod szüleinek a házát?

- Bizony aligha, John úr, - felelte Llanga. - Hanem majd odavezet bennünket Li-Mai... Csak menjünk utána...

S odalépve kis pajtásához, balfelé mutatott.

- Ngora?... Ngora?... kérdezte tőle bólintgatva.

Li-Mai kétségtelenül megértette, mert élénken bólintgatott a fejével s ő is ismételte:

- Ngora!... Ngora!...

Ezzel gyorsan megindult s balra kanyarodva pár utcán végig vezette a társaságot, majd néhány percz múlva a város legárnyasabb részébe fordult be.

Li-Mai egy csinos, tiszta kunyhó előtt állt meg, melynek falai sárga, vert agyagból voltak, a teteje meg banán-levelekből készült. A fiúcska a nyitott ajtóra mutatott, mire Llanga odafordult társaihoz:

- Itt laknak, - mondta.

A kunyhóban csak egy szoba volt. Leghátul, a földön, puha ágy volt vetve illatos szénából, melyet, úgy látszik, gyakran kicseréltek. Minden edényük néhány égetett csupor vagy fazék volt, meg egy nagyobb fajta kancsó, tele vízzel, szintén égetett agyagból. Néhány deszkapolczon gyümölcs, ehető gyökerek, egy darab sült hús és féltuczat lekoppasztott szárnyas, meg egyéb élelmi szerek voltak s a falba vert erős tüskéken pár méter durva szövésű vászon lógott.

Két vagdi, egy férfi meg egy nő, mindjárt fölkeltek a földről, mihelyt Khamis és társai a kunyhóba léptek.

- Ngora!... Ngora!... Lo-Mai... Lo-Mai! - mondta a kicsike.

S a férfi, mintha azt hinné, hogy az idegenek talán jobban megértik, mutató ujjával a saját mellére bökött és hozzátette:

- Vater!... Vater!...

Ezt a német szót, mely annyi, mint apa, nagyon rosszul ejtette ki, de Max Huber és John Cort mégis megértették, s álmétkodva néztek össze. Hogy került ez a német szó ennek a majomembernek az ajkaira?

Llanga mindjárt oda szaladt a vagdi-anyához, a ki gyöngéden megölelte és megsimogatta.

Ezalatt John Cort jobban szemügyre vette a házaspárt.

Az apa magas termetű, arányos testalkatú, izmos férfi volt; a karjai kissé hosszabbak, mint az emberéi, a tenyerei szélesek és erősek, a lábszárjai kissé görbék, a lábai egész olyanok, mint az emberéi... Középnagyságú feje hasonlított a négerekéhez, gyapjas haja egészen olyan volt, mint a kongó-négereké, az arczszíne világos, mint azoké a törzseké, melyek inkább húsevők, mint növényevők; a szemei élénken, értelmesen villogtak.

Az anya szelíd arcú, szinte kedves asszonynak volt mondható; a mint gyöngéden mosolygott, hófehér fogai gyöngysorként ragyogtak. A hajában virágot viselt, a nyakán üveg-gyöngysort, - s a mi legmeglepőbb volt: - az ő nyakában is ott lógott Johansen doktor érme, hú mása annak, a mit Li-Mai is viselt!

Beszélgetni, persze, nem tudtak egymással, de a két erdőlakó nagyon szívesen, vendégszeretettel fogadta látogatóit; az anya elébük rakta mindenét, a mije csak volt és szemmel láthatólag nagyon örült, midőn az idegenek néhány gyümölcsöt jóízűen elfogyasztottak.

Közben a szülők és a gyermek beszélgettek egymással. John Cort figyelmesen hallgatta ezt a társalgást és különösen két dolgot jegyzett meg: először, hogy a vagdi nyelv, épp úgy, mint a polinéziai nyelvek is, meglepően hasonlít a kis gyermek gagyogásához; és másodsor, hogy ebben a nyelvben néhány kongó-melléki és német szó is előfordul. Észre vett még egy harmadik dolgot is: azt ugyanis, hogy az asszony korántsem oly beszédes, mint a férfi, - a nyelve tehát aligha tehet tizenkétezer forgást percenkint, mint a műveltebb, fehér asszonyoké.

E mellett tagadhatatlan volt, hogy ezek az erdőlakók nem csupán a testi szükségleteik kielégítése céljából beszéltek, hanem voltak gondolataik, sőt érzelmeik is. A vendégszeretet maga oly fejlettebb erkölcsi érzés, mely homlokegyenest ellenkezik a kapzsiság állati ösztönével; ugyanilyen magasabb rendű érzés a hála is, a mely, kivált a jelen esetben, azért is különös volt, mert Llanga a jót nem a szülőkkel tette, hanem Li-Mai-val s ezt a jót a szülők már akkor visszafizették, mikor Llangát a vízbefúlástól megmentették; a három idegennek pedig éppenséggel nem tartoztak hálával s Llanga kedvéért mégis a legszívesebben látták őket. Végre: a családi rend épp oly intézmény volt náluk is, mint a legcivilizáltabb népeknél; a szülők és a gyermek kölcsönösen szerették, dédelgették egymást.

Negyedórai látogatás után Khamis és társai hazafelé indultak. Lo-Mai, az apa és Li-Mai, a fiú elkísérték őket egészen addig a kunyhóig, a melyben laktak. Itt aztán elbúcsúztak tőlük... Lo-Mai még egyszer megölelte Llangát, a férfiaknak pedig - odanyújtotta a kezét... és barátságosan kezet fogott velök.

A két európai összenézett.

- Ha nem sietnék úgy haza, - mondta John Cort - szeretnék itt maradni pár évig, hogy tanulmányozhassam ezt a különös fajt... De nem lesz rá időnk, mert reménylem, hogy pár nap múlva már kereket oldunk...

- Hátha a Tükörszemű Atya ő királyi fölsége kinevez bennünket kamarásainak? - kérdezte Max Huber a fejét csóválva.

XV. FEJEZET.

Három heti tanulmányozás.

Meddig maradnak Khamis és társai ebben a furcsa városban?... Történik-e valami, a mi változást okoz sorsukban?... A jövőjük egyelőre aggasztó volt. Nagyon vigyáztak rájuk, úgy, hogy a szökésre nem is gondolhattak... De még ha megszökhetnének is: mit csinálnának az alattuk fekvő sötét, járhatatlan rengetegben? Éhen halnának, mielőtt megtalálnák a Johansen folyót.

Max Huber, a ki mindig forrón óhajtott a rendkívülit, most azt kezdte tapasztalni, hogy ez a rendkívüli helyzet napról-napra veszít érdekességéből, sőt határozottan tűrhetetlen lesz. Vele együtt türelmetlenkedett John Cort is, a ki épp úgy szeretett volna már otthon lenni Librevilleben, mint barátja.

A foreloper szintén dühöngött és kikelt a balsora ellen, mely e majmok - mert ő csak majmoknak tekintette és megvetette őket - közé vezette őt és társait. Mindhármuk közt talán ő volt a legtürelmetlenebb s még élete kockáztatásával is megkíséرتette volna a menekülést.

Ezen közben John Cort szorgalmasan megfigyelte és tanulmányozta a vagdi nép erkölceit, szokásait és jellemét. Ki akarta deríteni, mennyi bennük az emberi és mennyi az állati elem, hogy kellőképpen osztályozhassa őket és helyet szorítson nekik a jó Isten óriási állatkertjében, mely a föld kerekességét lakja.

Noha nem tudták, mennyi ideig lesznek foglyok a levegőben épült városban s azt sem tudták, hogy egyáltalában megszabadulhatnak-e és hogyan: egyelőre nem igen panaszkodhattak. A vagdi nép nem bántotta őket, sőt határozottan igen jól, mondhatni tisztelettel bánt velök.

Ez azonban nem elégítette ki a foglyokat; ők távozni szerettek volna innen, még pedig minél előbb.

- Okvetlenül beszélnünk kell a Tükörszemű Atyával - mondta Max Huber - s rá kell vennünk azt a pápaszemes majmot, hogy eressen bennünket haza!

De ezt könnyebb volt kívánni s mondani, mint megtenni. Először is úgy tetszett, hogy Mszelo-Tala-Tala ő felsége épp oly láthatatlan valaki, mint a tibeti dalai-láma, a kit emberi szem még soha sem látott; másodsor pedig, még ha a színe elébe járulhatnának is, hogyan beszélhetnének vele?... Ők nem értik a vagdik nyelvét, ezek viszont nem értik az övéket... S végül: nem azt parancsolta-e a vagdik érdeke és biztonsága, hogy holtuk napjáig fogva tartásák ezeket az idegeneket, a kik elárulhatnák ittlétüket az Ubangi-rengetegben...

Mikor a foglyok sétájukból haza tértek, több kellemes meglepetés érte őket.

Először, egy erőteljes vagdi éppen takarította a szobájukat és friss, illatos szénát hordott be a kunyhóba, fekvőhelynek. Aztán több edényt kaptak: csuprokat, bögréket, kancsókat; továbbá a polczok tele voltak friss, ízletes gyümölcessel és vadhússal meg szárnyasokkal.

A vagdi, mikor a gazdái beléptek, abba hagyta a munkát. Húsz éves, ügyes, erőteljes ficzko volt és mosolyogva mutatta, mily tiszta a ház. Aztán az egyik sarokba vezette Llangát, fölemelt egy ponyva-félét, a mely alatt ott heverték... az utasok puskái, kissé megrozsdásodva, de még elég épen.

- Szavamra, ez fölséges szerencse! - kiáltott föl Max Huber - és alkalomadtán...

- Kitűnő hasznukat is vehetnők, - vágott közbe John Cort - ha meg kaptuk volna a töltéseinket is.

- Azok is itt vannak! - mondotta a foreloper ujjongva.

S a kis pántos ládikóra mutatott, mely az ajtó mögött volt.

Mint tudjuk, Khamis az utolsó pillanatban kidobta a puskákat és a töltéses ládát a sziklákra; ott találták meg a vagdik s onnan hozták föl ide.

- Ha visszaadták a puskáinkat, - mondta Max Huber - aligha tudják, hogy mire valók...

- Az lehet, - viszonzá John Cort - ellenben jól tudják azt, hogy a mi nem az övék, azt nem szabad megtartaniok; ez pedig annak a jele, hogy becsületesek.

- Kollo!... Kollo!...

A fiatal vagdi több ízben ismételte ezt a szót s közben egyre a mellére bökdösött.

- Kollo!... Kollo!... - ismételte, a fejével is bólogatva.

Ebből azt következtették, hogy Kollo a neve; s midőn John Cort próbaként négyszer-ötször ismételte ezt a szót, Kollo hangos nevetéssel fejezte ki örömét.

Mert ezek az erdőlakók tudtak nevetni is, a mi szintén fontos bizonyítéka volt ember-voltuknak. Mert az emberen kívül semmiféle más állat nem bír nevetni. A legértelmesebbek - például a kutya is - néha mosolyogni látszanak a szemükkel, sőt az ajkuk szögletei is ránczba húzódnak: de ez még korántsem nevetés.

A foglyok élete tűrhető, sőt kellemes volt, csakhogy persze, a szökésre nem is gondolhattak, mert a vagdiak vigyáztak rájuk. Ez a nép különben szelíd természetű volt, egyáltalában nem tolakodott az idegenek nyakára és - a mi nagyon különös volt - egy csöppet sem csodálták meg a két fehér embert, holott tudjuk, hogy Közép-Afrika szerecsen törzsei valóságos búcsút járnak egy-egy fehér ember láttára.

Testi ügyesség dolgában vetekedett ez a törzs a legnagyobb fajta, legfürgébb majmokkal. Férfiak, nők és gyermekek szédítő sebességgel kúsztak föl a legmagasabb fákra, ugráltak ágról-ágra s e mellett bámulatos biztosan tudtak lőni is. Röptében lőtték le a madarat apró nyilaikkal s épp oly ügyesen ejtették el a bivalyokat, antilopokat, sőt orrszarvúakat is... csakhogy ezt a foglyok már nem láthatták, mivel nem volt szabad lemenniök az erdőbe, hogy el ne szökhessenek.

Pedig éjjel-nappal ez járt az eszükben. A szökés azonban csak azon a lépcsőn át volt lehetséges, a melyen feljöttek: ezt pedig folyton erős őrség őrizte. Max Huber több ízben szeretett volna vadászgatni a feje fölött röpködő madarakra, de John Cort tanácsára egyelőre lemondott erről a szenvedélyéről. Először is semmi szükségük sem volt rá, hogy fogyasszák a töltéseiket, mert a vagdik bőven ellátták őket friss hússal; azután meg veszedelmes is lett volna elárulni előttük a puskák titkát, mert könnyen kedvük jöhetett volna rá, hogy elvegyék foglyaiktól a hatalmas fegyvert.

Ebédjüket, vacsorájukat Kollo főzte, sütötte, még pedig nagyon ízletesen, jól megsózva, a mint dukál, Max Huber nagy öröme. A húseledel mellé mindig jutott növényi táplálék is: főzeléknek megfőzött gyökerek, továbbá friss gyümölcsök, majomkenyér, a karita, melynek gesztenyéje vajnemű anyaggal van tele, továbbá banánok, fügék, sőt még méz is, melyet a vadméhektől szedtek el. Ráadásul csemegének bőven volt haluk, melyet a Ngala alatt kanyargó folyóból halásztak.

Ez a folyó látható volt a falunak arról a pontjáról, mely szemben feküdt a királyi palotával. Hajózható volt-e?... És hová szakadt?... Talán a Johansen folyóba vagy magába az Ubangiba?... Vannak-e rajt csónakok?...

Úgy van: voltak rajta csónakok. A vagdik tudtak csónakot csinálni; igaz, kezdetleges alkalmatlanság volt, egy darab törzs, félig kiégetve, félig kivájva, de evezők segítségével elég gyorsan siklott a vízen.

John Cort azt is megfigyelte, hogy a tüzet nem két fa összedörzsölésével gyújtják, hanem kicsiholnak, a szikrát taplóban fölfogják s az égő taplót szénába dugják, melyet fújva lobban-tanak lángra.

John Cort még arról is meg akart győződni, hogy van-e lelkiismeretük és vallásuk ezeknek a különös embereknek.

Egyszer aztán Max Huber meg is kérdezte tőle, hogy megtudott-e már valamit.

- Hogy bizonyos tekintetben becsületesek és lelkiismeretesek, az bizonyos, - felelte az amerikai. - Például tisztelik a tulajdont. Egyszer láttam, mikor nyakon csíptek egyet, a ki belopózott másnak a kunyhójába és gyümölcsöt lopott...

- Nos, a rendőrségre vitték vagy törvényszék elé idézték? - kérdezte Max Huber nevetve.

- Hiába nevet, kedves Max, - folytatta az amerikai - a tolvajt a károsult ott nyomban jól elpáholta, a szomszédjai pedig segítettek neki. Aztán ott van a család... Nem egészen olyan-e az ő családi életük is, mint a mienk?

- Az már igaz, - hagyta helyben Max Huber - épp oly gyöngédek és összetartók, szeretik egymást...

- Na, látja!... s nem vette észre azt is, hogy Kollo el tud pirulni?... Ha dicsérik, örömeiben, ha pirongatják, szégyenében akárhányszor elpirul... Már pedig pirulni csak az ember tud s ez a képesség szorosan egybefügg a belső, lelki világgal, a minő szintén csak az embernek van...

- Akkor hát mondjuk és valljuk nyíltan, hogy ők is épp olyan emberek, mint mi! - szólt a francia.

- Nem mondhatjuk azt, kedves Max - felelte az amerikai - mert hiányzik fogalomkörükből egy oly eszme, a mely minden emberrel közös.

- És mi az?

- A legfőbb lény fogalma és a vele kapcsolatos vallásosság, a mi megvan minden népben, még a legvadabb törzsekben is. Ezeknél pedig nem tapasztaltam... Nincsen istenük; nincsenek bálványaik, sem papjaik...

- Hacsak nem imádják Mszelo-Tala-Tala ő felségét, a kit úgy őriznek és rejtegetnek, mint a szemük világát.

De ha papok és kuruzslók, varázslók nem voltak is a vagditörzsben, katonák már voltak: vagy száz válogatott, izmos ficzkó, nyilakkal, íjakkal, lándzsákkal, szekerczékkel. Vajjon rendes, harczoló katonaság volt-e, vagy csak díszőrség, a király őrizetére?

Ez a kérdés is csakhamar eldőlt. Mióta a foglyok a vagdiak városában laktak, négyszer-ötször megtörtént, hogy a harczosok két-három napra eltávoztak s aztán zsákmánnyal megrakodva tértek haza, de egyikük-másikuk sántán, bénán kullogott a többiek után. Valószínű volt tehát, hogy a szomszédságban egy velük rokon, vagy hozzájuk hasonló faj lakott s annak a falvaiban, városaiban portyáztak.

A foreloper több ízben megkísértette kilopózni a városból, de mindannyiszor sikertelenül. A lépcsőt őrző katonák mindig visszakergették, sőt néha meg is fenyegették. Egyszer talán meg is verték volna, ha Lo-Mai a zajra oda nem siet és meg nem védelmezi.

Lo-Mai ez alkalommal hevesen össze is szólakozott egy hatalmas termetű katonával, a kinek Raggi volt a neve. Úgy látszott, hogy ez a fővezér, mert neki volt a legszebb pajzsa, legszebb toll-koszorúja s ő volt egyszersmind a legdurvább, leghetvenkedőbb is.

A foglyok hiába remélték, hogy megláthatják a rejtélyes Tükörszemű Atyát s mivel a szökést meg sem kísérelhették, lassankint csüggedni kezdtek. Már csak abban reménykedtek, hogy a szomszédos törzsek valamelyike megtámadja Ngalát s ebben a zűrzavarban megszökhetnek... De akkor is hova, merre menjenek?...

Egy napon, április 9-dikén nagy fölfordulás támadt a városban. Alulról, a folyó felől, kétségbeesett sikoltozás hallatszott... Mi volt ez?... Talán megtámadták Ngalát?...

Raggi vagy harmincz harczossal gyorsan lerohant a lépcsőkön, Lo-Mai pedig elvezette Khamist és társait a falu túlsó szélére, a honnan jól láthatták, mi történik a folyó partján.

Az ott épült kunyhókat megrohanták a... vízi disznók! Ezek a csordában járó állatok roppant károkat okoznak déli és középső Afrikában, mert ha megvadulva elkezdenek rohanni, mindent legázolnak, romba döntenek, a mi útjukba kerül. Valamivel kisebbek, mint az európai vad-disznó, de roppant erősek s úgy törtetnek előre, mint a lavina: vetések, ültetvények, kerítések, sőt házak is, szóval minden ízzé-porrá lesz, ha nekirontanak.

Most is, már javarészt legázolták a kunyhóknak, mire Raggi odaért kisdud csapatával és rajtuk ütött.

A foglyok jól láthatták fölülről a heves küzdelmet, mely rövid volt ugyan, de annál véresebb. A harczosok bátorsága és ügyessége bámulatos volt. Lándzsáikkal és szekerczéikkel rávetették magukat a dühöngő állatokra s halálmegvetéssel szúrták, vágták, aprították őket. Egy órai heves küzdelem után a vízi disznók megszaladtak s a harczosok fáradtan tértek haza.

Max Huber szintén szeretett volna részt venni ebben a küzdelemben... szerette volna, hogy mind a hárman kihozzák a puskáikat s onnan fölülről lövöldözzék agyon a vízi disznókat, a vagdi-nép nagy álméltóságára... De a józanabb amerikai, a kit a foreloper is támogatott, lebeszélte erről.

- Nem, nem! - csillapította a tüzes francziát - hagyjuk a beavatkozást döntőbb pillanatokra... A kinek villámok vannak a kezében, édes Max...

- Várja meg a kellő pillanatot s akkor sújtson le velük - fejezte be a franczia. - Igaza van, kedves John: várjunk tehát.

XVI. FEJEZET.

Ő Felsége Mszelo-Tala-Tala.

Április 15-dikén nagy sürgés-forgás támadt a fővárosban. Az idő nagyszerű volt, sőt tán kissé meleg is, mert a nap tikkasztóan sütött reggeltől estig.

Valamivel délutáni három óra előtt az egész Mai-család: a ngoro és a ngora meg a fiúk, meglátogatta a foglyokat. Meglátszott rajtuk, hogy valami ünnepnap van, mert mindnyájan a legszebb köntösökbe öltöztek, úgy, hogy Max Huber önkénytelenül fölkiáltott:

- Nini! ezek gálában vannak!

Meg kell jegyeznünk, hogy a foglyok nagyon benső barátságot kötöttek a Mai-családdal. Mindennap meglátogatták őket, s bár beszélni nem igen tudtak velük, azért mégis nagyon jól elmulattak náluk, mert Lo-Mai, az apa és La-Mai az anya, még a széket is megtörölték volna - ha lett volna nekik! - a hova az idegenek ültek.

E látogatások közben Khamis és társai gyakran emlegették a Mszelo-Tala-Tala nevét, mintegy értésére akarván adni Lo-Mainak, mennyire szeretnének ő Felsége színe elé járulni. De házi gazdájuk, talán meg sem értvén vendégei kívánságát, csak a fejét hajtogatta, végtelen nagy tisztelettel és semmit sem felelt. Ha pedig sétálni mentek együtt, a mi csaknem minden este megtörtént, s elvetődtek a királyi palota elé, a ngoro (annyi, mint: apa) mindig szent áhítattal mutogatott arra. S ha ilyenkor a heves vérű franczia taglejtésekkel értésére adta, hogy szeretne bemenni ő királyi fölségéhez, Lo-Mai mindannyiszor babonás borzalommal ellenkezett és szinte erőszakkal hurcolta másfelé a foglyokat.

Ezen az április 15-én tehát, a mint mondtuk, a Mai-család ünneplő ruhájában tisztelgett a foglyok előtt.

- Bizonyosan ünnepük van! - mondta John Cort.

- Talán csak nem a templomba igyekeznek? - kérdezte Max Huber.

- Miért ne? - felelte John Cort. - Hátha ma van a bálványuk nevenapja?... S megtudjuk azt is, milyen a vallásuk?...

És Lo-Mai, mintha csak erre a kérdésre felelt volna, mélyen hajlongva mondta:

- Mszelo-Tala-Tala...

- A Tükörszemű Atya! - kiáltott föl Max Huber.

És mindjárt kiszaladt a házból, azt vélve, hogy e pillanatban halad el arra a vagdiak királya...

De keservesen csalódott! A rejtélyes uralkodónak nyoma sem volt. Ellenben nyilvánvaló volt, hogy egész Ngala talpon van és nagyban készülődik valamire. Mindenfelől özönlött a víg nép, mely épp oly ünneplő köntösben volt, mint a Mai-család...

- Itt valami szokatlan dolog készül, - mondta John Cort, megállván a küszöbön.

- Majd megtudjuk, hogy mi az, - felelte Max Huber.

S oda fordulva Lo-Maihoz, megkérdezte:

- Mszelo-Tala-Tala?...

- Mszelo-Tala-Tala! - felelte a ngoro, s keresztbe rakva a karjait, mély tisztelettel bólintgatott a fejével. Ebből John Cort és Max Huber azt következtették, hogy a vagdi nép készülődik a királyát ünnepelni, a ki nemsokára teljes dicsőségében tündökölvé fog megjelenni az utczán.

A foglyoknak, fájdalom! nem volt ünneplő gúnyjuk, amit a Tükörszemű Atya tiszteletére felölthettek volna. Még azt is, a mi rajtuk volt, elnyütte már a hosszú út, a sok viszontagság s nagyon rá fért volna egy kis foldozás, takarítás.

Mind a mellett, midőn a Mai-család elindult az ünnepélyre, ők is elmentek vele, csak Khamis maradt otthon, mit sem törődve a «Majom-királyal», a hogy Mszelo-Tala-Tala Ő Felségét megvetőleg elnevezte.

A kis társaság csak lassan haladhatott a nagy tolongásban és szinte nem is a maga lábán ment a királyi palota felé, mert az arra özönlő nép vitte, sodorta magával.

- Egészen olyan ez a nép, - mondta John Cort, - mint a mi nagy városainkban a tömeg; kíváncsi, zajos, türelmetlen, tolakodó...

- S a mellett épp úgy kaczag, mulat, tréfál, incselkedik, - tette hozzá Max Huber.

Végre, vagy félóra múlva, oda értek a nagy térre, a hol most ember-ember hátán tolongott.

Akár csak Európa nagyobb városaiban, itt is katonai kordon tartott rendet a tömegben. A harcosok is teljes hadi díszbe öltöztek: rendes fegyverzetükön kívül nagy antilop-szarvakat raktak a fejükre, ezredesük pedig, a durva Raggi, egész bivalyfejet - még pedig szőröstől-bőröstől, szarvastól - rakott a feje búbjára.

- Ő pápaszemes felsége alighanem csapatszemplét tart, - mondta John Cort.

- De hátha éppen ma ki sem jön? - aggódott Max Huber.

S oda fordulva Lo-Maihoz, a királyi palotára mutatott, majd taglejtésekkel kérdezte, hogy kijön-e a király.

- Mszelo-Tala-Tala? - mondta szóval is.

Lo-Mai megértette a kérdést és megnyugtatólag intett, mintha mondaná:

- Később!... később!...

- Hát várakozzunk, - nyugodott bele Max Huber. - A fő az, hogy végre valahára meglássuk azt a fölséges majompofát.

A tér közepe, vagy ötven négyszögméternyi területen, üres volt. Valószínűleg ott lesz az ünnep, a ceremónia, a mely bizonyára akkor kezdődik, ha majd a fölséges úr megjelenik palotája küszöbén... De hát a nép, hogyan üdvözli majd királyát?... Leborul előtte a porba?... És úgy imádja?...

- Akkor ez tulajdonképpen nem is vallásos ünnep, - jegyezte meg John Cort; - mert, ha imádják is uralkodójukat, ez csak földi isten...

- Kivéve, ha nem kőből, vagy fából faragott bálvány, - felelte Max Huber. - Mert ha ez az uralkodó csak olyan bálvány, a melyet például a polinéziai vadak szoktak imádni...

- Akkor, kedves Max, - folytatta John Cort, - ezek a vagdik is épp oly emberek, mint a polinéziai vadak...

- Föltéve, - mondta Max Huber vállat vonva, - hogy a polinéziai vadakat egyáltalában embereknek tartjuk!

- Pedig annak kell őket tartanunk, kedves Max: mert talpon járnak, beszélnek, gondolkodnak, van vallásuk, hisznek egy természetfölötti lényben: szóval semmi egyébben sem különböznek tőlünk, csak abban, hogy értelmiségük fejletlenebb, mint a miénk... De köztünk is vannak fejletlenebb értelmiségűek: például a hülyék, dadogók és gyöngé elméjük, a kiknek ember voltát ezért még sem tagadja senki.

Lo-Mai szívességéből Max Huber, John Cort és Llanga oly jó helyet kaptak, hogy mindent láthattak.

E pillanatban huszonöt-harmincz pár fiatal vagdi ifjú és leány lépett ki a szabadon hagyott térre és táncolni kezdett, mialatt az öregek hozzá fogtak az iváshoz.

A multság egészen úgy kezdődött, mint a falusi búcsú: a legények és leányok tánczra perdülnek a korcsma udvarán, az öregek meg iddogálnak.

Az ital erjesztett, megforrott tamarind-bor volt, melyet borssal fűszereztek. Erős szesztartalma lehetett, mert az ivók csakhamar dülöngeni kezdtek, akárcsak az európai részegek.

A táncz azonban egyáltalában nem hasonlított a mi ütemes szabályos tánczainkhoz. Mindenki tetszése szerint ugrált, forgott, kénye kedvére bukfencezett, s közbe-közbe nagyokat rikkantgatott. S a kíséző zene úgyszólván nem szabályozója volt a táncznak, hanem csak egyszerű hangverseny: kisebb nagyobb üt-dobok, tilinkók, illetőleg egyenes fasípok, szarvból készült tülkök voltak a hangszerek, a melyekkel oly fülsértő zajt csaptak, hogy a két európai füldobja majd megrepedt bele.

- Ez aztán a macskazene - bosszankodott Max Huber.

- Tele tüdőből fújják, a gazemberek! - bosszankodott John Cort is.

- És nem is a zenére tánczolnak...

- De legalább van érzékük iránta és szeretik a zenét, - mondta John Cort. - Ez is bizonyítja, hogy emberek...

- Oh, ez semmit sem bizonyít, édes John, - felelte a francia; - mert tudjuk, hogy a legtöbb állat szintén szereti a zenét, s van is érzéke iránta. Szerintem a zene alacsonyabb fokú művészet, mely inkább csak az érzékeinkre hat; ellenben nincsen állat, mely érezné a festészet, a költészet hatását: s még a legértelmesebb állatok sem indultak föl soha egy kép láttára, vagy egy költemény hallatára.

Mind a mellett a vagdiak mégis inkább emberek voltak, mint állatok, mert nemcsak érezték, hanem gyakorolták is a zenét, ez pedig nagy különbség.

Két óra múlhatott el így, Max Huber legnagyobb türelmetlenségére. Végtelenül dühbe hozta, hogy Mszelo-Tala-Tala ő Felsője nem kegyeskedett megjelenni, hogy elfogadja alattvalói hódolatát.

Az ünnep e közben tovább tartott s az éktelen lárma és macskazene egyre fülhasogatóbb lett. A részegek már kezdtek garázdálkodni, s félni lehetett, hogy a mulatságnak általános duhajkodás lesz a vége, mikor egyszerre úgy vége lett a lármanak, mintha csak ketté vágták volna.

Mindenki lecsillapodott és szinte mozdulatlanul állt a helyén. A pokoli lárma után halálos csönd lett.

E pillanatban kinyílt a királyi palota kapuja, s a harcosok két felől sort álltak.

- Végre! - sóhajtott Max Huber megkönnyebbülve. - Végre hát mégis meglátjuk ezt a rejtélyes uralkodót!

De a palotából nem ő felsége lépett ki. Valami levelekkel, virágokkal behintett bútordarabot hoztak ki a tér közepére. S hogy elbámult a két jó barát, mikor látta, hogy ez a bútordarab egy közönséges... verkli, azaz kintorna volt!... Valószínű, hogy ezt a szent hangszert csak a nagy nemzeti ünnepeken szólaltatták meg, Ngalá nagyjának, aprájának végtelen gyönyörűségére!

- Hiszen ez a Johansen doktor kintornája! - mondta John Cort.

- Más nem is lehet ez a vízözön előtti jószág, - felelte Max Huber. - S most már értem, hogyan hallhattam megérkezésünk éjszakáján a *Bűvös Vadász* keringőjét!

- S erről nem is beszélt, Max?!...

- Mert azt hittem, hogy álmodtam, kedves John.

- Ezt a hangszert a vagdiak bizonyára úgy rabolták el a doktortól...

- S akkor bizonyára meg is ölték a szegény embert! - tette hozzá Max Huber.

E perczen egy szálas, díszes gálába öltözött vagdi, - valószínűleg a karmester, - oda lépett a kintornához és elkezdte hajtani.

S mindnyájuk végtelen örömére fölhangzott az ismeretes keringő.

A karmester komolyan, ünnepélyesen hajtotta a kintornát, mialatt a hallgatók, szinte megittasulva a roppant élvezettől, egyre jobbra-balra ingatták a fejüket...

De tudták-e Ngalában, hogy a kintornában rendszeren több dallam van, s csak az oldalán levő gombokat kell odább tolni, hogy egyik nóta a másikat váltsa föl?...

Ezt kérdezte magában John Cort, s meg akarta várni, mi lesz, ha az erdőlakók beleunnak az első áriába.

Miután a karmester vagy félóráig nyegegette a *Bűvös Vadász* keringőjét, megállt s oly ügyesen félre tolt az első rézgombot, mint akármelyik fővárosi kintornás, a ki egész életében egyebet sem tett.

- Ah, ez már csakugyan sok! - kiáltott föl Max Huber.

S valóban sok is volt... ha csak valaki meg nem tanította ezeket a vadakat a kintorna titkára...

A karmester ismét megfogta a kintorna fogantyúját és hajtani kezdte. Ezúttal valami siralmas német románczot játszott, mely hosszú és unalmas volt, akárcsak a szentiváni ének... Félóráig játszotta ezt is, azután megint visszatolta a kintorna rézgombját és ismét a *Bűvös Vadász* keringőjét zendítette rá.

Úgy látszott, hogy a kintornában nincs több ária, csak ez a kettő, mert egyiket a másik után, de folyvást csak ezt a kettőt játszotta minden félórában.

Mikor vége volt ennek a hangversenynek, az előbbeni tánczó párok ismét összeálltak a téren, az irtózatos macskazene megint előlről kezdődött és tovább folyt az ivás is, melyet a kintorna egyelőre félbe szakított.

A nap lassankint lehanyatlott a fák mögött, s kezdett besötétedni. John Cort és Max Huber, bódultan, kábultan a pokoli lármától, máshova akartak indulni, mikor hirtelen sok fáklya gyúlt ki köröskörül és Loi-Mai, hozzájuk fordulva, jelentősen mondta:

- Mszelo-Tala-Tala!

Hát mégis?... A láthatatlan, rejtélyes földi-isten csakugyan kegyeskedik kijönni alattvalói közé?...

Persze, hogy most már a két jó barát sem mozdult a helyéről.

Nemsokára mozgás támadt a királyi palota előtt, a pokoli lárma hirtelen elhallgatott, s csak a tömeg lassú morajlását lehetett hallani. Az ajtó kinyílt, a harcosok sorba álltak és Raggi ezredes a csapat élére állt.

Majdnem ugyanakkor látható lett a trón - egy ócska, kopott díván, - melyet négy izmos ficzkó hozott a vállain.

A trónuson ott terpeszkedett a Tükörszemű Atya...

Hatvan éves, elhízott ember lehetett, a kinek súlya ugyancsak nyomhatta a dívánt hordozó alattvalók vállait; a haja és szakála már őszbe csavarodott, a fején lombkoszorú volt.

A díszes menet megindult, hogy körüljárja a teret.

A tömeg alázattal egész a porig hajlott, mintha Mszelo-Tala-Tala ő Felségének dicső jelenléte megigézte volna.

Maga a király, úgy látszott, nem sokat törődik alattvalói jobbágyi hódolatával, mert csak alig bólintgatott a fejével. Kétszer-háromszor unottan megvakarta nagy uborka-orrát, a melyen otromba pápaszeme nyugodott: ezért nevezték hát el Tükörszemű Atyának!

A két európai nagyon élesen szemügyre vette ő Felségét, a mint elhaladt előttük.

- De hisz ez igazi ember! - kiáltott föl John Cort.

- Igazi ember? - hökkent meg Max Huber.

- Úgy van... igazi ember!... Sőt, mi több: fehér!...

- Fehér ember?... álmélkodott a franczia.

Az, valóban fehér ember volt. Lehetetlen volt kételkedniök is, hogy az a pápaszemes, ősz öreg, a kit a vagdiak diadallal hordoztak körül az ócska dívánon, csakugyan ember, - még pedig fehér ember!...

- S meg sem lepte, hogy minket látott, - mondta Max Huber: - sőt úgy látszik, még csak észre sem vett bennünket!... Ez már bosszant!... Mi csak nem hasonlítunk ezekhez a félmajmokhoz, s noha már négy hete lesz, hogy köztük vagyunk, azért még talán nem veszítettük el az emberi ábrázatunkat!...

És már rá akart rivallni ő Felségére:

- Hé!... hallja az úr!... Legyen szíves csak egy kicsit erre tekinteni!...

De ekkor John Cort megragadta a karját, s az izgatottságtól, meglepetéstől fojtott, rekedt hangon mondta:

- Ismerem, ki az!...

- Ismeri?... a királyt?...

- Ismerem!... Johansen doktor az!...

XVII. FEJEZET.

Johansen doctor története.

John Cort többször találkozott Johansen doktorral Librevilleben. Nem csalódhatott tehát: a kit látott, csakugyan a német orvos volt; ő uralkodott a vagdiakon!

Most már könnyű volt kitalálni a történetét is.

Három évvel ezelőtt, midőn Garner professzor hiába igyekezett a majmok társaságába tolakodni; Johansen doktor elhatározta, hogy újra megismétli a sikertelen kísérletet. Elindult tehát Malinbából, s már tudjuk, hogy hű szolgálja kíséretében az Ubangi-rengetegben ütött tanyát, azon a kis, mocsaras tisztáson, a hol Khamis meg társai megtalálták a fölállított kunyhót.

A kunyhóban maradt jegyzőkönyv adatai szerint Johansen doktor augusztus 13-ikán hurczolódott be a ketreczbe, a hol augusztus 25-ig, tehát csak két hétig lakott. Legutolsó följegyzésében megírta, hogy éjszaka nagy, emberszabású majmok látogatták meg a ketreczet és többször hallotta tőlük a «Ngora» szót.

Ezek az «emberszabású majmok» csak a vagdiak lehettek. Miután kóborlásaik közben ráakadtak a német tudós ketreczére, foglyul ejtették őt, s minden holmijával elhurczolták, föl a fák sudarán épült városukba.

A doktor bennszülött szolgálja valószínűleg elmenekült a rengetegbe. Mert ha a vagdiak őt is ide hozták volna Ngalába, Khamisnak és társainak már előbb is találkozniok kellett volna vele, vagy legalább látniok kellett volna őt ezen az ünnepélyen, a gazdája mellett.

A vagdiak bizonyára nem bántak rosszul Johansen doktorral. Sőt, érezvén, hogy a német tudós sokkal értelmesebb és okosabb, mint ők maguk, királyukká választották, - a mi különben megtörténhetett volna John Corttal, vagy Max Huberrel is, ha a trón nem lett volna már betöltve.

Ily módon hát Johansen doktor, a Tükörszemű Atya, már három év óta uralkodott dicsőségesen a vagdi népen!

Ez sok olyan dolgot megmagyarázott, a mit a foglyok eddig nem értettek. Most már tudták, honnan kerültek a vagdiak nyelvébe a kongónyelvjárás és a német nyelv egyes szavai; megértették a tűzkő használatát, az égetett agyagedények eredetét és - a kintornát is, a mely a vagdiaknak legfőbb gyönyörűsége volt.

A két jó barát, mihelyt hazaért, azonnal elmondott mindent Khamisnak is.

- Csak azt nem értem, hogy Johansen doktort nem nyugtalanította a mi jelenlétünk, - mondta Max Huber. - Utóvégre is fehérek vagyunk, s bizonyára természetes lett volna, ha maga elé hivat bennünket és kérdezősködik tőlünk egykori hazája felől... De ő még azt sem vette észre, hogy nem hasonlítunk alattvalóihoz, pedig egész közel mellettünk vitték el az ünnepélyen!...

- Ez valóban különös, Max, - felelte John Cort, - s magam sem értem, miért nem hivatott Mszelo-Tala-Tala mindedig a palotájába...

- Talán nem is tudja, hogy alattvalói foglyul ejtettek bennünket, - jegyezte meg a foreloper.

- Az meglehet, - hagyta helyben John Cort: - de azért a dolog mégis különös... szeretnék a nyitjára jönni ennek a rejtélynek...

- Magam is! - felelte Max Huber izgatottan.

... De hogyan?... Ez volt a bökkenő!

Mit tegyenek?... Vajjon, ha megjelenhetnének a doktor előtt, megtagadná-e tőlük az engedélyt, hogy hazamehessenek?...

- Azt hiszem, hogy megengedné a távozást, - mondta Max Huber, rövid gondolkodás után. - Több mint bizonyos, hogy alattvalói eltitkolták előtte itt létünket... Pedig nekünk okvetlenül beszélnünk kell vele...

- De hogyan? - kérdezte az amerikai.

- Ha másként nem, erőszakkal törünk be hozzá! - mondta Max Huber határozottan.

- Igen... de mikor? - kérdezte John Cort.

- Még ma este. S mivel az alattvalói imádják, bizonyára szót is fogadnak neki, ha megparancsolja, hogy bocsássanak bennünket szabadon és kísérenek el a határig.

- De hátha nem engedi meg, hogy távozzunk?

- És ugyan miért ne engedné meg?

- Ki tudja, kedves Max! - felelte az amerikai nevetve. - Hátha fontos diplomáciai okok nem engedik...

- Nos, ha nem teljesíti kérésünket, - kiáltott föl a francia, - akkor a szemébe mondom, hogy majom-király és hitványabb legutolsó alattvalójánál is!

Max Huber terve különben megfontolást érdemelt, s az alkalom kedvező volt a megvalósítására is.

Ha az ünnep még tovább tart, nemsokára részeg lesz az egész város és senki sem törődik a királyi palotával... Maguk a testőrök is együtt ittak a néppel, melynek egy része már öntudatlanul hevert, hortyogott az utcákon és a kunyhókban, míg a másik része még egyre koczingatott, noha már szintén alig állt a lábán... Föl kell használniok a kedvező alkalmat, a mely, ki tudja, mikor kínálkozik ismét?... Bizonyos, hogy a királyi palotát nem őrzik, könnyű lesz tehát meglátogatniok Mszelo-Tala-Tala ő Felségét.

Miután Khamis is helyeselte a tervet, elhatározták, hogy megvárják, míg sötét éjszaka lesz, s az egész város leissza magát. Kollo, a kinek még délután szabadságot adtak, szintén a néppel együtt ivott és ő sem állt útjukban.

Kilencz óra tájban a négy fogoly elhagyta a kunyhót.

Ngalában koromsötét volt, mert még a fákra tűzött szurokfáklyák is alvófélben pislogtak.

A lakosság nagy része már aludt: a sok ital erőt vett rajta, úgy, hogy már csak itt-ott volt hallható a még nem ittas mulatozók kurjongatása.

Khamis és társai, számítva a szökés eshetőségére is, vállukra vetették a puskájukat, s szétosztották maguk közt a töltéseket is. Ha meglepik őket, löni fognak, s még a Tükörszemű Atya engedelmére is utat törnek maguknak a részeg tömegben.

Óvatosan lopóztak tova a csöndes házak közt, s észrevétlenül értek a királyi palota elé... Köröskörül a legmélyebb csönd... Csak a palota egyik ablakából látszott világozás...

- Egy lélek sincs itt, - súgta John Cort halkán.

Valóban, a királyi palota előtt egy lélek sem állt.

Raggi és testőrei, az ital, a dáridó kedvéért, ott hagyták helyüket, s a Tükörszemű Atya ő Felségét senki sem őrizte ezen az éjszakán.

Lehet azonban, hogy bent a palotában mégis volt egy-két kamarás, vagy valóságos belső titkos tanácsos, Mszelo-Tala-Tala ő királyi felsége személyes szolgálatában.

Mind a mellett Khamis és társai nem haboztak: könnyelműség lett volna elszalasztani ezt a kedvező alkalmat, ők nem akarták elszalasztani...

Llangát küldték előre kémszemlére... A fiú, mint a kígyó, óvatosan, nesztelenül kúszott az ajtóig és pár percig hallgatózott... Aztán intett társainak, hogy jöhetnek... Nem volt ott senki: csak az ajtót kellett belöknöök, hogy bemehessenek...

Mikor mind a négyen együtt voltak az ajtó előtt, ismét hallgatóztak pár pillanatig... Sehol semmi nesz: sem a palotában, sem a környéken.

... Rajta hát!...

Max Huber lépett be elsőnek, s utána jövő társai gondosan becsukták az ajtót maguk mögött.

A palotában csak két szoba volt: két szomszédos szoba; ez volt a Tükörszemű Atya egész rezidenciája.

Az első szoba egészen sötét és üres volt... a másik szobából, a repedéseken s az ajtó-nyíláson át, némi világosság szűrődött ki...

Khamis oda kúszott és betekintett az egyik repedésen...

Mszelo-Tala-Tala ő felsége félig ült, félig hevert trónusán, az ócska dívánon.

Ezt a bútordarabot is valószínűleg, sőt bizonyára, akkor rabolták el a vagdiak, mikor a doktort ide hurczolták ketreczéből.

- Menjünk be, - mondta Max Huber.

Az ajtó nyikorgására Johansen doktor egészen fölült, s a belépők felé fordult... Talán mély álmából riadt föl?... Annyi bizonyos, hogy révedezve, hülyén nézett látogatóira, de egy csöppet sem látszott meglepettnek.

- Johansen doktor, - szólította meg John Cort németül: - a társaim meg én hódolattal járulunk felséged színe elé...

Az orvos nem felelt... Talán nem értette?... Talán egészen elfelejtette anyanyelvét három esztendei itt létele alatt?...

- Ért ön engem? - folytatta John Cort. - Mi idegenek vagyunk, s erőszakkal hurczoltak bennünket Ngalába...

Az orvos megint nem felelt... Úgy látszott, mintha nézné ugyan, de nem látná, mintha hallgatná ugyan, de nem hallaná az idegeneket. Meg sem mozdult, mintha teljesen hülye lett volna.

Max Huber odalépett hozzá, s nem sokat törődve a királyi méltóság szentségével, megfogta a német doktor vállát és derekasan megrázta...

Mszelo-Tala-Tala ő Felsége úgy elfintorította az arczát, hogy akármelyik csimpánz megirigyelte volna...

Max Huber másodszor is megrázta, most még erősebben...

Ő Felsége pedig - kiöltötte rá a nyelvét!

- Talán csak nem örült? - kiáltott föl John Cort.

- De bizony az! - mondta Max Huber: - még pedig kötözni való bolond!

És ez igaz volt: Johansen doktor végképpen örült volt. Az elméje már akkor sem volt egészen rendben, mikor Kamerunból elindult; Ngalában aztán lassankint utolérte a csendes butaság, a mely végre valóságos hülyeséggé fajult. Ezért nem törődött a városba érkezett négy idegennel: ezért nem ismerte meg a két fehéret az esti ünnepélyen.

- Itt nincs mit tanakodnunk, - mondta most Khamis. - Arra nem számíthatunk, hogy a király megsegít bennünket...

- Semmi esetre sem! - hagyta helyben John Cort.

- Az alattvalói pedig még kevésbé bocsátanak el! - kiáltott föl Max Huber.

- Ez is igaz! - hagyta helyben John Cort.

- Nincsen hát más hátra, - folytatta Max Huber, - minthogy megszökjünk...

- Még pedig azonnal! - tette hozzá Khamis. - Használjuk föl az éjszakát...

- S e részeg félmajmok eszméletlen állapotát! - mondta Max Huber.

- Menjünk! - szólt John Cort, kifelé indulva. - Iparkodjunk a lépcsőn leszökni, s aztán vágjunk neki az erdőnek...

- Ez helyes, - felelte Max Huber habozva: - de hát a doktor?...

- A doktor?... - kiáltott föl Khamis meghökkenve. - Mi közünk a doktorhoz?...

- Nem hagyhatjuk itt e félmajmok közt, - folytatta Max Huber. - Kötelességünk, hogy őt is megszabadítsuk...

- Igaza van, kedves Max, - felelte John Cort. - Csakhogy ez a szerencsétlen már örült. Talán ellent is szegül... Hátha nem akar velünk jönni?...

- Minden esetre kísértsük meg, - felelte Max Huber, s közeledett a doktorhoz.

Képzeltető, hogy ezt a lomha, elhízott embert nem czipelhetik a hátukon; s ha neki magának nincs kedve, akkor hogyan vigyék ki a házból?...

Khamis és John Cort szintén oda léptek hozzá és megragadták a karjait.

A doktor azonban még erőteljes ember volt; hirtelen kirántotta karjait; végig feküdt a dívánon és kézzel-lábbal rugdalózott, kapálózott, mint a hátára fektetett teknős-béka.

- A manóba! - mondta Max Huber; - egymaga is nehezebb, mint az egész hármasszövetség!...

- Johansen doktor! - kiáltott rá John Cort utoljára.

Mszelo-Tala-Tala ő királyi fölsége azzal felelt, hogy majommódra vakargatni kezdte az uborkaorrát.

- Annyi bizonyos, - mondta most Max Huber, - hogy ezzel az állattal semmire sem megyünk... Már igazi majom lett!

- Hadd maradjon meg hát majomnak, - felelte John Cort: - s hadd uralkodjék tovább is a - felebarátjain!

Nem volt más hátra, mint távozni a királyi palotából. Szerencsétlenségre a méltóságában megsértett majom-király ordítani kezdett, még pedig oly hangosan, hogy a városban is könnyen meghallhatták...

A foglyoknak tehát sietniök kellett... Raggi és katonái minden pillanatban ide jöhettek a zajra, s akkor vége a kedvező alkalomnak!... Sőt ha itt találják őket a királyi palotában, akkor esetleg még az életük is kockán forog!...

Ott hagyták tehát a hülye németet, hadd ordítson tovább, s kinyitva az ajtót, kirohantak a sötét éjszakába.

XVIII. FEJEZET.

Erőszakos megoldás.

A szerencse kedvezni látszott a szökevényeknek. A zajt nem hallották meg a városban, s a nagy tér a királyi palota előtt teljesen néptelen volt. Sőt, a mint sietve befordultak az első utczába, ott sem járt egy lélek sem.

Majdnem temetői csönd mindenfelé... de egyúttal oly koromsötét is volt, hogy nem igen tudtak tájékozódni... Hogyan találják meg a lépcsőt ebben a fekete éjszakában?...

Hirtelen egy vagdi ugrott ki az egyik fa árnyékából, s elállta a meghökkent foglyok útját...

Lo-Mai volt, a kis fiával. A gyerek látta őket, a mint este elindultak kunyhójukból, s utánuk ment egészen a királyi palotáig. Mikor látta, hogy bemennek, ijedten szaladt haza az apjáért. A derék Lo-Mai pedig, félve, hogy Khamist és társait valami baj éri, a segítségükre akart sietni...

S így toppant elébük a sötétben, de a meghökkent szökevények mihelyt megismerték, rögtön megkönnyebbültek... Sőt örültek is a váratlan találkozásnak.

Tudván, hogy Lo-Mai barátjuk, töredezett szavakkal, jelekkel értésére adták, hogy szökni akarnak, de nem találják meg a lépcsőt. A hálás Lo-Mai ekkor rögtön ajánlkozott, hogy oda vezeti őket.

Ez nagy szerencse volt, mert nélküle a foglyok egyike sem bírta volna megtalálni az oda vivő utat.

De mikor a lépcsőhöz értek, keserű csalódás várt rájuk!

Raggi, egy tucsat katonával, őrizte a lejárást.

... Mit tegyenek?... Ők csak négyen voltak, a katonák tizenketten, s mind ügyesebbek és erősebbek, mint ők... Aztán meg a dulakodás zajára oda csődül a még nem ittas nép és legyűri őket!...

Max Huber azt vélte, hogy most már csakugyan itt az ideje, hogy hasznát vegyék a puskájuknak...

Raggi, két más harcossal, fenyegetőleg jött feléje és rá akart rohanni...

A francia visszaugrott pár lépésnyire, lekapta válláról a puskáját... célzott és lőtt...

Raggi, szívéen találva, holtan roskadt össze.

Kétségtelen, hogy a vagdiak nem ismerték a puskát s annál kevésbé ismerték gyilkos hatását. A dörrenés, meg Raggi rögtöni halála irtózatossá ejtette őket. Ha a villám fényes nappal az ünnepélyen sújtotta volna agyon vezérüket, nem rémültek volna meg úgy, mint most. A tizenkét harcos egy szempillantásban eltűnt: ki a házakba rohant, ki meg örülten szaladt le a lépcsőköre.

Az út tehát szabad volt.

- Előre! - kiáltotta Khamis.

Csak Lo-Mait és kis fiát kellett követniök, a kik előttük siettek le a lépcsőköre.

A szökevények veszedelmes gyorsasággal siklottak le a lápcsőkön s aztán futva igyekeztek a város alatt a folyó felé. Pár perc múlva odaértek, eloldoztak egy csónakot, beleültek s magukkal vitték Lo-Mait és kis fiát is, a kik önként mentek velök.

De ekkor fáklyák gyúltak ki köröskörül s mindenfelől tömegesen özönlöttek feléjük a vagdiak, a kik üldözőbe vették a menekülőket. Dühös ordítások, vad fenyegetések töltötték be az éjszakát s egész nyílzápor röpült a csónak felé.

- Rajta! - kiáltott föl John Cort - feleljünk nekik!

A francia és az amerikai a puskájukhoz kaptak, mialatt Khamis készen tartotta a töltéseket, hogy szükség esetén gyorsan újra tölthessenek.

Két lövés dördült el, csaknem egyszerre. Két vagdi nyögés nélkül összeroskadt s az ordító, üvöltő tömeg rémülten menekült.

E pillanatban a csónak kiért a kis folyó közepére s gyorsan siklott lefelé a sűrű fák között...

*

Fölösleges volna részletesen megírni a menekülők útját az Ubangi-rengetegen keresztül. Mivel töltésük bőven volt, a vad pedig nem hiányzott a folyó partjain, nem kellett félniök, hogy nem lesz mit enniök.

Másnap este Khamis egy kis parthajlásban kikötött.

John Cort és Max Huber az egész úton a legnagyobb hálával és figyelemmel halmozták el Lo-Mait és kis fiát. Valósággal megbarátkoztak velük, még pedig a szó emberi értelmében.

Llanga viszont igazi testvérként szerette a kis Li-Mait. Gyermeki lelke és tökéletlen értelme nem látott semmi különbséget önmaga és a kis erdőlakó közt; úgy bánt vele, mint a kis öccsével és Li-Mai tiszta szívéből viszonzta ezt a szeretetet.

A két európai szerette volna és remélte is, hogy Lo-Mai elkíséri őket Librevillebe. Az út most már könnyű és biztos volt: ez a folyó bizonyosan az Ubangi mellékfolyója s ha vizesések nem szakítják meg, akkor veszedelem nélkül és kényelmesen érhetnek az európaiaktól már látogatott vidékre.

Április 16-ika volt, mikor kikötöttek, húsz órai csónakázás után. Khamis számítása szerint nyolcvan-száz kilométernyire lehettek a levegőben épült várostól.

Elhatározták, hogy itt alszanak. Jó étvágyal megvacsoráltak, aztán Lo-Mai magára vállalta a virrasztást, többiek pedig lefeküdtek. Nyugodtan alhattak reggelig, semmi sem zavarta meg erősítő álmukat.

Khamis reggelit készített s mikor mindnyájan jóllaktak, csak be kellett szállniok a csónakba.

De Lo-Mai fölállt, kézen fogta kis fiát és nem akart beszállni.

John Cort és Max Huber hiába könyörögtek neki: a derék vagdi szomorúan rázta a fejét és a sűrű rengetegre mutatott.

Ekkor odajött Llanga is: megölelte kis pajtását és gyöngéden, szeretettel akarta bevinni a csónakba...

De a kis Li-Mai is a fejét rázta és csak egy szót mondott:

- Ngora!...

Úgy van... Anyja otthon maradt Ngalában és ő is meg apja is haza vágytak hozzá... A családi köteléket és szeretetet semmi más érzés nem semmisíthette meg!

Ekkor a két jó barát bőven ellátta Lo-Mait eleséggel és elbúcsúzott megmentőjétől... Fájt nekik, hogy soha sem fogják viszontlátni ezt a két derék, egyszerű teremtet, a ki, bár nem volt egészen ember, mégis sokkal jobb volt szívben és lélekben, mint akárhány olyan teremtese az Istennek, a ki csak bitorolja az ember nevét...

A szegény Llanga ezalatt sírva fakadt és görcsösen zokogott. Vele sírt a kis Li-Mai is és könnyeikbe csakhamar belevegyültek Lo-Mai keserű könnyei is...

- Nos, kedves Max, - kérdezte John Cort - hiszi-e már, hogy ezek a szegény teremtesek is emberek?...

- Hiszem, John - felelte a franczia meghatva - mivel nem csak mosolyogni tudnak, mint az emberek, hanem sírni is...

A csónak lassan siklott lefelé a víz tükrén, mialatt Lo-Mai és kis fia a partról integettek távozó barátaiknak...

A menekülők négy nap alatt értek el az Ubangi-folyóhoz s mivel a víz sodra sebes volt, úgy számították, hogy körülbelül háromszáz kilométernyire lehetnek Ngalától.

A folyó, a melyen jöttek, kevéssel a Zongo-vízesések fölött szakadt az Ubangiba.

Ezeken a vízeséseken nem mehettek át csónakkal s ha tovább akarták folytatni útjukat az Ubangi folyón lefelé, ki kellett húzniok a csónakot a vízből s a hátukon vinniök több kilométernyire a vízesésen alul.

Szerencsére a véletlen megkímélte őket ettől a fáradságtól.

A Zongo-vízeséseken alul ugyanis az Ubangi már hajózható egészen addig, a hol a Kongó-folyamba torkollik. Az Ubanginak ezen a szakaszán nem ritkák a nagyobb bárkák és hajók, melyek a kereskedelmet és forgalmat közvetítik a parti misszionárius-telepek és kereskedő-faktóriák közt.

Khamis és társai is egy ilyen nagyobb bárka fődélzetén tették meg azt az ötszáz kilométernyi utat, mely a Kongó-folyamtól elválasztotta őket.

Április 26-dikán értek oda, a hol az Ubangi a Kongóba torkollik. Itt rögtön karavánt szerveztek s a foreloper vezetése mellett indultak el a nagy kongói síkságon nyugat felé. Librevilleig még kilencszáz kilométernyi útjuk volt, de ezt már könnyen, pihent erővel és veszedelem nélkül tették meg, négy hét alatt.

John Cort, Max Huber, Khamis és Llanga május 20-án érkeztek meg a glassi faktóriába, a hol barátaik már nyugtalanul várták és tárt karokkal fogadták őket a nagyon is hosszú távollét után.

Sem Khamis, sem Llanga soha többé nem váltak meg európai barátjaiktól. Az elsőt a faktória fogadta örökös szolgálatába, Llangát pedig a két jó barát fogadta örökbe...

... Hát Johansen doktor?... És Ngala, a levegőben épült város?...

Hírlik, hogy előbb-utóbb tudományos expedíció indul útnak a csodás rengeteg kikutatására s valószínű, hogy akkor visszahozzák Mszelo-Tala-Tala ő felségét is, a ki bizonyára ráveszi alattvalóit, hogy ismerjék el Németország főnnhatóságát...

Ámbár meglehet, hogy Anglia elébe vág s elkaparítja a konczot Németország orra elől...

-&-